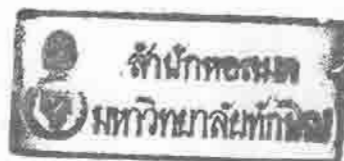

816 80084

- 7 ก.พ. 2543

115586

วิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

ปริญญานิพนธ์

ของ

บุษกร แพบารุง

หนังสือนี้เป็นสมบัติของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ
หากดัดแปลงกับผู้อื่นโดยไม่ขออนุญาต
มหาวิทยาลัยทักษิณจะดำเนินคดีตามกฎหมาย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กันยายน 2542

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน

คณะกรรมการควบคุมและกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข)

..... กรรมการ
(อาจารย์นิตา มีสุข)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข)

..... กรรมการ
(อาจารย์นิตา มีสุข)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ อารีย์พงศ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์บัวงาม ห่อแก้ว)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

..... ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา
(อาจารย์ ดร.อาคม วัดไร่สง)

วันที่ 15 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความเมตตากรุณา และความเอาใจใส่จากอาจารย์จำริญ แสงดวงแข ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และอาจารย์นิดา มีสุข กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นสำคัญยิ่งหลายประการ แก่ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนตรวจแก้สำนวนภาษาเพื่อให้สามารถสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ อารีย์พงศ์ และอาจารย์บัวงาม ห่อแก้ว กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงละเอียดปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาพิจารณาตรวจแก้ไข ให้คำแนะนำเพื่อปรับแก้เค้าโครงละเอียดปริญญานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิธยา ธีรบุญพาณิชย์ และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่านของสถาบันราชภัฏสงขลา ที่คอยให้กำลังใจและคำแนะนำปรึกษา รวมทั้งข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ ~~คุณรัตเกล้า ผลส่ง~~ คุณรัตเกล้า ผลส่ง และเพื่อนนิสิตปริญญาโทภาคปกติ วิชาเอกภาษาไทย รุ่นปี 2539 ทุกท่าน ที่กรุณาช่วยเหลือเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบเป็นกตัญญู กตเวทิตาแด่คุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

บุษกร แพบำรุง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	8
2 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเรื่องในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ...	27
การเปิดเรื่อง	27
การดำเนินเรื่อง	38
การปิดเรื่อง	50
3 วิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ	58
การใช้สำนวน	58
การใช้โวหาร	73
4 วิเคราะห์คุณค่าในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ	92
ทางด้านประวัติศาสตร์	92
ทางด้านโบราณคดี	97
ทางด้านภูมิศาสตร์	100
ทางด้านชนบประเพณี	102
ทางด้านอารมณ์ขัน	106
ทางด้านวรรณคดี	109
ทางด้านคติชนวิทยา	113

บทที่	หน้า
5 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
บทย่อ	118
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	118
อภิปรายผล	120
ข้อเสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	126
บทคัดย่อ	132
ประวัติย่อของผู้วิจัย	135

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันวรรณกรรมไทยได้แพร่หลายไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนประเภท ร้อยแก้ว ผู้เขียนจะเสนอผลงานของตนออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี บทกรรม เป็นต้น งานเขียนประเภทต่าง ๆ จะมีคุณค่าหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เขียน ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันออกไป ผู้เขียนแต่ละท่านมีศิลปะการใช้ภาษาหรือการเสนองานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

วรรณกรรมประเภท “สารคดีท่องเที่ยว” นับเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าต่อ สังคม สายทิพย์ นุกุณกิจ¹ ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวไว้สรุปได้ดังนี้

สารคดีท่องเที่ยว เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วที่มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ การท่องเที่ยวของผู้แต่ง โดยมีลีลาการเขียนอย่างมีศิลปะ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ความรู้ด้วย

ในสมัยก่อนคนไทยนิยมบันทึกประสบการณ์การท่องเที่ยวไว้ในรูปแบบการเขียนเป็น ร้อยกรองที่เรียกว่า “นิราศ” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 หม่อมราโชทัยได้เริ่มบันทึกเรื่องราว การเดินทางไปเจริญพระราชมงคลของไทยกับอังกฤษในสมัยพระนางเจ้าวิกตอเรียไว้ในรูปแบบ ร้อยแก้ว โดยเขียนเป็นจดหมายเหตุการณ์ระหว่างไทยไปอังกฤษ ซึ่งจัดเป็นสารคดีท่องเที่ยวเรื่องแรก ของไทย เพราะต่อจากนี้คนไทยนิยมเขียนบันทึกประสบการณ์การท่องเที่ยวเป็นร้อยแก้วมากขึ้น ตามลำดับ เช่น พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในยุคปัจจุบัน สารคดีท่องเที่ยวจัดเป็นสารคดีที่มีผู้นิยมนานมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่า ประการแรกสารคดีท่องเที่ยวมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ มนุษย์จึงสนใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่างถิ่นต่างแดนอยู่เสมอ แต่เมื่อเวลาและโอกาสไม่ เอื้ออำนวยจึงอ่านสารคดีท่องเที่ยวแทน เนื่องจากสารคดีท่องเที่ยวสามารถช่วยผู้อ่านให้ท่องเที่ยว ไปในที่ต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีประหยัด ประการที่สองคือ สารคดีท่องเที่ยวในยุคหลัง ๆ นี้มีกลวิธี การเขียนที่ดีและมีลักษณะแปลกใหม่ต่างไปจากการเขียนแบบเก่า กล่าวคือ นอกจากจะเป็นหนังสือ ที่ให้ความรู้ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้เขียนแล้ว ผู้เขียนสารคดี

¹สายทิพย์ นุกุณกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2537. หน้า 267 - 269.

ท่องเที่ยวยังมีความสามารถในการเขียนถ่ายทอดภาพเหตุการณ์บ้านเมืองและผู้คนได้แจ่มแจ้งน่าสนใจ จนผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมใจและเกิดความเพลิดเพลินไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้ในด้านเนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ไม่ได้มีเนื้อหากล่าวถึงประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้แต่งตามแบบเดิมอย่างเดียวนั้น แต่นิยมให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เกร็ดตำนานสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้แต่งต้องการแนะนำให้อ่านได้รู้จักดินแดนที่ผู้แต่งเขียนถึงอย่างละเอียดหรือใช้เป็นคู่มือประกอบการเดินทางได้ ประการที่สามเป็นเพราะว่า การท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบันนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว โดยมีนโยบายสนับสนุนให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่างเริ่มเห็นความสำคัญของหนังสือสารคดีท่องเที่ยวว่าเป็นหนังสือที่ให้ทั้งความรู้ และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน

рінฤทัย ศัจจพันธุ์ ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า

สารคดีท่องเที่ยว เป็นสารคดีที่มีผู้นิยมอ่านมากที่สุด อาจเป็นเพราะสอดคล้องกับลักษณะนิสัยความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ผู้อ่านจะได้รับความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ความรู้ โดยเฉพาะผู้ไม่มีโอกาสได้เดินทางไปเที่ยวในสถานที่ที่ตนอยากไป จึงหาอ่านเอาจากที่ผู้อื่นเขียนขึ้น เป็นการชดเชยอารมณ์ความต้องการ การอ่านหนังสือในลักษณะนี้จึงเป็นเหมือนประสบการณ์จริง และในทางเดียวกันหนังสือประเภทนี้ จะกระตุ้นสัญชาตญาณการเดินทาง และเป็นคู่มือให้นักเดินทางที่นิยมหาประสบการณ์ให้แก่ตนเองเป็นอย่างดี¹

เสริมแสง พันธุมสูตร² ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวไว้สรุปได้ดังนี้

ปัจจุบันงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเป็นที่นิยมมากในบรรดานักอ่าน นักเขียนสารคดีท่องเที่ยวก็มีมากขึ้น ลักษณะการเขียนมีทั้งที่เขียนเป็นเล่ม และเขียนเป็นบทความในนิตยสารและวารสารต่างๆ สารคดีท่องเที่ยวที่น่าสนใจมีอยู่หลายเล่ม เช่น สารคดีท่องเที่ยวซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เช่น ข้าแดนมังกร ทวีร์น้องใจ สิงคโปร์สัญญา

¹рінฤทัย ศัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2524. หน้า 34.

²เสริมแสง พันธุมสูตร. "การเขียนสารคดี," เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 6. 2536.

และชมช่อมาลดี สำหรับงานของนักเขียนคนอื่นก็มี แผ่นดินคะรินยา ของ อมราวดี และสุภัทร สวัสดิรักษ์ สบตามังกร ของ รัตนะ ยาวะประภาส สารคดีท่องเที่ยวในประเทศก็มีที่น่าสนใจ เช่น หุคเที่ยวเมืองไทย ของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เทียว 71 จังหวัด ของ ไทยน้อย ภูเก็ต ของ สุนัย ราชกัณหาภักย์ เป็นต้น

ในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว ผู้เขียนจะต้องนำเรื่องราวที่พบเห็นจากการท่องเที่ยวมา เขียนในแง่มุมต่าง ๆ ตามทัศนะของแต่ละคน ซึ่งสารคดีท่องเที่ยวแต่ละเรื่องจะใช้กลวิธีการเขียน ที่แตกต่างกันไป สารคดีท่องเที่ยวที่ดีหรือสารคดีท่องเที่ยวของนักเขียนที่มีชื่อเสียง จะเขียนโดย มุ่งให้ความรู้ ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ผู้เขียนจึงมักแทรกเกร็ดความรู้ ตำนาน นิทาน หรือ ข้อ่าขันต่าง ๆ และมีภาพประกอบด้วย

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เป็นบุคคลหนึ่งที่เขียนสารคดีท่องเที่ยว และได้สร้างชื่อเสียง ในการเขียนหนังสือสารคดีท่องเที่ยวและของดีต่าง ๆ มานานกว่า 20 ปี จนชื่อเสียงของเขาเป็นที่ รู้จักกันแพร่หลายทั่วประเทศ สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ปรากฏอยู่ในอนุสาร อ.ส.ท. มาโดยตลอดทั้งเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศที่เขามีโอกาส เดินทางไป งานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ในอดีตได้แพร่หลายออกไปเป็นนิตยสาร ทั้งรายสัปดาห์ รายปักษ์ และรายเดือน เพราะผู้อ่านมีความนิยมในงานเขียนของเขาเป็นจำนวนมาก เขาใช้ประสบการณ์ในการเดินทางส่วนหนึ่งเขียนสารคดีท่องเที่ยว และทุ่มเทชีวิตให้กับ หนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และครั้งนี้เองที่รงค์ วงษ์สวรรค์ ผู้ดูแลหนังสือพิมพ์ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ในขณะนั้นได้ตั้งนามปากกาใหม่ให้ว่า “อายุธ วิไล” ซึ่งนามปากกา ดังกล่าวมักจะปรากฏอยู่บ่อยครั้งในสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศของนิตยสารสกุลไทยที่เขาเขียน สารคดีท่องเที่ยวให้เป็นประจำอยู่ด้วย

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เป็นนักเขียนที่มีความชำนาญในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว นาน จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเขียนเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่ตนเองได้ไปเที่ยวมา ในการเขียน จะใช้กลวิธีการเสนอเรื่องและเลือกใช้โวหารในการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยัง สอดแทรกคุณค่าด้านต่าง ๆ ไว้อีกด้วย

ในสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ในหนังสือของดีเมืองไทย ผู้เขียน ใช้กลวิธีการเขียนหลายวิธี เช่น กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยคำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียน ดัง ความตอนหนึ่งว่า

กลางดง

อันเป็นนามตำบลขึ้นอยู่กับอำเภอปากช่อง นครราชสีมา นั้น นับเป็นด่านแรกที่

นักท่องเที่ยวนักทุกคนจะต้องผ่าน หากเดินทางไปอีสานด้วยถนนมิตรภาพสายนี้ ชื่อ
กลางดงนี้เป็นชื่อเก่าแก่หมายถึง กลางดงพระยาไฟ ในอดีตเป็นจุดพักนอนของคนเดินป่า
ผ่านดงพระยาไฟ ซึ่งสมัยก่อนนั้นยังไม่มีถนน¹

ส่วนการดำเนินเรื่องในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีหลายวิธี เช่น
การดำเนินเรื่องโดยการแทรกเรื่องเกร็ดตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร
ดังปรากฏในความตอนหนึ่งของหนังสือของดีเมืองไทยว่า

เมื่อพูดถึงสงครามดัด หนุมๆ สาวๆ ใน พ.ศ. นี้ ก็คงนึกถึงการเล่นสาดน้ำ จนเพลอๆ
อาจจะนึกว่า สงครามดัดคือการสาดน้ำก็ได้!

ไม่ใช่ครับ เพราะคำว่าสงครามดัดนี้ไม่ได้แปลว่าการสาดน้ำ หรือมีความหมายใกล้เคียง
กันเลยแม้แต่นิดเดียว นี่แหละผมว่าเป็นเรื่องน่ารู้ น่าเล่า ฉะนั้นมาเล่าถึงความหมายของ
คำว่าสงครามดัดกันก่อนนะคุณ

ต้องยอมรับกันตรงๆ ว่า แต่ไหนแต่ไรมาผมก็ไม่เคยมีความรู้หรือทราบดีกว่าสงครามดัดแปลว่า
อะไร รู้แต่พอถึงสงครามดัดก็มีการทำบุญใส่บาตร ปล่อยนกปล่อยปลา แล้วก็นั่ง
สาดน้ำกันเท่านั้น²

สำหรับการปิดเรื่องนั้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีวิธีการปิดเรื่อง เช่น จบด้วย
การย้ำความประทับใจ ดังความตอนหนึ่งในหนังสือของดีเมืองไทยว่า “นั่นแหละคือรุ่งอรุณแห่ง
ความสุขของคนไทย ซึ่งไม่มีวันหวนคืนกลับมาสู่โลกปัจจุบันนี้อีกแล้ว”³

นอกจากนี้สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ยังมีการใช้โวหารต่าง ๆ อีกด้วย
เช่น การใช้บรรยายโวหาร ดังความตอนหนึ่งในหนังสือของดีเมืองไทยว่า

ตำนานเมืองเก่าแก่เล่าว่า พระยาธิสององค์คือ พระสุกกทันตยาธิ แห่งสำนัก
เขาสมอคอนเมืองละโว้ และพระยาธิวาสุเทพ แห่งพิวเขาคอยสุเทพร่วมกันสร้างเมือง
นี้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1206 แล้วไปอัญเชิญเชื้อสายกษัตริย์จากเมืองละโว้หรือลพบุรีมา

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 274.

²แหล่งเดิม. หน้า 12.

³แหล่งเดิม. หน้า 77.

ครองเมือง ซึ่งพระนางจามเทวี ราชธิดาภคินรีแห่งละโว้ ทรงรอนแรมขึ้นมาตาม
แก่งแม่ปิง มาครองเมืองหริภุญชัยแห่งนี้¹

ผลงานสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ยังให้คุณค่าทางด้านต่าง ๆ เช่น คุณ
ค่าทางด้านโบราณคดี ดังปรากฏในความตอนหนึ่งของหนังสืออีสานว่า

การขุดค้นหาร่องรอยวัฒนธรรมของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์บ้านเชียง ในจังหวัด
อุดรธานีนี้ได้รับความร่วมมือสนับสนุนในด้านเงินทุนจากมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย
และมูลนิธิฟอร์ด ในระยะเวลาการขุดค้นเพียง 2 ปี ได้พบโบราณวัตถุมีน้ำหนักรวม
กันถึง 18 ตัน อันทั้งเครื่องปั้นดินเผาแบบบ้านเชียง เครื่องประดับร่างกายทำด้วยงาช้าง
และสำริด หัวหอกสำริด และอาวุธชนิดอื่น ๆ ตลอดจนหลุมศพ และโครงกระดูก
มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคสำริดมากมาย²

จากการที่ผู้วิจัย ได้ศึกษางานเขียนประเภทสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ
มาแล้ว ประกอบกับข้อมูลที่กำลังมาข้างหน้า ผู้วิจัยเห็นว่างานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์
ทัศนาศูวรรณ มีลักษณะเด่นในวิธีการเขียนที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างเห็นได้ชัด การเสนอ
เนื้อเรื่องชวนให้ติดตาม นับเป็นผลงานที่มีคุณค่าและสาระประโยชน์ ประกอบกับงานสารคดี
ท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ทั้งหมดยังไม่มีผู้ใดศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้ผู้
วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อ
การศึกษาเกี่ยวกับการเขียนสารคดี และเป็นแนวทางในการศึกษางานเขียนของผู้อื่นต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ดังต่อไปนี้

1. กลวิธีการนำเสนอ
2. การใช้สำนวนโวหาร
3. คุณค่า

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 44.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. อีสานเล่ม 1. 2533. หน้า 16 - 17.

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะการเขียนสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ
2. ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว
3. ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศารคดีท่องเที่ยวของนักเขียนอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้วางขอบเขตของการศึกษาไว้ มีประเด็นดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะงานเขียนที่เป็นสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในลักษณะรวมเล่มมี 9 เล่ม จำนวน 324 เรื่อง ดังนี้

1.1 ของดีเมืองไทย	59 เรื่อง
1.2 เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1	39 เรื่อง
1.3 เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2	55 เรื่อง
1.4 เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3	39 เรื่อง
1.5 เที่ยวเมืองนอก	47 เรื่อง
1.6 รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย	66 เรื่อง
1.7 อีสานเล่ม 1	6 เรื่อง
1.8 อีสานเล่ม 2	8 เรื่อง
1.9 อีสานเล่ม 3	5 เรื่อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้วางขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ 3 ประเด็นดังนี้

2.1 กลวิธีการนำเสนอ จะวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอตามลักษณะของการดำเนินเรื่อง

ดังนี้

การเปิดเรื่อง

ให้คำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียน

กล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง

กล่าวถึงข้อมูลคนที่กล่าวถึง

ใช้วิธีการเล่าเกร็ด ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร

การดำเนินเรื่อง

การแทรกเรื่องเกร็ด คำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์

พงสาวดาร

การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่

การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

การปิดเรื่อง

การตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด

การสร้างความประทับใจ

การแสดงข้อคิดเห็นของผู้เขียน

การแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไป

2.2 การใช้สำนวนโวหาร จะวิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารในสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ดังนี้

2.2.1 การใช้สำนวน

2.2.2 การใช้โวหาร

2.3 คุณค่า จะวิเคราะห์คุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ในประเด็นต่าง ๆ คือ

ทางด้านประวัติศาสตร์

ทางด้านโบราณคดี

ทางด้านภูมิศาสตร์

ทางด้านชนบประเพณี

ทางด้านอารมณ์ขัน

ทางด้านวรรณคดี

ทางด้านคติชนวิทยา

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสารคดีท่องเที่ยว ตลอดจนแนวทางใน

การศึกษา

1.2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลงานของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

1.3 รวบรวมสารคดีท่องเที่ยวทุกเรื่องของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

2. ขั้ววิเคราะห์ข้อมูล

นำสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มาศึกษาอย่างละเอียด แล้ววิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ การใช้สำนวนโวหาร และคุณค่าที่ปรากฏในงานเขียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สารคดีท่องเที่ยว หมายถึง งานเขียนที่บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นจากประสบการณ์ของผู้เขียน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้ทราบถึงภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนจะใช้กลวิธีการเขียน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน นอกจากนี้ยังแทรกอารมณ์ขัน ตำนานเกร็ดความรู้ และมีภาพประกอบด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า มีดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสารคดีและการเขียนสารคดี
 2. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยวและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยว
 3. เอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาผลงานวรรณกรรมของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ
- การศึกษาศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า จะเสนอรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสารคดีและการเขียนสารคดี

ความหมายของสารคดี

กระแสร มัลยาภรณ์ ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีไว้ว่า “สารคดีหมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหา และจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่าน ในขณะเดียวกันก็ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ด้วยความสามารถในการใช้ภาษาร้อยแก้วที่สละสลวยของผู้แต่ง”¹

¹กระแสร มัลยาภรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2529. หน้า 31.

มาลี บุญศิริพันธ์ ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีไว้ว่า “สารคดี หมายถึง ข้อเขียนที่เป็นเรื่องจริง”¹

รัชช ปุณโณทก ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีไว้ว่า

สารคดี หมายถึง วรรณกรรมที่มีความมุ่งหมายแสดงความรู้ ความคิดเห็น ความจริง ความกระตือรือร้น โดยวิธีอธิบายเรื่องหนึ่งเรื่องใดอย่างมีระเบียบ มีศิลปะในการถ่ายทอด ความรู้และความนึกคิด เพื่อมุ่งตอบสนองความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่านให้เกิดคุณค่าทางปัญญา²

ถวัลย์ มาศจรัส ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีไว้ว่า “สารคดี หมายถึง งานเขียนที่ยึดถือเรื่องราวจากความเป็นจริง นำมาเขียนเพื่อมุ่งแสดงความรู้ ความจริง ทักษะ ความคิดเห็นเป็นหลัก ด้วยการจัดระเบียบความคิดในการนำเสนอผสมผสานถ่ายทอด ต่อการสนใจใฝ่รู้ของผู้อ่าน เพื่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญา”³

อุดม รุ่งเรืองศรี ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีไว้ว่า

วรรณกรรมที่มีให้เรื่องสมมติ แต่เป็นเรื่องที่มีมุ่งแสดงความรู้ ความคิด ความจริง ความกระตือรือร้นและเหตุผลเป็นสำคัญโดยจะตอบปัญหาว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร โดยครบถ้วน แต่กระนั้นวรรณกรรมประเภทนี้ก็ยังต้องอาศัยวรรณศิลป์ในเชิงอธิบาย วิจารณ์ หรือสั่งสอน เพื่อความน่าสนใจในแง่ของภาษาอยู่ด้วย⁴

จากความหมายของสารคดีดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปความหมายของสารคดีได้ว่า สารคดี หมายถึง งานเขียนที่ยึดเอาเรื่องราวความเป็นจริงมาเขียน เพื่อให้ความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่าน ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วยความสามารถในการใช้ภาษาร้อยแก้วของผู้แต่ง

¹มาลี บุญศิริพันธ์. การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์. 2535. หน้า 7.

²รัชช ปุณโณทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. 2527. หน้า 59.

³ถวัลย์ มาศจรัส. สารคดีและการเขียนสารคดี. 2538. หน้า 20.

⁴อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2522. หน้า 12.

ลักษณะของสารคดี

เสริมแสง พันธุมสุด¹ ได้กล่าวถึงลักษณะของสารคดีไว้ในเอกสารการสอนชุดภาษาไทย 6 สรุปได้ดังนี้

1. การเสนอข้อมูลหรือเนื้อหาสาระ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ ตัวบุคคล หรือสถานที่ ต้องเป็นข้อเท็จจริงทั้งสิ้น จะเสริมแต่งทำให้ความเป็นจริงบิดเบือนไปไม่ได้ และการแสดงความจริงนั้นไม่ใช่เป็นเพียงให้ข้อมูลในลักษณะการบอกเล่าธรรมดาว่ามีอะไรเกิดขึ้น หากแต่เป็นการเสนอข้อมูลที่ผู้เขียนได้ศึกษา สังเกต สำรวจ หรือวิเคราะห์ตีความเป็นอย่างดีแล้ว การเล่าข้อเท็จจริงจึงเป็นการให้รายละเอียด และความกระชับชัดเจนในเหตุและผล พร้อมทั้งเสนอทัศนะและความคิดเห็นประกอบอีกด้วย

2. แม้ว่าหลักสำคัญของสารคดี คือ การเสนอข้อเท็จจริง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่างานเขียนที่เสนอข้อเท็จจริงทั้งหมดจะเป็นสารคดี เพราะสารคดีนี้เป็นงานเขียนที่มุ่งให้สาระ ความรู้ ข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่าน แต่สารคดีก็มุ่งที่จะให้ผู้อ่านได้รับรส และความเพลิดเพลินประกอบด้วย ฉะนั้นส่วนประกอบของสารคดีจะต้องมีทั้ง 2 ประการ คือ ความรู้ ความจริง และอารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ความจริงเป็นเนื้อหาสาระที่ผู้อ่านได้รับ ส่วนอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้เขียนได้สอดใส่ไว้ในงานเขียนจะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับผู้เขียนเกิดความรื่นรมย์ในขณะที่อ่าน ส่วนประกอบทั้งสองนี้จึงแยกจากกันไม่ได้

ในการเขียนสารคดี นักเขียนสารคดีจะต้องเป็นผู้มี “ศิลปะการประพันธ์” ที่รู้จักเลือกข้อมูล และทำนองการเขียนให้กลมกลืน งานเขียนสารคดีจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ จัดว่าเป็นงานวรรณศิลป์อย่างหนึ่ง ฉะนั้นกลวิธีการเขียนสารคดีจึงอาจจะเหมือนหรือคล้ายคลึงกับงานเขียนประเภทบันเทิงคดีได้ คือ ผู้เขียนอาจใช้กลวิธีเขียนแบบเล่าเรื่องเสมือนหนึ่งกำลังพูดคุยอยู่กับผู้อ่าน หรือใช้กลวิธีให้เนื้อหาสาระไม่หนักสมองมากนัก โดยการแทรกอารมณ์ขัน กล่าวประชด หรือทำให้ข้อเขียนน่าอ่านขึ้นโดยใช้โวหาร ใช้ภาพพจน์ เล่นคำ หรือสำนวนต่าง ๆ ก็ได้

3. การเขียนสารคดีอาจใช้จินตนาการประกอบได้ แต่จินตนาการในการเขียนสารคดีไม่เหมือนกับการเขียนบันเทิงคดี เพราะการสร้างจินตนาการในงานเขียนบันเทิงคดี เป็นการสร้างภาพตามความนึกคิดที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน ซึ่งอาจจะเป็นการ “คิดฝัน” ที่เกินความจริงได้ กล่าวคือผู้เขียนจะพยายามใช้กลวิธีการเขียนให้ผู้อ่านยอมรับหรือเกิดความรู้สึก

¹เสริมแสง พันธุมสุด. “การเขียนสารคดี,” เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 6. 2536. หน้า 711 - 714.

คล้ายตามว่าภาพที่ผู้เขียนสร้างขึ้นนั้นเป็น “ภาพจริง” แต่การสร้างจินตนาการในการเขียนสารคดีผู้เขียนจะสร้างภาพในใจขึ้นจากความ “คิดฝัน” ที่เกินจริงไม่ได้

4. สารคดีต้องเป็นงานเขียนที่สร้างสรรค์ ไม่ใช่งานที่เสนอแต่ข้อเท็จจริงเท่านั้น ผู้เขียนสารคดีจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ เสนอความคิดเห็นและทัศนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยทั่ว ๆ ไป ไม่ใช่สร้างสรรค์ให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะ แม้แต่การเขียนสารคดีประเภทอัตชีวประวัติ ซึ่งเป็นการเขียนถึงเรื่องราวชีวิตของผู้เขียนเอง ถ้าเป็นนักเขียนที่ดี ผู้เขียนจะต้องสอดแทรกความคิดเห็นและทัศนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยรวม

วรรณกรรมที่จัดว่าเป็นสารคดี จะต้องมีลักษณะสำคัญดังกล่าวข้างต้นนี้ จะขาดเสียไม่ได้หากขาดไปถือว่าวรรณกรรมนั้นไม่ใช่สารคดี

ประเภทของสารคดี

การจัดแบ่งประเภทของสารคดีนั้น มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิได้จัดแบ่งประเภทของสารคดีไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

เบญจมาศ พลอินทร์¹ ได้จัดแบ่งประเภทสารคดีไว้ 6 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ประเภทท่องเที่ยว
2. ประเภทชีวประวัติและอัตชีวประวัติ
3. ประเภทความรู้
4. ประเภทปกิณกะ
5. บทความ
6. อนุทิน

บุญยงค์ เกศเทศ² ได้แบ่งวรรณกรรมสารคดีออกเป็น 12 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ความเรียง
2. สารคดีท่องเที่ยว
3. สารคดีชีวประวัติ
4. สารคดีวิชาการ
5. สารคดีเบื้องหลังข่าว
6. บทความ

¹เบญจมาศ พลอินทร์. พื้นฐานวรรณคดีไทยและวรรณกรรมไทย. 2526. หน้า 119-120.

²บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. 2525. หน้า 40 - 41.

7. อนุทิน

8. จดหมายเหตุ

9. จดหมายโต้ตอบ

10. บทสัมภาษณ์

11. บทบรรยาย ปาฐกถา ได้ว่าที่

12. สุนทรพจน์

ทั้งหมดนี้เป็นประเภทต่าง ๆ ของสารคดีที่นักวิชาการได้พยายามจำแนกไว้สำหรับ
การศึกษา

จุดมุ่งหมายของการเขียนสารคดี

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป¹ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนสารคดีไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน
2. เพื่อเสนอเรื่องราวเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะแก่ผู้อ่าน
3. เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านเชื่อตามความคิดของผู้เขียนและปฏิบัติตาม

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน² ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนสารคดีไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อเสนอเรื่องราว
2. เพื่อชักนำความคิดของผู้อ่าน จูงใจให้คิดไปในแนวที่ผู้เขียนต้องการ
3. เพื่อให้ความบันเทิงชวนอ่าน

วิธีเขียนสารคดี

ฉลวย สุธสิทธ์³ ได้กล่าวถึงวิธีเขียนสารคดีไว้สรุปได้ว่า ในการเขียนสารคดีจำเป็น
จะต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้สำคัญ คือ

1. วิธีเขียน วิธีเขียนสารคดีมีข้อควรปฏิบัติ ดังนี้

1.1 วิธีการเขียนสารคดีจะต้องใช้หลักเกณฑ์ในการเขียนแบบการเขียนเรียงความ
คือ จะต้องมีส่วนคำนำ ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนสรุป

- 1.2 การเขียนส่วนคำนำ ควรจะกล่าวเกริ่นเรื่องทั่วๆ ไปเกี่ยวกับชื่อเรื่อง ซึ่งยัง

¹ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, การเขียนสารคดี, 2523, หน้า 73.

²ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, การเขียนภาคปฏิบัติ, 2518, หน้า 280.

³ฉลวย สุธสิทธ์, ศิลปะการเขียน, 2533, หน้า 350 - 354.

ไม่ต้องอธิบายโดยละเอียด เนื้อความส่วนคำนำไม่ต้องเขียนให้ยาวมากนัก อาจจะประมาณ 4-5 บรรทัด

1.3 การเขียนส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง อาจจะมีหลายย่อหน้า แต่ละย่อหน้าจำเป็นต้องมีเอกภาพของเรื่องเฉพาะย่อหน้านั้น ๆ

1.4 ถ้าจะเขียนเนื้อความหลายย่อหน้า แต่ละย่อหน้าจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน

2. การใช้ภาษา ในการเขียนสารคดีต้องระมัดระวังการใช้ถ้อยคำภาษา ดังต่อไปนี้

2.1 ถ้อยคำที่ควรใช้มีดังนี้

2.1.1 คำศัพท์วิชาการที่เป็นภาษาไทย ที่เป็นภาษาแบบแผน ถ้าเป็นศัพท์ใหม่ ควรเขียนคำแปลไว้ในวงเล็บ หรืออธิบายศัพท์นั้น ๆ ในลักษณะคำจำกัดความให้เป็นที่เข้าใจ

2.1.2 คำศัพท์ที่แปลจากภาษาอังกฤษโดยใช้รากศัพท์ของภาษาบาลีหรือสันสกฤตเป็นแนวทางถ้าหากเป็นคำที่เข้าใจกันทั่วไปแล้ว ไม่จำเป็นต้องวงเล็บคำภาษาอังกฤษกำกับไว้ เพราะจะทำให้ดูเป็นว่า สารคดีนี้เป็นบทเรียนภาษาอังกฤษ เพราะมีแต่คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

2.1.3 คำศัพท์ที่ประชาชนเข้าใจง่าย ทั้งนี้ผู้เขียนจะต้องมีจุดประสงค์ว่า จะเขียนสารคดีให้ผู้อ่านคนกลุ่มใด มีพื้นฐานทางการศึกษาระดับใด

2.1.4 การใช้ถ้อยคำควรคำนึงระดับของภาษาด้วย คือถ้อยคำภาษานี้แบ่งออกได้ 3 ระดับ คือ ภาษาปาก ภาษาถึงแบบแผน และภาษาแบบแผน ในการเขียนสารคดี ควรใช้ภาษาถึงแบบแผนหรือภาษาแบบแผนโดยตลอด ไม่ควรใช้ภาษาปาก

2.1.5 ใช้ถ้อยคำเฉพาะวิชาการแขนงนั้น ๆ โดยเฉพาะ แต่ควรเลือกคำศัพท์ที่เข้าใจง่าย โดยการแปลหรืออธิบายประกอบด้วย

2.2 ถ้อยคำที่ควรระวังมีดังนี้

2.2.1 ภาษาถิ่น

2.2.2 ภาษาตลาด

2.2.3 ภาษาการแสดงละคร

2.2.4 ภาษาระหว่างเพื่อนสนิท

2.2.5 ภาษาคำประชดเสียดสี

2.2.6 ภาษาที่เป็นคำขานรับ

2.2.7 ภาษาคำหยาบคาย

3. จำนวนโวหาร การเขียนสารคดีไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดในเรื่องของการให้ความรู้ หรือการสร้างปัญหาอย่างเดียว แต่อาจจะสอดแทรกจำนวนโวหารการเขียนที่ทำให้เกิด

ความเพลิดเพลินได้ เนื่องจากการเขียนสารคดีไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องทำให้เหมือนกับ การเขียนวิทยานิพนธ์ การเขียนสารคดีจึงอาจใช้สำนวนโวหารเฉพาะคนที่ให้เกิดความเพลิดเพลิน อ่านสนุก ให้ผู้อ่านได้รู้สึกสนใจติดตามการอ่านจนกระทั่งจบตอน

4. ข้อมูลที่เป็นความจริง ในการเขียนสารคดี ผู้เขียนจำเป็นต้องศึกษาหาข้อมูลหาสถิติ หาข้อเท็จจริง ให้แน่นอน และเชื่อมั่นว่าสารคตินั้นๆ เป็นที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ แล้วจึงเขียน โดยแสดงให้เห็นผู้อ่านรู้ดีว่าเป็นความจริง ผู้เขียนอาจจะต้องเขียนคำอ้างของข้อความนั้นๆ ว่าได้มาจากที่ใด หนังสือเล่มใด หรือได้มาจากการทดลองปฏิบัติการอย่างไร ใครเป็นผู้ทำการทดลอง หรือเป็นข้อมูลที่ได้มาด้วยการเฝ้าสังเกต และบันทึกไว้เป็นส่วนตัว การปฏิบัติดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นเรื่องของผู้เขียนควรกระทำอย่างยิ่ง

เจือ สตะเวทิน ได้กล่าวถึงการเขียนสารคดีไว้ว่า

การเขียนสารคดีต้องอาศัยเครื่องมือทางภาษาหลายประการ เพราะสารคดีที่มี คุณภาพ ต้องเขียนให้มีความงามทางภาษาด้วย ผู้อ่านจึงจะไม่เบื่อเป็นหน้าที่ของ นักเขียนที่จะต้องก่อให้เกิดสุนทรียภาพขึ้นในข้อเขียนของตน นักเขียนสารคดีจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือทางภาษาหลายอย่าง เมื่อเรียกรวมกันทั้งหมดก็เรียกว่า ท่วงทำนองเขียน หรือภาษาอังกฤษเรียกว่า Style เมื่อเรียกโดยแยกแยะออกไปก็จะประกอบด้วย

(ก) การเลือกใช้คำ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Diction

(ข) การใช้โวหาร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Rhetorical Device หรือเรียก อย่างอื่นว่า ภาพพจน์ (Figure of Speech)

(ค) การใช้คำอ้าง (Quotation)

การใช้เครื่องมือทางภาษาได้ดี ย่อมก่อให้เกิดความสำเร็จในการเขียนหนังสือ เรียกกันว่าเป็น “การเขียนที่ได้ผล” หรือ Effective Writing¹

¹เจือ สตะเวทิน. หลักการเขียนร้อยแก้ว. ม.ป.ป. หน้า 7.

งานวิจัยทางด้านสารคดี

นพรัตน์ คงมาลา¹ ได้ศึกษาการใช้ภาษาในสารคดีของวณิช จรุงกิจอนันต์ ระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2529 ผลการศึกษาสรุปได้ว่า งานเขียนสารคดีของวณิช จรุงกิจอนันต์ มีลักษณะพิเศษในการใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดความบันเทิงใจ มีการเลือกใช้คำที่เป็นภาษาพูด เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นกันเองและไม่เคร่งเครียด ทั้งยังช่วยให้สื่อสารกับผู้อ่านได้ง่าย รวดเร็ว มีการดัดแปลงคำขึ้นใช้ ทำให้ได้คำศัพท์ที่แปลกสะกดคำ มีความกะทัดรัด มีการนำคำมาใช้ร่วมกันโดยพิจารณาด้านเสียงและความหมายเป็นประการสำคัญ คำเหล่านี้ให้ความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน การนำคำมาใช้ร่วมกันจะช่วยพรรณนาความรู้สึกหรือกริยาอาการอย่างละเอียด เน้นให้ข้อความมีความหมายหนักแน่นชัดเจนขึ้น

ในการใช้สำนวน วณิช จรุงกิจอนันต์ ใช้สำนวนไทย เพื่อให้สื่อสารได้รวดเร็ว สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองกับผู้อ่านและมีการดัดแปลงสำนวนขึ้นใช้ สำนวนที่ดัดแปลงแล้วมักให้ความรู้สึกขบขันหรือล้อเลียน

การใช้ภาพพจน์ วณิช จรุงกิจอนันต์ นิยมใช้อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และ อติพจน์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วณิช จรุงกิจอนันต์ มีความสามารถในการใช้ภาษาที่สื่อความหมายให้ภาพให้อารมณ์และความรู้สึกได้อย่างดี ทั้งยังมีวิธีพลิกแพลงภาษาใช้ได้อย่างน่าสนใจ ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน

เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยวและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยว
ความหมายของสารคดีท่องเที่ยว

อุดม รุ่งเรืองศรี ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า

สารคดีประเภทนี้ คือ ข้อเขียนที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นในขณะเดินทาง ลักษณะการเขียนจะมุ่งไปในแนววิชาการคือ ให้ความรู้แก่ผู้อ่านเกี่ยวกับ

¹นพรัตน์ คงมาลา. การใช้ภาษาในสารคดีของวณิช จรุงกิจอนันต์ ระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2529. 2532. หน้า 180 - 182.

สภาพท้องถิ่น ความเป็นอยู่ของคน ความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ฯลฯ¹

บุญขงศ์ เกศเทศ ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า

สารคดีท่องเที่ยวเป็นข้อเขียนที่บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นจากการท่องเที่ยว โดยประสงค์ให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสถานที่ ความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ซึ่งผู้เขียนมักมีลีลาในการเสนอข้อมูลในทำนองเป็นเรื่องเล่าโดยมุ่งเน้นศิลปะการใช้ภาษาและปรุงแต่งเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งอาจมีการกล่าวถึงเกร็ด หรือตำนานของสถานที่ดังกล่าวด้วย สารคดีท่องเที่ยวที่สมบูรณ์น่าจะมีเรื่องราวของชีวิตการทำมาหากินของคนในท้องถิ่น และควรมีภาพประกอบด้วย²

มาลี บุญศิริพันธ์ ได้กล่าวถึงความหมายของสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า “สารคดีท่องเที่ยว หมายถึง การนำเรื่องราวที่พบเห็นจากการท่องเที่ยวมาเขียนในแง่มุมต่าง ๆ ตามแต่ทรรศนะของแต่ละคน”³

จากความหมายของสารคดีท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปความหมายของสารคดีท่องเที่ยวได้ว่า สารคดีท่องเที่ยว หมายถึง งานเขียนที่บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นจากการท่องเที่ยว มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านทราบถึงภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนจะใช้ศิลปะในการแต่งเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน บางครั้งแทรกเกร็ดความรู้ และมีภาพประกอบด้วย

ลักษณะของสารคดีท่องเที่ยว

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ ได้กล่าวถึงลักษณะของสารคดีท่องเที่ยวไว้ในหนังสือวรรณกรรมปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1. ผู้เขียนต้องเขียนด้วยข้อมูลถูกต้องแท้จริง นักเขียนสารคดีท่องเที่ยวจึงต้องเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น ๆ ด้วยตนเอง ไม่ใช่คัดลอกหรือถ่ายทอดจากคำบอกเล่าของผู้อื่น

¹อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2522. หน้า 12.

²บุญขงศ์ เกศเทศ. ตลอดดววรรณกรรมไทย. 2525. หน้า 82.

³มาลี บุญศิริพันธ์. การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์. 2535. หน้า 76.

⁴รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2524. หน้า 35 - 36.

โลกปัจจุบันแทบลงมากเนื่องจากการคมนาคมติดต่อกันสะดวกขึ้น สถานที่แห่งหนึ่งที่มีผู้นำมาเขียนสารคดีอาจจะเป็นสถานที่ที่ผู้อ่านจำนวนมากเคยเดินทางมาแล้วและสถานที่แห่งเดียวกันก็อาจจะมีผู้นำไปเขียนสารคดีท่องเที่ยวหลายคน เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีผู้นำมาเขียนสารคดีหลายเล่ม เช่น 21 วันในประเทศจีน ของ นายแพทย์หทัย ชิตานนท์ ขี้ม้าชมดอกไม้ ของ รงค์ วงษ์สวรรค์ เป็นต้น ฉะนั้นจึงเป็นโอกาสดีของผู้อ่านที่จะได้อ่านหลายเล่มเพื่อเปรียบเทียบข้อเท็จจริงและรู้จักเมืองจีนได้หลายแง่มุมจากทัศนะของนักเขียนต่าง ๆ กัน

2. ผู้เขียนต้องให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้นอย่างสมบูรณ์เท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ของผู้คน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและวัฒนธรรม รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยที่เป็นคู่มือให้นักเดินทางอย่างอื่น ๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าใช้จ่าย การเดินทาง สถานที่สำคัญ ฯลฯ ภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับสารคดีท่องเที่ยวซึ่งมีมาก และเป็นภาพที่สวยงามจะจูงใจผู้อ่านมากขึ้น และทำให้นั่งส้อมีคุณค่า

3. ผู้เขียนต้องแทรกเกร็ด คำนาน นิทาน ข้อขำขัน เกี่ยวกับสถานที่นั้น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน รวมทั้งให้ความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกันด้วย เกร็ดต่าง ๆ นี้คือ “เสน่ห์” ของสารคดีประเภทท่องเที่ยวที่ทำให้ผู้อ่านได้รับรสชาติในการอ่านเพิ่มขึ้น

4. ผู้เขียนต้องให้ข้อสังเกตและแสดงทัศนะส่วนตัวต่อสิ่งที่พบเห็น ตลอดจนทัศนคติเชิงเปรียบเทียบกับสิ่งที่พบเห็นในบ้านเกิดเมืองนอนหรือสถานที่อื่น ๆ ด้วย แต่ทัศนคติของผู้เขียนเป็นสิ่งที่ผู้อ่านต้องระวัง ทัศนคตินั้นควรเที่ยงตรง ไม่ดำเนินโดยไร้เหตุผล ผู้เขียนที่ดีควรเป็นคนใจกว้าง ยุติธรรม ช่างสังเกต ละเอียดถี่ถ้วน มีวินัยลัทธิที่เที่ยงตรงและเป็นธรรม

สารคดีท่องเที่ยวจะเป็นสารคดีที่เขียนง่ายกว่าสารคดีประเภทอื่น เพราะอาศัยความช่างสังเกตมาก ๆ ของผู้เขียน และแสวงหาแง่มุมที่แปลกใหม่ของสถานที่ และชีวิตผู้คนมาเสนอต่อผู้อ่าน แต่เป็นสารคดีที่ต้องมีการลงทุนค่อนข้างสูง เพราะต้องเดินทางไปด้วยตนเอง ประเภทของสารคดีท่องเที่ยว

สายทิพย์ นุกุณกิจ¹ ได้แบ่งสารคดีท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. แบ่งประเภทสารคดีท่องเที่ยวตามวิธีการเล่าได้เป็น 2 ประเภท

1.1 แบบเล่าไปเรื่อย ๆ เช่น พระราชานิพนธ์ไกลบ้าน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

¹สายทิพย์ นุกุณกิจ, วรรณกรรมไทยปัจจุบัน, 2537, หน้า 270-271.

1.2 แบบเล่าเปรียบเทียบ คือ การบันทึกเรื่องราวการท่องเที่ยวของผู้แต่งไปพร้อม ๆ กับการโยงเรื่องที่พบเห็นให้มาสัมพันธ์กันกับเรื่องที่คุณอ่านทั่วไปรู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น เปรียบหิมะว่ามีลักษณะคล้ายกับน้ำแข็งใส เป็นต้น

2. แบ่งประเภทสารคดีท่องเที่ยวตามพื้นที่ออกได้ 3 ประเภทดังนี้

- 2.1 ท่องเที่ยวในประเทศ เช่น เรื่องนำเที่ยวต่าง ๆ ในอนุสาร ท.ท.ท. เป็นต้น
- 2.2 ท่องเที่ยวในทวีปเอเชีย เช่น เรื่องถกเขมร ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น
- 2.3 ท่องเที่ยวนอกทวีปเอเชีย เช่น สวรรค์เวียนนา ของเรือใบ ลับแล เป็นต้น

ปรีชา หิรัญประดิษฐ์¹ ได้แบ่งสารคดีท่องเที่ยวไว้ 4 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ประเภทประวัติและบรรณานุกรม
 2. ประเภทแผนที่และคู่มือการท่องเที่ยว
 3. ประเภทบรรยายเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ในเชิงภูมิศาสตร์
 4. ประเภทบรรยายถึงประสบการณ์และการสังเกตของผู้แต่งขณะมาท่องเที่ยว
- กลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยว

เสริมแสง พันธมุต² ได้กล่าวถึงกลวิธีการเขียนสารคดีไว้ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. กลวิธีการเปิดเรื่อง การเขียนสารคดีอาจเลือกใช้กลวิธีการเปิดเรื่องได้หลายแบบ เช่น
 - 1.1 การเปิดเรื่องโดยการอธิบายขอบเขตของเรื่องที่เขียน
 - 1.2 กล่าวแนะนำสิ่งที่เราจะเขียน
 - 1.3 นำด้วยการให้ความรู้เบื้องต้นของสิ่งที่เขียนถึง
 - 1.4 นำด้วยการบอกเจตนาของผู้เขียน
 - 1.5 นำด้วยการพูดคุย
2. ลักษณะการเสนอเรื่อง
 - 2.1 การเล่าสู่กันฟัง
 - 2.2 เขียนบรรยายหรือพรรณนา
 - 2.3 เขียนโดยใช้วิธีการให้ภาพพจน์

¹ปรีชา หิรัญประดิษฐ์, “แนวทางการอ่านวรรณกรรมปัจจุบันประเภทร้อยแก้ว,” เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 5. 2527. หน้า 1077 - 1078.

²เสริมแสง พันธมุต, “การเขียนสารคดี,” เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 6. 2536. หน้า 748 - 754.

- 2.4 เขียนในรูปของการบันทึกข้อความ
3. ลักษณะการปิดเรื่อง
 - 3.1 จบโดยตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด
 - 3.2 จบด้วยการตอกย้ำความประทับใจ
 - 3.3 จบด้วยการยกคำคม คำสั่งสอน หรือปรัชญา
 - 3.4 จบด้วยการแสดงข้อคิดเห็นของผู้เขียน

สายทิพย์ นุกุลกิจ¹ ได้กล่าวถึงกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวไว้สรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวที่ดีควรมีวิธีการเขียนที่ชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องด้วยความสนใจ เพราะได้รับทั้งความรู้ ความเพลิดเพลินและสามารถเข้าใจเรื่องง่าย ไม่สับสน แต่การที่สารคดีท่องเที่ยวจะมีลักษณะดังกล่าวได้ ผู้แต่งสารคดีจะต้องอาศัยกลวิธีการเขียนหลายวิธี ดังนี้

1. การเรียบเรียงเรื่อง หมายถึง การลำดับความให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจได้โดยง่าย การเรียบเรียงเรื่องจะช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่าย และเกิดความเพลิดเพลินไปพร้อมกัน ผู้แต่งสารคดีจึงนิยมใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

- 1.1 เรียงลำดับเรื่องตามลำดับเวลา สถานที่และทิศทาง
- 1.2 เรียงลำดับเรื่องตามความสำคัญหรือเหตุการณ์ที่ประทับใจ
- 1.3 เรียงลำดับเรื่องตามเหตุผล

2. การใช้ภาษา เป็นองค์ประกอบอันสำคัญที่จะช่วยเสริมให้สารคดีท่องเที่ยวที่น่าอ่าน การใช้ภาษาที่ดีจะให้ทั้งความเข้าใจเนื้อเรื่อง และได้รับความเพลิดเพลินประกอบกัน การพิจารณาการใช้ภาษาในสารคดีท่องเที่ยว จึงใช้เกณฑ์เดียวกับการพิจารณาสำนวนภาษาในบทความ คือ ควรมีลักษณะชัดเจน แจ่มแจ้ง กระชับรัดกุม และสละสลวยชวนให้อยากติดตาม

3. กลวิธีการเสนอเรื่องให้น่าอ่าน จัดเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่งแต่ละคนซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ ไม่ซ้ำแบบกัน แต่มักใช้กลวิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแนวทาง ๆ ร่วมกันคือ

3.1 กลวิธีการเปิดเรื่องและการปิดเรื่อง ผู้แต่งสารคดีมีวิธีการอันหลากหลายที่จะนำมาใช้ในการเปิดเรื่องและปิดเรื่องสารคดี เพื่อให้เป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน

3.2 กลวิธีการเล่าเรื่อง ผู้แต่งสารคดีมักมีการจูงใจให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านเรื่องด้วยการใช้กลวิธีการเขียนเล่าเรื่องแบบต่าง ๆ

¹สายทิพย์ นุกุลกิจ, วรรณกรรมไทยปัจจุบัน, 2537, หน้า 275.

3.3 ทักษะการอ่านของผู้แต่ง ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้อ่านสารคดีท่องเที่ยวไม่ควรมองข้าม เพราะสารคดีนั้น ๆ จะน่าอ่านหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถที่แต่งสรรคของผู้แต่งด้วย ผู้แต่งที่ดีมักจะเป็นคนใจกว้าง รู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน

3.4 เกร็ดความรู้ คำพังเพย หรืออุทาหรณ์ที่เข้ากับเนื้อเรื่องย่อมเปรียบเสมือนเป็นเครื่องชูรสที่ช่วยให้สารคดีท่องเที่ยวเหล่านั้น น่าอ่านยิ่งขึ้น ผู้แต่งที่มีฝีมือจึงนิยมแทรกเกร็ดตำนาน เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ นิทาน นิยายปรัมปราที่เกี่ยวกับชื่อสถานที่นั้น ๆ ลงไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ผู้อ่านจึงควรพิจารณาว่า สารคดีท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ มีการแทรกเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ไว้ด้วยหรือไม่ และเกร็ดความรู้ดังกล่าวนี้ช่วยเพิ่มคุณค่าให้แก่สารคดีนั้น ๆ ได้หรือไม่

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ ได้กล่าวถึงการเขียนสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า

เนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยว ควรประกอบด้วยความรู้ และความเพลิดเพลิน ความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของสถานที่ ความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมของสังคมที่เล่าถึง เช่น การแต่งกาย การประกอบอาชีพ ภาษาที่ใช้ ศิลปะพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน โบราณสถาน สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เอกลักษณะพิเศษ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ควรกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับวิธีการเดินทางที่สะดวก ถ้าใช้ง่ายในการเดินทาง ตลอดจนสิ่งที่จะต้องเตรียมพร้อมทั้งการที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ ได้¹

ธรรมเกียรติ กันนอร์² ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวไว้สรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวไม่มีตัวละคร ไม่มีการผูกเหตุการณ์เหมือนในนวนิยาย แต่งานเขียนชนิดนี้สามารถยืนอยู่ได้ในโลกวรรณกรรม ข้อสำคัญคงอยู่ที่สาระความรู้ ซึ่งจำแนกออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือความจริงที่พบเห็นและเก็บมาเขียน ส่วนที่สองเป็นการตีความสิ่งที่พบหรือให้ทัศนะอธิบาย และใช้ศิลปะในการเขียน

¹สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์. การเขียน. 2522. หน้า 100.

²ธรรมเกียรติ กันนอร์. "การท่องเที่ยวกับวรรณกรรมไทย," ศิลปวัฒนธรรม.

ผพ
895.914
ม 7556
0542
263

พิสมัย ศรีอนุพันธ์¹ ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวไว้สรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่มีผู้สนใจเขียนและอ่านกันมากขึ้น ซึ่งอาจสรุปวิธีการเผยแพร่ได้ คือ

1. เขียนลงพิมพ์ในนิตยสารและวารสารต่าง ๆ สารคดีท่องเที่ยวลักษณะนี้มักเป็นเรื่องสั้นจบในฉบับ เนื้อหาที่เขียนมักเกี่ยวข้องกับสถานที่ในประเทศ และต่างประเทศ แต่ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเพียงแง่ใดแง่หนึ่งเป็นพิเศษ ซึ่งเราอาจเห็นได้จากนิตยสารและวารสารต่าง ๆ

2. พิมพ์จำหน่ายเป็นเล่ม การเขียนในแนวนี้ ผู้แต่งมักตั้งเป้าหมายว่าจะเขียนเรื่องใดก็ศึกษาเรื่องนั้นทุกแง่มุมโดยละเอียด แล้วพิมพ์ออกมาเป็นเล่มใหญ่ ๆ หรือบางครั้งก็เขียนลงเป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกันในนิตยสารเสียก่อน แล้วรวมพิมพ์เป็นเล่มภายหลัง

สนธิ ตั้งทวี ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า

ผู้เขียนต้องมีกวีวิธีการเขียนที่น่าอ่าน และให้มีความเป็นกันเองกับผู้อ่านเหมือนสนทนา การใช้ภาษาก็ไม่ควรจะเป็นภาษาวิชาการมากนัก การเขียนแนะนำนั้นควรจะได้บอกสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจน โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมตัว ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เช่น วิธีการเดินทาง ระยะทางในการเดินทาง สิ่งที่ต้องเตรียมไปด้วย สถานที่พัก และสิ่งที่น่าสนใจไปชม เป็นต้น²

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลงานวรรณกรรมของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

การวิจารณ์ผลงานวรรณกรรมของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

คอลัมน์สนทนาพาทีในสกุลไทย ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า “ได้วันลมหายใจอิสระของเหมยดอกสุดท้าย ของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ขอชมเชยว่าเขียนได้สนุก และมีรสชาติ ขอดถามว่ามีอีกนานไหมกว่าจะจบ ถ้าจบจะมีของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณต่ออีกกี่เล่ม”³

ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า

¹พิสมัย ศรีอนุพันธ์. “วรรณกรรมปัจจุบัน : สารคดี,” วัฒนธรรมไทย. 22 (7) :

4 - 15 ; กรกฎาคม 2526.

²สนธิ ตั้งทวี. การใช้ภาษาเชิงปฏิบัติ. 2529. หน้า 147.

³“สนทนาพาที,” สกุลไทย. 24 (1232) : 47 ; พฤษภาคม 2521.

“ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เป็นนักเขียนสารคดีซึ่งแน่แท้ว่า ถ้ามีผู้คิดส่งเรื่องของเขาเข้าประกวดชิงรางวัลทางวรรณกรรม ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ก็คงคว้ารางวัลเข้าไว้นับไม่ถ้วนแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะงานของเขามีทั้งความประณีต มีทั้งความรู้ สนุกสนานเฮฮา”¹

คอลัมน์สนทนาพาทีในสกุลไทย ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า “คุณปราโมทย์ จบบัณฑิตจากอัมมานไปแล้ว น่าเสียดายจริง ๆ ในช่วงตอนนั้นพอซื้อสกุลไทยเป็นต้องรีบเปิดดูเกาะแปลก ๆ ทะเลสวย ๆ ก่อนทันที่มันมีความสุขนะค่ะ สำหรับคนรักทะเล”²

ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ พาผู้อ่านไปท่องท้องทะเลกว้างใหญ่ในฉบับนี้แล้ว แต่ไม่ได้ไปจับปลาจากท้องสมุทรแต่อย่างใด คราวนี้พาท่องเรือใหญ่โตคลื่นและลม สัมผัสน้ำทะเลสีครามแถบภาคใต้ของไทย “ท้องทะเลกับชีวิตรานควีนสู่เกาะสมุย” ผู้อ่านจะได้ความรู้และข้อคิดเตือนใจ³

สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า “เริ่มแล้ว ‘ทำจีน แม่กลอง สองเมืองสมุทร’ สารคดีชุดรักเมืองไทยชุดใหม่โดย ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มัคคุเทศก์หนุ่มของเรา จะพาผู้อ่านเดินทางไปชมสวนผลไม้ลือชื่ออีกชนิดหนึ่ง... กันจ๊ะ... พร้อมทั้งเกร็ดความรู้ของเมืองที่พาไปนั้นด้วย”⁴

สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า “สารคดีท่องเที่ยวต่างแดนที่ให้ความรู้และความบันเทิงอย่างเต็มเปี่ยม “หิมะยังไม่ละลายที่รัสเซีย” ด้วยสำนวนถลิมน่าอ่านชวนติดตามมาโดยตลอดได้จบลงแล้ว อายุธ วิไล จะได้พาท่านท่องต่างแดน

¹ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์. “จากบรรณาธิการ,” สกุลไทย. 24 (1234) : 9 ; มิถุนายน 2521.

²“สนทนาพาที,” สกุลไทย. 29 (1509) : 52 ; กันยายน 2526.

³ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์. “จากบรรณาธิการ,” สกุลไทย. 6 (1507) : 9 ; กันยายน 2526

⁴สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์. “จากบรรณาธิการ,” สกุลไทย. 30 (1540) : 1 ; เมษายน 2527.

อย่างสนุกสนานต่อไปอีกในโอกาสข้างหน้า”¹

ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า

ขอเชิญชวนผู้อ่านติดตามขบวนการวานชุตใหม่ของสารคดีชุดรักเมืองไทย จะพาท่าน
ร่วมขบวนสนุกสนานไปในภาคอีสาน ดินแดนทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของไทย
หลังจากไม่ได้ไปเยี่ยมแถบนี้มานานแล้ว มอบความรู้ และความทราบใน “อีสาน
การวานทั่ว” โดย ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ นักเขียนและนักท่องเที่ยวหนุ่มใหญ่ที่
จะพาท่านเดินทางต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง²

ประกาศ วัชรภรณ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้สรุปได้ว่า
การเขียนสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เขียนได้สนุกและอ่านเพลิน มีเกร็ด
ความรู้ทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ให้อ่านอิงได้ด้วย

เขาฝากผลงานไว้ในหนังสือ “เที่ยวทั่วไทย” 3 เล่มใหญ่ ปกแข็งขนาด 10 x 10 นิ้ว โดย
สำนักพิมพ์ “เสียงไทย” พ.ศ. 2519 เขาได้ตระเวนไปทั่วประเทศถึง 15 ปี ฝากไว้ในวาระกรรม
ทั้งเรื่อง ภาพสีและขาวดำ “ศิลปินเดี่ยว” ทำเล่มบันทึกรายชื่อโรงแรมด้วย เพื่อสะดวกใน
การเดินทางและสถานที่พักสำหรับกรุงเทพฯ บอกท้องที่สถานีตำรวจพร้อมโรงแรม

นอกจากนี้ สำนักพิมพ์อื่น ๆ ได้มาขอให้ช่วยส่งต้นฉบับ “ท่องเที่ยว” อีกหลายแห่ง
ประเภทปกอ่อน ราคาเขา เช่น อุดมศึกษา แพร่วิทยา และก้าวหน้า เป็นต้น ขอยกตัวอย่างของ
อุดมศึกษา เสนอ...เที่ยวเพื่อ เมืองไทยใน 1 ชั่วโมง สุโขทัยโกมล พระบรมธาตุคอกยสุเทพ ของดี
ที่อ่างทอง กลางฤดูร้อนที่เมืองพะเยา กรุงศรีอยุธยาราชธานีไทย สวัสดิ์หีบเที่ยง ไปไหว้พระบาท
อุบลราชธานี ดินหน้าฝนที่ปราจีนบุรี และบิกินีที่เกาะล้าน เป็นต้น

¹สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์, “จากบรรณาธิการ,” สกุลไทย. 31 (1581): 9 ; กุมภาพันธ์
2528.

²ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์, “จากบรรณาธิการ,” สกุลไทย. 31 (1602): 11 ;
กรกฎาคม 2528.

³ประกาศ วัชรภรณ์, “อาลัยปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ นักเขียนสารคดีท่องเที่ยว
ผู้จากไป,” สกุลไทย. 43 (2198) : 52-53 ; ธันวาคม 2539.

โดยที่ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้เขียนเรื่องเมืองไทยหลายปี พร้อมภาพสีและขาวดำ
สม่ำเสมอ เมื่อถึงวโรกาส “กรุงเทพฯ 200 ปี” พ.ศ. 2525 “สกุลไทย” จึงได้เสนอหนังสือเล่ม
พิเศษ “รัตนโกสินทร์ ร.ศ. 200” มอบหน้าที่ให้เขาดำเนินการทั้งหมด

เขาได้ฝากผลงาน “ท่องโลก” ในหนังสือ “เที่ยวเมืองนอก” เมื่อ พ.ศ. 2521 ปกแข็ง
เนื้อหาสาระมี ฮาวาย ลอสแอนเจลิส ฮองกง ปีนัง มาเลเซีย พม่า เวียดนาม อิหร่าน เยอรมนี
สวีเดน และนอร์เวย์ พร้อมภาพสีและขาวดำแพรวพราวตลอดเล่ม ชวนอ่าน

สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงงานเขียนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า

สารคดีชุดรักเมืองไทย ได้นำผู้อ่านท่องเที่ยวไปในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคใต้มาหลาย
จังหวัดแล้ว คราวนี้ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จะนำท่านขึ้นไปทางอีสานบ้างแล้ว
ด้วยขบวนยาวเหยียดในลักษณะการท่องเที่ยวแบบคาราวานสนุกสนาน ได้รสชาติของ
การท่องเที่ยวอีกแบบหนึ่งรวมทั้งได้ความรู้ที่น่าสนใจของวัฒนธรรมขนบประเพณี ซึ่ง
ดินแดนเหล่านี้ของไทยเป็นที่ราบสูงอันกว้างไพศาล มีหลายสิ่งมากมายที่เป็นของตัวเอง
รวมทั้งปูชนียสถาน การละเล่นพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ฯลฯ¹

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้กล่าวถึงงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของเขาไว้ว่า

งานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของผมนั้น มีกระจัดกระจายอยู่ในหนังสือหลายฉบับ มีทั้ง
รายเดือน รายทศ รายสัปดาห์ รายปักษ์ และรายวัน ถ้าหากจะนำต้นฉบับทั้งหมดมา
วางเรียงซ้อนกันก็คงสูงท่วมศีรษะผม ทบกันไปทบกันมาหลายเที่ยวทีเดียว ฉะนั้นเมื่อ
สำนักพิมพ์แห่งนี้ได้พูดคุยกับผมถึงงานเขียนเหล่านั้นว่าอยากจัดพิมพ์เรื่องท่องเที่ยวของ
ผม ในรูปแบบการท่องเที่ยวภาคต่าง ๆ ทั้ง 4 ภาคของเมืองไทย ผมจึงนำต้นฉบับทั้ง
หมดมาคัดเลือกแก้ไขตัดต่อให้มีความทันสมัยสำหรับ พ.ศ. นี้ และแทนที่ผมจะนำเรื่อง
ของแต่ละภาคมาพิมพ์ในแต่ละเล่ม ผมกลับเห็นว่าควรจะคัดเล่ากันทั้งสี่ภาคใน
เล่มเดียว แล้วแบ่งพิมพ์เป็นชุด ซึ่งในที่สุดก็จะมีหนังสือเที่ยวเมืองไทย 71 จังหวัด แต่
อาจจะเป็น 5 เล่ม แทนที่จะเป็นเล่มเดียว นั่นคือที่มาของ “เที่ยวทั่วไทย” ชุดที่ 1 ซึ่งคุณ
ถืออยู่นี้ ผมก็หวังเช่นเดียวกับนักเขียนคนอื่น ๆ และสำนักพิมพ์ว่า ถ้าหาก “เที่ยวทั่วไทย”

¹สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์. “จากบรรณาธิการ,” สกุลไทย, 31 (1603) : 9 ; กรกฎาคม

ชุดที่ 1 ได้รับการต้อนรับอย่างดีแล้ว ก็คงจะมี “เที่ยวทั่วไทย” ชุดที่ 2 ชุดที่ 3 ทอยกันติดตามออกมา¹

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้กล่าวถึงงานเขียนของเขาไว้ว่า

แล้วก็น่าดีใจนักที่เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1 ออกสู่ตลาดเพียงเดือนเศษก็หมดเกลี้ยงถึงกับต้องพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ 2 ในทันทีทันใด นี่เป็นสิ่งแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า คนไทยเราอยากรู้เรื่องเมืองไทยของเราให้ดีขึ้นกว่าเดิม นี่คือการปรารถนาสุดท้ายของนักเขียนที่ตะปัดบ้านแต่งงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวอย่างผม ตลอดระยะเวลาอันยาวนานเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา เขียนเพื่อให้คนไทยรู้จักแผ่นดินของตัวเอง เขียนเพื่อให้คนไทยรักแผ่นดินหวงแผ่นดินเหมือนที่บรรพบุรุษของเราเคยหวงแหนมาแล้วในอดีต²

เล็ก ลือนาม ได้กล่าวถึงงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณไว้ว่า

เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1 โดยปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ แห่ง อ.ส.ท. ได้ประสบความสำเร็จการต้อนรับจากท่านสมาชิก ท่านผู้อ่านอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ต้องพิมพ์ถึง 2 ครั้งในเดือนเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นหนังสือรูปเล่มใหญ่ มีราคาแพงถึงเล่มละ 300 บาทก็ตามแต่ท่านผู้เป็นเจ้าของเที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1 ต่างก็ออกปากว่าคุ้มค่าราคาจริง ๆ³

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้กล่าวถึงงานเขียนของเขาไว้ว่า

เรื่องราวของสารคดีในการเที่ยวเมืองนอกนั้น ผมเขียนไว้ในนิตยสารหลายฉบับในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ควบคู่กับงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวเมืองไทย สมัยที่งานเขียนเรื่องท่องเที่ยวเมืองนอกของผมดังฟูฟูดที่สุด เห็นจะเป็นระยะปี พ.ศ. 2515 - 2516 ในนิตยสารแสนสุข รายสัปดาห์ อันมิกุลมานิต ศรีสาคร หรือ “สีน้ำ” เป็นกัปตันใหญ่

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้าคำนำ.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521, หน้าคำนำ.

³เล็ก ลือนาม, “คำปรารภจากสำนักพิมพ์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520, หน้า 3.

สมัยนั้น ผมถึงบินไปไหนต่อไหนในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศในย่านเอเชีย ยุโรป หรือสหรัฐอเมริกาก็ตาม เพื่อนำเรื่องราวเหล่านั้นมาเขียนในแสนสุขโดยเฉพาะ¹

บัญญัติ สุตะมข ได้กล่าวถึงสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ไว้ว่า

ทุกเรื่องในหนังสือ “ของดีเมืองไทย” เป็นเรื่องน่ารู้ น่าศึกษา อ่านเพลินเหมือนกับได้ท่องเที่ยวไปชมของดีภาคต่าง ๆ ของเมืองไทยด้วยตัวเอง ไม่ว่าภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งนอกจากเรื่องราวอันน่ารู้ น่าติดตามแล้ว ยังมีภาพประกอบสีพิมพ์ในระบบออฟเซตสวยงามยิ่ง จากฝีมือการถ่ายภาพของผู้เขียนเอง ผมจึงเชื่อว่าคุณค่าของหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นที่พอใจของท่านผู้ชม²

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีและสารคดีท่องเที่ยว ผู้วิจัยสามารถนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ต่อไป

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 5.

²บัญญัติ สุตะมข. “คำแถลงของผู้จัดทำ,” ใน ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 3.

บทที่ 2

วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเรื่องในสารคดีท่องเที่ยว ของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

งานวิจัยชิ้นนี้จะวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเรื่องในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ในประเด็นต่อไปนี้

1. การเปิดเรื่อง
2. การดำเนินเรื่อง
3. การปิดเรื่อง

1. การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องเป็นส่วนสำคัญในงานเขียน โดยผู้เขียนต้องใช้ศิลปะในการประพันธ์เพื่อดึงดูดใจผู้อ่านให้ติดตามเนื้อเรื่องต่อไป ซึ่งผู้เขียนที่มีฝีมือในการประพันธ์ มักจะมีวิธีการเปิดเรื่องที่ น่าสนใจอยู่เสมอ หากขาดฝีมือในการเปิดเรื่องก็อาจทำให้เรื่องดี ๆ ขาดคนสนใจไปอย่างน่าเสียดาย การเปิดเรื่องเป็นการกล่าวชี้แนะให้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องที่จะเขียน หรืออาจกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย และขอบเขตของเนื้อหาสาระที่จะเขียน เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าตนกำลังอ่านสิ่งใด บทบาทไม่ควรยาวนัก และเป็นข้อเขียนที่เข้าใจง่าย น่าสนใจ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องโดยให้คำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียน กล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง กล่าวถึงชื่อ บุคคลที่จะกล่าวถึง และใช้วิธีการเล่าเกร็ด ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร

1.1 ให้คำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียน

คือ การกล่าวนำด้วยการอธิบายความหมายของชื่อเรื่อง หรือเป็นการให้คำนิยามของสิ่งที่จะเขียน เนื้อหาที่นำมาเขียนให้คำนิยามมีทั้งสถานที่และไม่ใช่สถานที่ จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้วิธีการเปิดเรื่องในลักษณะนี้ 19 เรื่องคือ ร.ล. ชุมพร หลักเมือง-วัดพระแก้ว เหตุเกิดที่หนองปลาเผา หลังเพลที่แม่กลอง ศูนย์วัฒนธรรมโพลีเซียน ภูมิศาสตร์อีสาน ลันด์เมืองมหาวิทยาลัย วันคืนที่ขั้วโลกเหนือ ราชนิกุลบางช้างแห่งอัมพวา สารพัดอย่างจากร้อยเอ็ด เข็มโรงถ่ายยูนิเวอร์แซล ริมฝั่งแม่เมย เมียวดี โขงเจียม จากกลางถึงภูเก็ต พระบรมมหาราชวัง โลหปราสาท ความลับของดอนเจดีย์ และเขาพระวิหาร ดังตัวอย่าง

เรื่อง ร.ล. ชุมพร

เรือหลวงชุมพร คือ อนุสรณ์สำคัญของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งกองทัพอากาศมอบให้แก่ชาวจังหวัดชุมพร นำมาขึ้นบกอยู่เหนือหาดทรายรีสถานที่สิ้นพระชนม์ของเสด็จในกรม

ร.ล. ชุมพรขึ้นบกอยู่ที่หาดทรายรีเมืองชุมพรมาแต่ปลายปี 2523

ความจริง ร.ล. ชุมพร มิได้มีส่วนเกี่ยวกับ พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ในระหว่างที่ทรงมีพระชนม์ชีพอยู่เลย เพราะเรือหลวงลำนี้เข้าประจำกองทัพอากาศ ภายหลังที่เสด็จในกรมสิ้นพระชนม์ไปแล้วถึง 15 ปี

แต่ทว่า.... ชื่อเรือหลวงลำนี้ตรงกับพระนามของเสด็จในกรม นี่คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ ร.ล. ชุมพร มาเป็นอนุสรณ์ของพระองค์¹

เรื่องหลักเมือง - วัดพระแก้ว

เจ้าพ่อหลักเมือง

คือ สถานที่สำคัญประจำเมืองทุกเมืองของไทย ซึ่งตามประเพณีดั้งเดิมนั้นก่อนจะลงมือสร้างเมืองก็ต้องมีการฝังเสาหลักเมือง ตามฤกษ์ยามอันดีที่ได้คำนวณไว้ โดยพระโหราจารย์ประจำราชสำนัก²

เรื่องเหตุเกิดที่หนองปลาเฒ่า

หนองปลาเฒ่า คือ หนองน้ำใหญ่ อันเป็นบริเวณที่ตั้งเมืองชัยภูมิ สมัยที่เจ้าพ่อพระยาแล มาสร้างบ้านแปลงเมืองใหม่ ณ แผ่นดินนี้ ปัจจุบันอยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 2-3 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายชัยภูมิอำเภอบ้านเขว้านั่นเอง³

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ร.ล.ชุมพร,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530, หน้า 364.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “หลักเมือง - วัดพระแก้ว,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519.

หน้า 17.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เหตุเกิดที่หนองปลาเฒ่า,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520.

หน้า 150.

เรื่องหลังเพลที่แม่กลอง

แม่กลอง

ใคร ๆ ก็คงจะรู้จักชื่อนี้ว่าคือ แม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่ง ที่เริ่มต้นจากตัวเมืองกาญจนบุรี เพราะการรวมตัวของแม่น้ำแควน้อยและแม่น้ำแควใหญ่ แล้วไหลผ่านราชบุรี สมุทรสงคราม มาออกทะเลอ่าวไทย¹

เรื่องศูนย์วัฒนธรรมโพลีเซียน

โพลีเซียน

คือ หมู่เกาะทะเลใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก นับตั้งแต่เกาะฮาวายได้ลงมาจนถึงเกาะอีสเตอร์ทางตะวันออก แล้วจึงเดินทะแยงมาสู่หมู่เกาะฮาวายอีกทีหนึ่ง ก็จะได้เป็นอาณาบริเวณสามเหลี่ยม²

เรื่องภูมิศาสตร์อีสาน

อีสาน เป็นแผ่นดินแห่งที่ราบสูงของไทย ในอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งจัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2506 ให้คำจำกัดความของคำว่า ภาคอีสานไว้ว่า “ภาคอีสาน พื้นที่เป็นที่ราบสูง เป็นโคกสลับแอ่ง มีลักษณะเอียงเทไปทางตะวันออกเฉียงใต้ทางลุ่มน้ำมูล ฤดูน้ำท่วมลำบากแก่การคมนาคม น้ำท่วมนี้ไหลลงเร็ว กระทำให้เป็นที่แห้งแล้งกันดารในฤดูกาลอื่น ประชาชนได้อาศัยน้ำก็แต่ตามหนองต่าง ๆ ที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งมีน้ำตลอดปีเฉพาะบางหนองเท่านั้น หนองที่มีขนาดใหญ่คือ หนองหาร จ.สกลนคร และหนองหานกุมภวาปี จ.อุดรธานี

พื้นที่ภาคอีสาน มีระดับสูงจากระดับทะเลปานกลาง ทางตะวันตกและทางตะวันออก มีความสูงต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ 123 เมตร ความสูงที่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี สูง 123 เมตร อ.เมือง จ.นครราชสีมา สูง 185 เมตร ที่ อ.เมือง จ.อุดรธานี สูง 171 เมตร ที่ อ.เมือง จ.หนองคาย สูง 168 เมตร ที่ อ.เมือง จ.สกลนคร สูง 159 เมตร ที่ อ.เมือง

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “หลังเพลที่แม่กลอง,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521.

หน้า 65.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ศูนย์วัฒนธรรมโพลีเซียน,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521.

หน้า 45.

จนครพนม สูง 144 เมตร อาณาเขตภาคอีสาน ทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือจด
ประเทศลาว (มีแม่น้ำโขงส่วนใหญ่เป็นเส้นพรมแดน) และทิศใต้จดภาคกลางและ
ประเทศเขมร (มีทิวเขาพนมดงรัก ทิวเขาสันกำแพงเป็นเส้นพรมแดน) และทิศตะวันตก
จดภาคกลาง (มีทิวเขาเพชรบูรณ์ส่วนใหญ่ และทิวเขาดงพญาเย็นเป็นเส้นพรมแดน)¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จะใช้การเปิดเรื่องโดยให้คำจำกัดความของ
เนื้อหาที่เขียนกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญ เช่น แม่น้ำ หนองแกะ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ทราบถึง
ความหมายและรายละเอียดของสถานที่นั้น ๆ ได้อย่างถี่ถ้วน

1.2 กล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง

คือ การกล่าวถึงสถานที่ที่ผู้เขียนได้ไปประสบมาก่อนที่จะบอกรายละเอียดต่าง ๆ
เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ เช่น ระยะทาง ขนาด สภาพของบ้านเมือง ฯลฯ จากข้อมูลการศึกษา
ค้นคว้า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้วิธีการเปิดเรื่องในลักษณะนี้ 54 เรื่องคือ ใหม่แต่เก่า
ของภูเก็ต สุดเขตทะเลที่หาดเล็ก คำนวจากเมืองสามหมอก เมืองแห่งหมอกสามฤดู หนองเขา
แห่งคอกงอมู ความหลังจากเมืองปาย พิชิตอินทนนท์ คุณที่รัก นีคือ อีสาน ที่สุดในโลก
ที่ร้อยเอ็ด ลำพูนเมืองแห่งดอกทองกวาว กาฬสินธุ์ อาณาจักรสุโขทัย ชีวีร์ลและพิชัญนา
ความสวยที่ราบเรียบ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุดทางที่ระโนด ฮอลดีวี๊ด ภูเขาไฟฮาวาย
เยี่ยมโรงถ้ำยูนิเวอร์แซล ซานดิเอโก เกาะหมาก คือเข็มนที่ปิ้ง หัววันบนแผ่นดินเปอร์เซีย
นครพนม บุรีรัมย์ หนองคาย มหาสารคาม พระพุทธมหาสิลา มีอะไรดีที่กำแพงเพชร อาณาจักร
สุโขทัย ลมหายใจใหม่ของสันกำแพง-ป่าซาง ศรีสะเกษ คำวันหนึ่งที่ริมฝั่งโขงหนองคาย
เที่ยวบินตะวันตกฟ้า หนองคาย วันคืนแห่งความเป็นไป พันตะมะละกา โลกเร้นลับของทะเล
มีอะไรที่ระยอง ราชริจินทบูร เขาพลอยแหวน พิชญโลก แพร่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชัยภูมิ
ทอดอดกระ ปัดตานี ยะลา ของดีบางกะพ้อม ฟังเรื่องเมืองลับแลที่ถ้ำกลบ แล้วขึ้นเขาวัง
พระราชวังไกลกังวล หัวหิน สระบุรี และชัยนาทเมื่อวานและวันนี้ ดังตัวอย่าง

เรื่องที่สุดในโลกที่ร้อยเอ็ด

ร้อยเอ็ด...

เมืองซึ่งนับว่าเมื่อก่อนเป็นเมืองใหญ่เหลือเกิน ใหญ่ขนาดมีเมืองเล็กเมืองน้อยขึ้น
อยู่กับเมืองนี้ถึง 10 เมือง จึงได้เรียกว่า เมืองร้อยเอ็ด แต่ครั้นกาลต่อมาเกิดน้ำท่วมใหญ่

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ภูมิศาสตร์อีสาน," ใน อีสานเล่ม 1, 2533.

คงไม่แพ้หน้าท่อมโลกสมัยโนอาในคัมภีร์ไบเบิล ทำให้เมืองร้อยเอ็ดจมหายสูญสิ้นไปหมด
ร้อยเอ็ดเป็นเมืองร้างอยู่นาน จนถึงปลายสมัยอยุธยาจึงกลับเป็นชุมชนขึ้นมาใหม่
อีกครั้ง แล้วเจริญเรื่อยมากลายเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดในบัดนี้¹

เรื่องลำพูน เมืองแห่งดอกทองกวาว

หริภุญชัย

ไข่แก้วศรีลำพูนนั่นเอง

หริภุญชัย เป็นชื่อเก่าแก่ตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีครองเมือง ส่วนลำพูน เป็นชื่อ
จังหวัดของกระทรวงมหาดไทย สำหรับคนลำพูนเอง เขาเรียกเมืองของเขา ตาม
สำเนียงคนเมืองว่า หละปุน หริภุญชัย เป็นเมืองเจียบเหงาที่ร่ำรวยเสน่ห์ เสน่ห์ของเมือง
อยู่ที่ความเจียบสงบในขณะที่เมืองเพื่อนบ้านคือ เชียงใหม่เหมือนกรุงเทพฯ แต่หริภุญชัย
ไม่มีอะไรเลย ไม่ว่าในทศลับ ร้านเหล้าหรืๆ โบว์ลิ่ง หรือแม้แต่โรงแรมดี ๆ ที่จะนอน
ทั้งนี้ก็เพราะว่า หริภุญชัยหรือลำพูนนั้น อยู่ใกล้เชียงใหม่เกินไป คือ ห่างกันเพียง 26
กิโลเมตร²

เรื่องกาฬสินธุ์

กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในอดีตเคยถูกยุบเป็น
อำเภอมาครั้งหนึ่ง ต่อมาก็ได้รับการสถาปนาเป็นจังหวัดอีกจนปัจจุบัน ถึงแม้กาฬสินธุ์
จะเป็นจังหวัดเล็ก แต่เป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูก เป็นเมืองที่สงบเจียบ
มีโบราณสถานเก่าแก่ของเมืองฟ้าแดดสงยาง เคยเป็นเมืองของทะว้าและขอมมาแต่
โบราณและปัจจุบันเป็นเมืองที่ตั้งพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ที่ประทับของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อเสด็จไปทรง
เยี่ยมพสกนิกรชาวอีสาน³

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ที่สุดในโลกที่ร้อยเอ็ด,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 304.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ลำพูน เมืองแห่งดอกทองกวาว,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519. หน้า 144.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กาฬสินธุ์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520. หน้า 163.

เรื่องอาณาจักรสุโขทัย

สุโขทัย

นครหลวงแห่งแรกของชาวไทยในแหลมทอง เมื่อ 700 ปีก่อน ที่สามารถตั้งมั่นเป็นอิสระอย่างแท้จริง ที่ตั้งของเมืองสุโขทัย อันเคยเป็นกรุงสุโขทัยของพระร่วงเจ้าในครั้งนั้น อยู่ห่างจากเมืองตากเพียง 66 กิโลเมตรเท่านั้น ผมจึงตัดสินใจขอนำคุณแฉะเที่ยวสักหน่อตามประสานักท่องเที่ยวที่ดี ซึ่งไม่ควรมีความเร่งร้อนในการเดินทาง เหมือนคนขับรถบรรทุกสับล้อมหาภัยหรือนักธุรกิจเงินแสน¹

เรื่องชีเวิร์ดและทิวน่า

มิสชันเบย์

หรืออ่าวมิสชัน คือ สถานที่อันน่าเที่ยวที่สุดของซานดิเอโก² ที่ให้บรรยากาศทะเลอันชุ่มฉ่ำ มองจากเทอเรซที่ผมนั่งอยู่ออกไปข้างหน้า น้ำทะเลสีเขียวครามเข้มไกลไปจรดขอบฟ้า เรือใบสีขาวแล่นอยู่ไกลลิบ ๆ

ด้วยพื้นที่อันกว้างขวางถึง 4,600 เอเคอร์ หรือ 11,500 ไร่ คือ อาณาบริเวณที่ได้รับการเรียกว่า มิสชันเบย์!

เนื้อที่อันกว้างไพศาลนี้ คือ สถานที่พักผ่อนที่ดีที่สุดในสหรัฐอเมริกา²

เรื่องความสวยที่ราบเรียบ

ภายในตัวเมือง ถ้ามีโรงแรม ในที่คลับ สถานอาบอบนวด โบว์ลิง ห้องอาหารภัตตาคาร คือฟิชี้อป ภาพยนตร์ สนามม้า สนามมวย สนามกอล์ฟ สนามยิงปืน สนามเทนนิส ให้ท่านเลือกใช้บริการอย่างมากมายหลายระดับแล้วแต่จะพอใจ

สำหรับผู้ที่ชอบความสวยงามราบเรียบ และไม่ต้องการใช้บริการดังที่กล่าวมาแล้วนี้ บึงแก่นนคร บึงทุ่งสร้าง ไร่พรหมนิมิตร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่นและวัดวาอารามต่าง ๆ ก็พร้อมที่จะรับใช้ท่านเช่นเดียวกัน

ครับ... ข้างต้นนี้คือ คำเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวไปเยือนขอนแก่น จากหนังสือ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "อาณาจักรสุโขทัย," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 289.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ชีเวิร์ดและทิวน่า," ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521. หน้า 135.

จุลสาร พิมพ์อย่างสวยงาม ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานจังหวัดขอนแก่น¹

เรื่องนครราชสีมา

นครราชสีมาหรือที่เรียกกันสั้น ๆ ง่าย ๆ ว่าโคราช คือ เมืองปากประตูของอีสานที่จะผ่านไปสู่อื่น ๆ บนแผ่นดินแห่งที่ราบสูง เมืองนี้เป็นเมืองสำคัญนัก สมัยก่อนมีฐานะเป็นเมืองเจ้าพระยามหานคร เช่นเดียวกับเมืองนครศรีธรรมราชในภาคใต้ เมื่อครั้งคอมมูนยังไม่สะดวกเหมือนทุกวันนี้ นครราชสีมาไปมาหาสู่กับกรุงเทพฯ ได้ยากนัก เพราะมีดงพระยาไฟขวางกั้นอยู่ระหว่างแผ่นดินภาคกลางและภาคอีสาน

คนในกรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 พุฒกันว่า แผ่นดินเมืองนครราชสีมาสูงกว่าแผ่นดินกรุงเทพฯ 7 ชั่วโมง ซึ่งชาวบางกอกในสมัยนั้นจะรู้ได้อย่างไรก็ตามแต่ก็เป็นความจริงตามนั้น เพราะแผ่นดินเมืองนครราชสีมา นั้น เปรียบหนึ่งเป็นเขื่อนยกสูงขึ้นจากแผ่นดินภาคกลาง จนกระทั่งมีระดับสูงเหนือน้ำทะเลตรงที่ว่าถ้าวัดเมืองถึง 185 เมตร²

เรื่องชัยภูมิ

ชัยภูมิ เมืองแห่งเจ้าพ่อพระยาแล ผู้ยอมสละชีพเพื่อแผ่นดินไทย ดึกว่าเป็นเจ้าของชาติอื่น ดั่งเดิมเมืองนี้เคยเป็นถิ่นลี้ลับ เพราะมิได้ตั้งอยู่ริมทางรถไฟหรือริมทางหลวงสายหลักของอีสาน จนผู้คนพากันลืมไปแล้วว่าอีสานนั้นมีชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งของแผ่นดินแห่งที่ราบสูง แต่ทุกวันนี้การไปเยือนชัยภูมิสะดวกสบายมาก และเมืองนี้ก็ยังมีสถานที่น่าสนใจในด้านการท่องเที่ยวอยู่มากไม่น้อยทีเดียว³

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ใช้การเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง ซึ่งจะเป็นการแนะนำจังหวัดต่าง ๆ ก่อนที่จะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับจังหวัดนั้น ๆ

1.3 กล่าวถึงบุคคลที่จะกล่าวถึง

คือ การกล่าวถึงบุคคลที่ผู้เขียนต้องการจะกล่าวถึงประวัติของบุคคลนั้น เป็น

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ความสวยที่ราบเรียบ,” ใน รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย, 2523. หน้า 249.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “นครราชสีมา,” ใน อีสานเล่ม 1, 2533. หน้า 55.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ชัยภูมิ,” ใน อีสานเล่ม 2, 2533. หน้า 1.

การบอกให้ผู้อ่านเข้าใจเพียงสั้น ๆ โดยใช้ชื่อบุคคลกล่าวนำ ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้ใช้วิธีการเปิดเรื่องในลักษณะนี้ 11 เรื่องคือ พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ตามรอยสุนทรภู่ หลวงพ่อแช่ม วัดฉลอง ตามรอยหลวงปู่ทวด บ้านกร่ำเมืองแกลง เจ้าคุณเทศาฯ แห่งเมืองตรัง เจ้าพ่อกรมหลวงหลวงชุมพร หมอพรผู้วิเศษ พระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระนางสร้อยดอกหมาก และพระยาทอง พระยาพาน ดังตัวอย่าง

เรื่องพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

ผมได้ชวนคุณเดินทางระเเร่รอนมาถึงเมืองชุมพรกันแล้ว คราวนี้จะได้เข้าสู่เรื่องราวที่ผมตั้งใจอยากจะเขียน อยากจะเล่าเสียที

นั่นคือเรื่องราวของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งทหารเรือไทย หรือที่ลูกนาวิทั้งหลายเรียกพระองค์ว่า เสด็จพ่อ กรมหลวงชุมพร นั่นเอง¹

เรื่องตามรอยสุนทรภู่

สุนทรภู่

ใครไม่รู้จักบ้าง

เชื่อว่าคงหายาก เพราะสุนทรภู่หรือพระสุนทรโวหารนั่นคือ กวีสี่แผ่นดินผู้ือฉาวเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เป็นกวีผู้ซึ่งมีชีวิตส่วนตัว ในเรื่องหน้าที่การงานและเรื่องของความรัก พิศดารซับซ้อนยิ่งกว่านิยายรัก เรื่องของการงาน มีทั้งรุ่งโรจน์สุดขีด และตกต่ำแทบไม่มีแผ่นดินอาศัยเรื่องของการรักมีทั้งความหวานชื่น และอกหักเพราะผู้หญิงนั้นครั้งไม่ถ้วน²

เรื่องหลวงพ่อแช่ม วัดฉลอง

ภิกษุรูปหนึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวเมือง เพราะจริยวัตรอันงดงามน่าเลื่อมใส สมณะ ต้นโศข มีวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ราวกับวาจาสิทธิ์กระนั้น เมื่อท่านเข้าเมืองชาวบ้านริมถนนหนทางที่ท่านผ่าน จะนิมนต์ท่านหยุดเป็นระยะเพื่อขอปิดทองที่หน้าแข้ง

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์,” ใน ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 350.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ตามรอยสุนทรภู่,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. 2520. หน้า 35.

เปิดทอง พระภิกษุเป็น ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่

เวลาท่านไปไหนมาไหน หน้าแข้งและไม้เท้าที่ท่านถือจึงเต็มไปด้วยทองคำเปลว ชาวภูเก็ตรักท่านด้วยความเคารพนับถือว่าหลวงพ่อแจ่มวัดฉลอง ทั้ง ๆ ที่ท่านมีสมณศักดิ์เป็นพระครูวิสุทธิวงศาจารย์ สังฆปาโมกข์มณฑลภูเก็ต¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้การเปิดเรื่องโดยใช้ชื่อบุคคลกล่าวนำ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักชื่อของบุคคลนั้น ๆ ก่อนที่จะมีประวัติหรือรายละเอียดของบุคคลนั้นติดตามมา

1.4 ใช้วิธีการเล่าเกร็ด คำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร

คือ การกล่าวนำโดยใช้วิธีการบอกเล่ากันฟัง โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดให้แก่ผู้อ่าน ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้วิธีการเปิดเรื่องในลักษณะนี้ 30 เรื่องคือ พระพุทธรูปพุทไธ้ เมียวดี อีสานในครั้งวัน พงสาวดารส่องกง กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ฯ สงกรานตันันไชรคืออะไร คำนานสงกรานต์ รุ่งอรุณแห่งความสุข สองร้อยปีของกรุงสุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา งานทิ้งกระจาด วัดเชิง หลวงพ่อดิปลฎุกระเบิด พระพุทธรูปพุทไธ้ พระธาตุขามแก่น พระสยามเทวาธิราช องค์ที่ 11 อากาศร ประวัติศาสตร์ชัยภูมิ พระราชวังสนามจันทร์ กำเนิดกรุงเทพฯ บนยอดดอยมูเซอร์ สารพัดอย่างที่เขาคนนคร เหนือสุดประเทศไทยที่แม่สาย ช้าง...ช้าง...ช้างที่สุรินทร์ ความลับจากเมืองนคร เขาคิน ห้ามไม่ให้เข้าไปเมืองสุพรรณ ไหว้พระองค์ใหญ่ที่สุดในโลก หัวใจกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อชั่วพ่อบุญรามคำแหง และบันทึกสุดท้ายจากท่าใหม่ ดังตัวอย่าง

เรื่องพระพุทธรูปพุทไธ้

ตั้งแต่สมัยโบราณกาลมา....

บรรพบุรุษของเราเคยรำลึกกันมาว่า มีพระพุทธรูปพุทไธ้ พระพุทธรูปที่สร้างด้วยอิฐปูน หรือหล่อด้วยโลหะ เรียกกันง่าย ๆ ว่าเป็น พระอิฐพระปูน แต่ท่านสามารถพุทไธ้ เรื่องนี้จะเป็นความจริงไปได้อย่างไร?

แต่ก็เป็นเรื่องที่มีหลักฐานยืนยันและเล่าสืบต่อกันมานานเป็นศตวรรษ ๆ ซึ่งนับเป็นเรื่องมหัศจรรย์ หรือเหนืออภินิหารเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระอิฐพระปูนหรือพระที่หล่อด้วยโลหะจะพุทไธ้ได้อย่างไร?

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “หลวงพ่อแจ่ม วัดฉลอง,” ใน รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย, 2523. หน้า 375.

พระพุทธรูปองค์ใหญ่ชนิดที่ต้องเรียกว่า หลวงพ่อโต ซึ่งถือกันมาว่าท่านพุทได้นั้น องค์แรกทีเดียว เห็นจะได้แก่ พระอจนะวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

พระอจนะเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่มีมาแต่ครั้งราชธานีสุโขทัยยังเจริญรุ่งเรือง (พ.ศ. 1781 - 1981) ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารที่สร้างอย่างแปลกประหลาด กล่าวคือ เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าหนามาก หลังคาเป็นโดมโค้ง มีประตูทางเข้าด้านหน้าเพียง ประตูเดียว ไม่มีหน้าต่างเลย

บรรยากาศภายในพระวิหารที่ประดิษฐานพระอจนะ จึงวังเวงมาก

เล่ากันว่า พระอจนะ ท่านสามารถพูดได้ เสียงของท่านดังกึกก้องสะท้อนไปมา ภายในพระวิหาร ส่วนใหญ่ท่านจะพูดเพื่อปลุกใจทหารหาญของกรุงสุโขทัย¹

เรื่องเมียวดี

เรื่องนี้มีประวัติหรือตำนานสั้น ๆ เล่ากันว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ ได้เสด็จขึ้นไปเฝ้าพระพุทธรูปมารดาบนเทวโลก และได้เสด็จจากดาวดึงส์ลงสู่พื้นพิภพ เมื่อวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 หรือวันออกพรรษานั้นเอง

วันที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์นี้ ชาวเมืองมารอเป็นจำนวนมาก พร้อมกับมีการตั้งบาตรถวาย เรียกกันว่า ตักบาตรเทโว เพราะเป็นวันที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากเทวโลกก็เลยกลายเป็นประเพณีสืบมา ที่เรียกการทำบุญตักบาตรวันออกพรรษาว่า ตักบาตรเทโว²

เรื่องอีสานในครั้งวัน

คุณผู้หญิงใจเย็น ๆ ครับ อย่าเพิ่งหว่านว่าผมปากคอระรานเลย ผมจะเล่าให้ฟัง...

พระชาตุนารายณ์เองเอง หรือที่ชาวเมืองสกลนครเขาเรียกกันง่าย ๆ ว่า พระชาตุนาเวงองค์นี้ตั้งอยู่นอกเมืองสกลนคร ห่างออกมาสัก 3 กิโลเมตร เป็นปรางค์ขอมสร้างด้วยศิลาแลงสูง 12 เมตร เดิมนั้นปรักหักพังมากน่าใจหาย มีประวัติความเป็นมาคู่กับพระธาตุภูเพ็ก ณ เขิงเขาภูพาน

เรื่องเดิมมีอยู่ว่า ในสมัยเมื่อกษัตริย์สละปะระ การเดินทางอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ไปประดิษฐาน ณ พระธาตุพนม นครพนมนั้น ตามเส้นทางจะต้องผ่านเมือง

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “พระพุทธรูปพุทได้,” ใน ของดีเมืองไทย 2530. หน้า 227.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เมียวดี,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 167.

สกลนคร ซึ่งสมัยนั้นมีชื่อว่า เมืองหนองหานหลวง อันมีพระเจ้าสุวรรณภิงคาระเป็น
เจ้าเมือง มีพระมเหสีทรงพระนามว่า พระนางนารายณ์เจงเวง

คนสมัยก่อนนั้น เป็นผู้ที่มิจิตใจศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันคงนัก

พอรู้ข่าวว่า ขบวนพระอรหันต์ที่อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจะผ่านมาเมืองนี้ ก็
แตกตื่นกันเป็นการใหญ่ เจ้าเมืองถึงกับตระเตรียมสร้างพระธาตุ ซึ่งก็คือเจดีย์นั่นเอง
รอทำไว้เพื่อแบ่งพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานไว้บ้าง

การสร้างพระธาตุนี้ แบ่งงานออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายชายฝ่ายหนึ่งไปสร้าง
พระธาตุนบนเชิงเขาภูพาน ห่างจากเมืองประมาณ 8 กิโลเมตร ส่วนฝ่ายหญิงมีพระนาง
นารายณ์เจงเวงเป็นแม่กอง ใช้ผู้หญิงล้วนๆ ไปสร้างพระธาตุในพระราชอุทยาน
นอกเมืองออกไป 3 กิโลเมตร

โดยทั้งสองฝ่ายมีการพนันขันต่อกันว่า จะต้องสร้างให้เสร็จภายในคืนเดียว ตั้งแต่
หัวค่ำจนถึงดาวประกายพุกขขึ้น ถ้าฝ่ายไหนสร้างไม่เสร็จถือว่าแพ้¹

เรื่องพงสาวดารฮ่องกง

ฮ่องกง

เป็นเมืองอาณานิคมของอังกฤษ ที่ตั้งอยู่ปลายแผ่นดินใหญ่จีนแดง คือ แหลม
เกาหลุนนั่นเอง อังกฤษนั้นเป็นชาติที่ได้ชื่อว่า

“ตะวันไม่เคยลับแสงจากแผ่นดินอังกฤษ”

ทั้งนี้ก็เพราะว่า อังกฤษเที่ยวไปมีเมืองขึ้นอยู่ทั่วโลก พระอาทิตย์ตกจากประเทศ
หนึ่งก็ไปโผล่อีกประเทศหนึ่ง ซึ่งล้วนแต่เป็นอาณานิคมของอังกฤษทั้งนั้น ที่อังกฤษมี
เมืองขึ้นหรืออาณานิคมเขื่อนั้น ก็เพราะว่าอังกฤษมีกองทัพอันเกรียงไกรที่สุดใน
ประวัติศาสตร์ประเทศเพื่อนบ้านของเรา เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ พม่า อินเดีย ก็เคยเป็น
เมืองขึ้นของอังกฤษมาแล้ว²

เรื่องกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ ฯ

เมื่อวันเสาร์ เดือน 5 ปีชวด จัตวาศก จุลศักราช 1144 อันตรงกับวันที่ 6 เมษายน
พุทธศักราช 2325 นั้น... สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก กลับจากราชการศึก ณ ประเทศ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศุวรรณ. “อีสานในครั้งวัน,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520. หน้า 30.

²ปราโมทย์ ทัศนาศุวรรณ. “พงสาวดารฮ่องกง,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521. หน้า 147.

เขมรมาถึงพระนครธนบุรี พระองค์ได้รับการอัญเชิญจากเสนาพุดามาคย์ ให้เสด็จขึ้นครองสยามประเทศสืบต่อจากพระเจ้ากรุงธนบุรี นี่คือจุดเริ่มต้นแห่ง พระบรมราชวงศ์จักรีในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเป็นพระปฐมบรมชนกนาถแห่งพระบรมจักรี ที่ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทยสืบแทนกรุงธนบุรีและกรุงศรีอยุธยาที่สูญสิ้นไปในกองเพลิงนรกเมื่อปี พ.ศ. 2310¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้การเปิดเรื่องโดยวิธีการเล่าเกร็ด ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และพงสาวดาร ซึ่งทำให้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต และทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชาติบ้านเมืองอีกด้วย

2. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่อง เป็นส่วนสำคัญของเรื่องอีกส่วนหนึ่งในงานเขียน โดยผู้เขียนใช้ศิลปะในการเสนอเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ในการดำเนินเรื่องผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะเฉพาะคนในการนำเสนอ ซึ่งผู้เขียนแต่ละคนจะใช้กลวิธีในการนำเสนอที่แตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิด และความเพลิดเพลินอีกด้วย ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องโดยการแทรกเรื่องเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ และการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

2.1 การแทรกเรื่องเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร

คือ การดำเนินเรื่องโดยใช้วิธีการแทรกเรื่องเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และพงสาวดาร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นมาตั้งแต่ในอดีตหรือเรื่องราวอื่น ๆ ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดให้แก่ผู้อ่าน ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการในการดำเนินเรื่องในลักษณะนี้ 42 เรื่องคือ ชาดุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่ยโสธร ตามรอยสุนทรภู่ กรุงเทพมหานครอมรัตนโกสินทร์ฯ ไปกำแพงดิน...กินข้าวซอย...ขึ้นคอยสุเทพ ปิตุภูมิสุนทรภู่ จากบ้านแพถึงแหลมแม่พิมพ์ กรุงศรีอยุธยา วิญญานพระเจ้าสายน้ำผึ้ง เหตุร้ายเมื่อรัชกาลที่ 7 ตำนานรักจากพิมาย ความลับจากเมืองนคร มโนรมย์ สีดลีสอง ชานดิเอโก้ คำวันหนึ่งที่ริมฝั่งโขงหนองคาย เทียวบินตะวันตกฟ้า ชุมพรในวันแห่งความเป็นไป สุดขอบฟ้าตะรุเตา ของดีทั่ว

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กรุงเทพมหานครอมรัตนโกสินทร์ฯ,” ใน รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย, 2523. หน้า 3.

ภาคกลาง มีอะไรที่ระยอง ความหลังจากแม่น่าน นรกที่ภูเขี้ยว ชุมพรเมืองสองคาบสมุทร เมือง
เชิงเขาอกทะลุ โอ้..อนิจจาวิคใหญ่! สุดสัปดาห์ที่ตลาดขวัญ จังหวัดที่ 72 ของไทย มหายุทธ์ที่
ดอนเจดีย์ เขาดิน พระนารายณ์ราชินีเวศน์ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์
อุดรธานี อุบลราชธานี ชัยภูมิ นครพนม หนองคาย บุรีรัมย์ และวันวานของเมืองตราด
ดังตัวอย่าง

เรื่องธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่โยธธ

คำว่า ทรพี นี่ผมเชื่อว่าคุณคงทราบความหมายดีว่าหมายถึงอะไร?

คนทรพีเป็นคนขนาดไหน คนไทยเรารู้กันดี

ครับ... แต่คำว่า ทรพี นี่ความจริงเป็นชื่อของควายตัวหนึ่งที่มีชื่อเสียงดังอยู่ใน

วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ทีเดียว ตามเรื่องเล่ากันมาผมจำได้ว่า มีควายตัวหนึ่งชื่อทรพา มี
ลูกให้ชื่อว่า ทรพี เจ้าควายทรพีนี้มีนิสัยเลวมาก พอเติบโตขึ้นก็คอยเอาดินขาน้ำรดรอย
ตีนของพ่อตามปลักอยู่เป็นประจำ

วัดไปวัดมาอยู่นานเป็นปี ก็พบรอยตีนของตนนั้นใหญ่เท่าของพ่อแล้ว....

ทรพีไม่รอช้า ไปทำพ่อขวิดทันที

โธ่! ที่ไหนเล่าทรพาจะไปสู้ทรพีลูกชายซึ่งเป็นควายหนุ่มได้ ผลก็คือ ทรพาถูกทรพี
ขวิดตาย

นี่แหละครับคำว่า ทรพี จึงได้ถูกจดจำอยู่ในสมองของคนไทย ใช้เรียกคนอกตัญญู
'ไม่รู้คุณคน' ฆ่าได้แม้กระทั่งพ่อหรือแม่ที่เป็นบาปอันหนักยิ่งนัก 'ไม่มีบาปจะหนักเท่า
การกระทำบิดาฆ่าหรือมาตุฆาตเลย'

เรื่องความลับจากเมืองนคร

ตำนานเล่าว่า ด้วยบุญญาธิการของพระเจ้าศรีธรรมโศกราชนี้เอง พระเจ้าเขี้ยวแก้วที่ถูก
ฝังซ่อนอยู่นานนับปี ได้แสดงนิมิตให้พระยาศรีธรรมโศกราชรู้ว่าบริเวณนี้มีพระบรม
สารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ พระยาศรีธรรมโศกราชทรงศรัทธามาก ใครจะได้พระบรม
สารีริกธาตุนั้นมา เพื่อประดิษฐานในสถูปใหญ่แต่หาทำไ้ไรก็ไม่พบ

ในที่สุดก็ต้องตั้งรางวัล โดยเอาทองเท่าลูกฟักผูกคอต้มประกาศไปทั่วว่า หากใคร

'ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่โยธธ," ใน ของดีเมืองไทย.
2530. หน้า 315.

สามารถชี้ที่ซ่อนพระบรมสารีริกธาตุได้ ก็จะมอบทองคำนี้ให้เป็นรางวัล

ปรากฏว่าที่ชุมชนหาดทรายแก้วนี้ มีชายชราผู้หนึ่งอายุถึง 120 ปี รู้ที่ซ่อนพระเขี้ยวแก้ว จึงรับอาสาไปชี้จนสามารถพบพระเขี้ยวแก้วเลยได้รางวัลทองคำที่ถูกฝากไป...

เอ้อ... อายุปุนนี้แล้ว ได้ทองคำเท่าถูกฝากก็เอาไปทำอะไรได้?

เมื่อพระยาสุริยธรรมโสกราชได้พบพระบรมสารีริกธาตุแล้วโปรดให้สร้างพระสถูปใหญ่ขึ้น เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ณ หาดทรายแก้ว นั่นแล¹

เรื่องตามรอยสุนทรภู่

เรื่องของเจ้าแม่เขาสามมุกนั้น เล่ากันมาว่าสามมุกเป็นสาวสวย รักใคร่กับนายแสน ลูกกำนันตำบลอ่างหิน แต่เมื่อพ่อแม่ฝ่ายชายรู้เข้าก็คิดกัน เห็นว่าสาวสวยสามมุกจน จึงจับแสนแต่งงานกับลูกสาวเจ้าของโป๊ะใหญ่ วันแต่งงานนั้นสามมุกเสียใจมาก ไปรดน้ำอวยพรแสนถึงบ้าน แล้ววิ่งหนีมาโคดหน้าผาริมทะเลตรงเขา สามมุกตาย แสนเองก็ทนไม่ไหว หนีพิธีแต่งงานวิ่งตามสามมุกมา แต่สายเกินไปจึงโคดหน้าผาตายตามอีกคนหนึ่ง กลายเป็นนิยายรักที่แสนจะโศกเศร้า²

เรื่องมโนรมย์

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว

ณ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งนี้ เป็นชุมชนชนบทเล็กๆ อันเงียบเหงา มีตากะขายสองคน ปูกลกระท่อมอยู่ที่นี้ จะปลูกกล้วยปลูกกล้วยหรือเปล่าผมก็ไม่รู้ ดานนั้นมีชื่อว่าโน ส่วนชายนั้นมีชื่อว่า รมย์ ซึ่งชื่อทันสมัยเป็นบ้านเลขที่เดียวแหละ

วันหนึ่งตาก็คงจะออกไปทำไร่ ไปเจอเอาช้างเข้าเชือกหนึ่ง ปรากฏว่าเป็นช้างเผือก มีลวดลายอันดียิ่ง ซึ่งตาโนแถมจะเคยอยู่กรมช้างหลวงมาก่อนหรืออย่างไรก็ไม่รู้ได้ น่าสงสัยว่าทำไมหนอ แถถึงรู้ว่าเจ้าช้างเผือกนั้นเป็นช้างเผือก?

เป็นอันว่าตาโนรู้ก็แล้วกัน แถจึงไม่รอช้ารีบนำช้างเผือกเชือกนั้น เข้าทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าแผ่นดิน ณ กรุงศรีอยุธยาทันที

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ความลับจากเมืองนคร,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519. หน้า 275.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ตามรอยสุนทรภู่,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520. หน้า 39.

ความดีความชอบอันนี้เอง ทำให้พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นรัชกาลไหนก็อย่าเอาแน่เลย ครั้นตั้งชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานี้เป็นเมือง โดยเอาชื่อของตาโนกับขायรมย์มารวมกันเป็นชื่อเมือง แล้วเดิมคำว่า มะเข้าไปคำหนึ่ง กลายเป็นเมืองมโนรมย์ ขึ้นมาโดยมีตาโนนี่แหละครับเป็นเจ้าเมืองคนแรกทีเดียว

แรกทีเดียวนั้นเมืองมโนรมย์ไม่ได้ตั้งอยู่ตรงนี้หรอกครับ แต่อยู่เหนือขึ้นไปสัก 10 กิโลเมตร ที่บริเวณวัดท่าจวนในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในเขตตำบลท่าฉนวน ครั้นต่อมาได้ย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านหาดมะตูม ตำบลศิลาکان ครั้นมะตูมหมดก็เลยย้ายมาตั้งใหม่ที่ตำบลกึ่งลำภา อันเป็นที่ตั้งตลาดมโนรมย์ทุกวันนี้ นั่นเอง¹

เรื่องฮีดลิบสอง

สาเหตุที่จะมีการทำบุญข้าวประดับดิน มีเรื่องเล่ากันมาสองทางว่า ในสมัยพุทธกาลนั้นมีอยู่ราตรีหนึ่งที่พระเจ้าพิมพิสารไม่สามารถจะทรงบรรทมได้ ด้วยปรากฏเสียงเปรตมาร้องขอส่วนบุญนัยว่า เปรตคนนั้นเป็นพระญาติวงศ์ ซึ่งเคยกระทำความชั่วร้ายไว้มากมาย ครั้นพอรุ่งเช้า พระเจ้าพิมพิสารได้เสด็จไปเฝ้าพระพุทธองค์ ทูลถามพระพุทธเจ้าว่าจะกระทำการอย่างไรดี จึงสามารถอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตคนนั้น จึงเกิดเป็นประเพณีทำบุญข้าวประดับดินขึ้น

ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งเล่ากันมาว่า ครั้งหนึ่งพระโมคคัลลานะ พระมหาอัครสาวกของพระพุทธองค์ได้ไปเยี่ยมมรณกพบผีเปรตที่ลงมาทรมานทุกข์ทรมานอยู่ในนรกจำนวนมาก โดยไม่มีญาติพี่น้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลลงมาให้เลย จึงหิวโหยเหลือประมาณ เมื่อพระโมคคัลลานะจะกลับคืนมาสู่มนุษยโลก ผีเปรตไร้ญาติพวกนี้ได้ขอร้องให้นำความมาบอกผู้คนบนมนุษยโลกว่า ให้ช่วยทำบุญส่งอาหารการกินมาให้บ้าง โดยการวางไว้กับพื้นดินในเวลาก่อนสว่าง พระโมคคัลลานะจึงได้นำคำขอร้องของผีเปรตเหล่านั้นมาบอกบุญแก่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย จึงได้เกิดประเพณีการทำบุญข้าวประดับดินขึ้น²

เรื่องขานคิเอโก่

เมื่อวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1542 (พ.ศ. 2085)

ฮวน โรดริกีส คาบริลโล ทหารเรือชาวปอร์ตุเกส พร้อมด้วยลูกเรือชาวสเปน ได้

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “มโนรมย์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521, หน้า 259.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ฮีดลิบสอง,” ใน อีสานเล่ม 1, 2533, หน้า 47 - 48.

แล่นเรือมาพบอ่าวซานดิเอโกเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์

เป็นครั้งแรกที่ชาวยุโรปได้มาถึงแผ่นดินซานดิเอโก ดินแดนที่ยังไม่มีใครรู้จัก

ครั้งนั้นคาบริลโลได้จารึกชื่อเมืองนี้ไว้ว่า ซานมิเกล แล้วก็เลยตั้งรกรากอยู่ที่นั่นเป็นพวกแรก จนกระทั่งใน 60 ปีต่อมา จึงมีชาวยุโรปพวกที่สองเดินทางมาถึง นั่นคือ คอนเซบาสเตียน วิซคานีโอ กับตันวิซคานีโอ ได้บันทึกไว้ในปูมเรื่องว่า

“ที่นี่คือท่าเรือที่ดีที่สุดเท่าที่เคยพบในทะเลได้...”

กับตันวิซคานีโอเอง ที่ได้ตั้งชื่อเมืองนี้ว่า ซานดิเอโก เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1602 (พ.ศ. 2145) ซึ่งตรงกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยาในพระองค์ ครบ นี่คือการแรกที่ชาวสเปน เริ่มตั้งถิ่นฐานในชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกฝั่งตะวันตกของสหรัฐ จนกระทั่งชาวสเปนมีอำนาจปกครองไปทั่วชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกแห่งนี้รวมทั้งเม็กซิโกด้วย¹

เรื่องกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ฯ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จขึ้นเสวยราชย์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 นั้น พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอพระสมุดแห่งชาติ บันทึกไว้ถึงเหตุการณ์ในการย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรี มาสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ณ ฟากฝั่งซ้ายแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ว่า

“จึงทรงพระราชดำริว่า เมืองธนบุรีนี้ ฝั่งฟากตะวันออกเป็นที่ชัยภูมิดีกว่าที่ฟากตะวันตก โดยที่เป็นแหลมมีน้ำเป็นขอบเขตกว่าครึ่ง ถัดพระนครข้างฝั่งตะวันออก แม่น้ำสักยกมาติดถึงخانพระนคร ก็จะต่อสู้ป้องกันได้ง่ายกว่าอยู่ฟากตะวันตก ฝั่งตะวันออกนั้นเสียแต่เป็นที่ลุ่ม เจ้ากรุงธนบุรีจึงได้ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกซึ่งเป็นที่ดอนแต่เป็นที่ท้องคู้ น้ำเซาะทรุดพังอยู่เสมอไม่ถาวร พระราชนิเวศน์มณเฑียรสถานเล่าที่ตั้งอยู่ในอุปจารระหว่างวัดแจ้งและวัดท้ายตลาดขนานอยู่ทั้งสองข้าง ควรเป็นที่รังเกียจ พระราชดำรินี้จึงดำรัสสั่งให้ พระยาธรรมมาธิกรณ์ กับพระยาวิจิตรนาวิ เป็นแม่กองคุมช่างและไพร่ไปวัดกะที่สร้างพระนครใหม่ข้างฝั่งตะวันออก ให้ตั้งพิชัยเสาหลักเมืองเมื่อวันอาทิตย์เดือน 6 ขึ้น 10 ค่ำ ฤกษ์เวลาบ่ายแล้ว 45 นาที พระราชวังใหม่ให้ตั้งในที่พระยาราชาสเรณู และพวกจีนอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อน โปรดฯ ให้พระยาราชาสเรณู และพวกจีน ย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ ที่สวน ตั้งแต่คลองวัดสามปลื้มไปจนถึงคลองวัด

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ซานดิเอโก,” ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 132 - 133.

ตำแหน่งแล้วจึงได้สถาปนาสร้างพระราชนิเวศน์มณฑลเชียรสถาน ล้อมรอบด้วยปราการ
ระเนียดไม้ไว้ก่อน พอเป็นที่ประทับอยู่ครั้นแล้ว...

นี่คือเหตุผลในการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดาร¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ใช้วิธีการดำเนินเรื่องด้วยวิธีการเล่าสู่กันฟังกับ
เรื่องที่เล่ากันสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.2 การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่

คือ การดำเนินเรื่องโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายให้
ผู้อ่านได้ทราบถึงรายละเอียดของสถานที่นั้น ๆ ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ใช้วิธีดำเนินเรื่องใน
ลักษณะนี้ 20 เรื่องคือ เพ็ญเดือน 12 ของดิروبสนามหลวง ทางหลวงสายมรณะ 419 ล้านบาท
ราตรีฮอนโนลดู ปิคนิคที่น้ำตก ราชดำเนินกลาง อ่างศิลา นาที่เศร้าที่แหลมสิงห์ พระสยามเทวาธิ
ราชองค์ที่ 11 อากาศ ร้อยเอ็ด เลย์ วังและวัดบนเกาะรัตนโกสินทร์ สาริกาหน้าฝน ตะวัน
สุริยปราสาทที่แหลมออบ ในทะเลบริสุทธิ์ของเกาะแรด ตะวันแสงสุดท้ายที่ขุนยวม ผืนกลางวันที่
เมืองโบราณ ความหลังจากแม่น้ำน่าน นครสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า และลานนาไทยในเมือง
โบราณ ดังตัวอย่าง

เรื่องเพ็ญเดือน 12

คุณนิคม มุสิกคามะ หัวหน้าโครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเคยบอกกับผม
ไว้ว่าเผาเทียน คือ การลอยกระทงหมายถึง การจุดเทียนลอยไปในน้ำ ส่วนเล่นไฟนั้น
หมายถึง การจุดประทีปโคมแทน จุดพลุ จุดตะไล ดอกไม้ไฟ ฯลฯ นี่เองกรุงสุโขทัย
ในยามเผาเทียนเล่นไฟจึงดังจักแจก...

เรามาคุยกันเรื่องนี้ดีกว่าใช่ไหมครับ?

การเดินทางของเวลาเป็นสิ่งที่ไม่เคยหยุดนิ่ง เสมือนหนึ่งการเดินทางไปสู่ดวงดาว
จากเมือง ซึ่งเป็นรุ่งอรุณแห่งความสุขของคนไทย มากลายเป็นเมืองร้างเหลือแต่
ซากปรักหักพังของโบสถ์วิหารอารามกันใหญ่โต แล้วเริ่มฟื้นชีวิตมาใหม่ในฐานะอุทยาน
ประวัติศาสตร์... ซึ่งไม่ใช่เฉพาะแต่ของคนไทยแต่ของมนุษยชาติทั่วโลก

จากคืนเพ็ญเดือน 12 ที่เงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวมาสู่คืนเพ็ญแห่งการเผาเทียนเล่นไฟ

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ฯ,” ใน รักเมืองไทย
เทียวเมืองไทย. 2523. หน้า 7.

ได้รับการฟื้นฟูขึ้นเป็นปีแรก เมื่อ พ.ศ. 2520 ช่วงเวลาจากนั้นถึงวันนี้ยาวนานห่าง 9 ปีเต็ม¹

เรื่องของดิروبสนามหลวง

ก่อนที่จะจากสนามหลวงไปเที่ยวกรุงเทพฯ ในย่านอื่นต่อไป ผมขอชวนคุณเดินข้ามสะพานแคบ ๆ ที่ทอดข้ามคลองหลอด มาสู่อีกฝั่งหนึ่ง แล้วเดินเรื่อยไปทางขวามือจนถึงหลังกระทรวงกลาโหม คุณจะพบตึกแถวเรียงกันอยู่ด้านซ้ายของถนน

แถบนี้นครกรุงเทพฯ เรียกกันว่า ย่านหลังกลาโหม เมื่อสมัยก่อนนั้นมีชอยอยู่ชอยหนึ่งที่นครกรุงเทพฯ รู้จักกันดี โดยเฉพาะหนุ่ม ๆ นั่นคือ ชอยแพรงสรรพศาสตร์ ซึ่งเดี๋ยวนี้ชอยชอยนี้ยังมีอยู่แต่ของที่เคยขึ้นชื่อดูเหมือนจะหมดชื่อไปแล้ว

อะไรหรือครับ?

เฮ้ม... ไม่อยากจะบอกเลยก็ไม่ใช่ว่าไรอื่นหรือแพรงสรรพศาสตร์เคยขึ้นชื่อนักหนาว่าเป็นแหล่งโสเภณี ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพฯ ในครั้งก่อนนั่นแหละ สงสัยไปได้ซิ!²

เรื่องทางหลวงสายมรณะ 419 ล้านบาท

แต่ครั้นแล้ว เมื่อทางหลวงหมายเลข 35 เกิดขึ้น ทำให้เมืองทั้งสองสมุทรนี้ ติดต่อกับกรุงเทพฯ ได้สะดวกนัก พร้อม ๆ กันทำให้การเดินทางไปเที่ยวเพชรบุรี หัวหินหรือจังหวัดอื่นใดในภาคได้เป็นไปด้วยความสะดวกและใกล้กว่าเดิมขึ้นมาก

ครับ...อ่านมาเพียงนี้ คุณก็คงจะเห็นแล้วว่า การท่องเที่ยวไปตามทางหลวงสายนี้ โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่หาดเจ้าคุณจะได้แวะเที่ยวถึง 3 จังหวัด คือสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี แล้วเมืองทั้งสามนี้ ก็มีเรื่องราวและสถานที่ท่องเที่ยวอันน่าสนใจ ชุมชนกันอยู่มากมาย ผมจึงได้รับบอกแต่แรกว่าสารคดีชุดนี้ คงจะยืดยาวพอคุณแหละครับ³

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เพ็ญเดือน 12,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 52.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ของดิروبสนามหลวง,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519. หน้า 36-37.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ทางหลวงสายมรณะ 419 ล้านบาท,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 46.

เรื่องปณิกที่น้ำตก

ครับ... วันไหนที่คอสเวย์เชื่อมภูเก็ตได้รับการเปลี่ยนชื่อใหม่ดังว่า ผมจึงภาคภูมิใจแทนชาวภูเก็ตทุกคน!

เฮ้อ...มือเหี่ยววันนี้ทำไมความคิดของผมจึงเพริดไปไกลถึงเพียงนี้หนอ

ขอกระตูกกลับมาสู่จุดเดิมเสียที !

ไหน ๆ ก็ได้บอกกล่าวถึงสิ่งซึ่งน่าจะเรียกว่า สถาปณิศาสตร์ของภูเก็ตแล้ว ก็ขอคุยต่อสักนิดว่า

ภูเก็ต ไข่มุกแห่งอันดามันของไทยนี้ แม้ว่าจะมีขนาดใหญ่โตกว่าประเทศสิงคโปร์หรือเกาะสิงคโปร์ของถิกรวนยูเกือบสองเท่าก็ตาม แต่ก็แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอเท่านั้นคือ อำเภอเมือง ซึ่งมี 8 ตำบล 60 หมู่บ้าน อำเภอดง มี 6 ตำบล 32 หมู่บ้าน และอำเภอกระบุรี 3 ตำบล 37 หมู่บ้าน¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการเสนอเรื่องโดยการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวที่ต้องการบอกเล่าให้ผู้อ่านได้รับทราบ

2.3 การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

การดำเนินเรื่องโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่ง เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่า มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ไหนบ้าง ทั้งนี้เป็นการชักชวนให้ผู้อ่านไปเที่ยวสถานที่นั้น ๆ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านได้รู้จักสถานที่ที่ผู้เขียนกล่าวถึงอีกด้วย ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการเสนอเรื่องโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมด 41 เรื่องคือ บ้านที่กบตสุดท้ายจากเมืองอุบล คลองใหญ่ วันนี้ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน คือเข็มนที่ป็นัง อ่าวช่อถึงเกาะแรด นครราชสีมา ชัยภูมิ อุตรธานี จากบ้านเพถึงแหลมแม่พิมพ์ ปากประศูที่ราบสูง บ้านที่กบตสุดท้ายจากเมืองอุบล พันเดมะละกา สุดขอบฟ้าตะรุเตา ขอนแก่น ชัยภูมิ ชายทะเลเชิงเขาบรรทัด ความจริงจากคลองใหญ่ มุ่งหน้าสู่ชายแดนคลองใหญ่ พิชญโลก สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชัยภูมิ ของดีกระบี่ ชุมทางหาดใหญ่ ปัตตานี ถ้ำจอมพลที่จอมบึง เหตุเกิดที่คลองโคกขาม ราชนิกุลบางช้างแห่งอัมพวา ฟังเรื่องเมืองกับแลที่ถ้ำเกลบ แล้วขึ้นเขาวัง เมืองแห่งดอกบัว อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด สุดสัปดาห์ที่ตลาดขวัญ สวัสดิ์นครนายก กันดั้ สุดสัปดาห์ที่พระพุทธราย บ้านหมี-แดนคนงาม ริมฝั่งโขงที่

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ปณิกที่น้ำตก," ใน รักเมืองไทยเที่ยวเมืองไทย, 2523.

นครพนม ถ้าปลาแห่งบ้านห้วยผา แม่ยะ น้ำตกใหญ่ที่สุดของไทย จุดเริ่มต้นแห่งความฝันที่สวน
สะออน ตะวันครึ่งดวงที่ป่าตอง สามชั่วโมงในเมืองสงขลาบ่อยาง และตะลุยดิสनीแลนด์
ดังตัวอย่าง

เรื่องบันทึกบทสุดท้ายจากเมืองอุบล

สำหรับนักท่องเที่ยวผู้ไปกับบริษัทนำเที่ยว ผมพบว่าเขานิยมพาไปเที่ยววัดเมืองอุบล
อยู่เพียง 2 แห่งคือ วัดหนองบัว อันเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุหนองบัวองค์ใหญ่มาก
ซึ่งจำลองมาจากพุทธคยาของคัจฉาเสียอีก ส่วนอีกวัดหนึ่งนั้นเป็นวัดป่าจริง ๆ คือ วัด
หนองป่าพง ของท่านพระอาจารย์ชาซึ่งอยู่ที่ริมฝั่งวารินชำราบ ไม่ไกลตัวเมืองมากนัก

วัดหนองป่าพง เป็นวัดป่าที่ร่มรื่นสงบมาก ไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ ใหญ่โต นอกจาก
โบสถ์ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสวยงามมาก ลักษณะคล้ายโบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราช
และโบสถ์วัดคดอยแม่ปิ้งของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ วัดนี้มีฝรั่งต่างชาติ มาบวชเรียน
ศึกษาพระธรรมวินัย และฝึกสมาธิกรรมฐานกันมาก จนกระทั่งเรียกกันว่า ป่านานาชาติ
ทีเดียว

ครับ...เข้าวัดเข้าวาแล้วจิตใจก็สบาย ไม่มีที่ไหนดงและสุขสันต์โดยเหมือนในวัด
หรือในท่ามกลางโลกอันสับสนวุ่นวายทุกวันนี้ ถ้าได้เข้าวัดเสียบ้าง ผมเชื่อว่าชีวิตจะดี
ขึ้น?

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวนอกตัวเมืองอุบลราชธานีนั้นมีมาก ที่มีชื่อเสียงมาเก่าแก่ ก็
คือแก่งสะพือที่อำเภอพิบูลมังสาหาร แก่งตะนะที่อำเภอโขงเจียม เดิมนั้นที่โขงเจียมมี
ของนำดูที่เพิ่งค้นพบ เมื่อ 2-3 ปีก่อนมานี้เอง คือ ภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม
ริมฝั่งแม่น้ำโขงแล้วบนเส้นทางเดียวกันนี้มีเขื่อนสิรินธร ที่มีทะเลสาบกว้างใหญ่ให้
ชมด้วย'

เรื่องเหนือสุดประเทศไทยที่แม่สาย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน เป็นสถานที่น่าแวะชมยิ่ง ด้วยมีพระพุทธรูป
เก่าแก่และปูชนียสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ เก็บรักษาอยู่มาก ท่านจะผ่านหน้าพิพิธภัณฑ
ก่อนที่จะถึงตลาดเชียงแสน ซึ่งเรียงรายอยู่ริมฝั่งขวาแม่น้ำโขงใกล้ ๆ พิพิธภัณฑ
จะเห็น

เจดีย์ใหญ่องค์หนึ่ง เจดีย์นี้มีชื่อเรียกว่า เจดีย์หลวง แต่เดิมเป็นวัดชื่อวัดเจดีย์หลวง ซึ่งพระเจ้าแสนภู โปรดฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1933 เป็นเจดีย์ใหญ่ที่สุดในเมืองเชียงใหม่ จึงได้เรียกว่า เจดีย์หลวงสืบมา

เมื่อชมเมืองเก่าเชียงใหม่แล้วผมอยากชวนคุณเดินทางเหนือตลอดเชียงใหม่ขึ้นไป เพื่อไปชมจุดที่ดินแดนของสามประเทศมาพบกัน สถานที่แห่งนั้นคือ สบรวก จุดเริ่มต้นของแผ่นดินสามเหลี่ยมทองคำอันโอ่อ่ายาวนานเองครับ¹

เรื่องคลองใหญ่วันนี้

น่ารักและน่าเที่ยว ในฐานะเมืองชายทะเลที่เป็นหมู่บ้านชาวประมงใหญ่ และมีเส้นทางคมนาคมดีเชื่อมกับเมืองตราด เป็นแหล่งที่คุณควรจะเดินทางไปเยี่ยมชมสักครั้ง ในฐานะที่คลองใหญ่เป็นอำเภอสุดขอบฟ้าตะวันออกก่อนที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกจะเลี้ยวหาดเล็ก อันเป็นตำบลสุดท้ายของแผ่นดินไทย เข้าสู่เขตสาธารณรัฐเขมร²

เรื่องพระราชวังไกลกังวล หัวหิน

เมื่อทราบความเป็นมาของหาดหัวหินแล้ว ผมใคร่ขอแนะนำ พระราชวังไกลกังวล ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญคู่กับหาดหัวหินทีเดียว เพราะพระราชวังแห่งนี้ เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนับตั้งแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา ในสมัยเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา นั้น พระองค์เคยเสด็จไปประทับที่ตำหนักสุขเวศน์ของพระปิตุลาเป็นประจำ และทรงพอพระทัยในความงามของหัวหินเป็นอันมาก จนกระทั่งทรงสร้างพระตำหนักที่ประทับขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งก็คือ พระราชวังไกลกังวลนั้นแหละครับ³

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “เหนือสุดประเทศไทยที่แม่สาย,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 188.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “คลองใหญ่วันนี้,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. 2520. หน้า 86.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “พระราชวังไกลกังวล หัวหิน,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3. 2521. หน้า 124.

เรื่องตือเซียมที่ป็นัง

สถานที่ที่วิวซึ่งออกจะขึ้นชื่ออยู่ และนักชื้อจากสยามก็ชอบไปเที่ยวกันมากก็คือ วัดเขาคั่ว ที่ชอบไปเที่ยววัดนี้ ไม่ใช่เพราะอยากไปไหว้พระหรืออะไรอื่นหรอก อาจเป็นเพราะว่าบริเวณทางเดินขึ้นสู่วัดเขาคั่วนั้น เป็นดงสินค้าที่ระลึกจากป็นังนับร้อยๆ ร้าน มาเดินชื้อกันเพลินไปเลย

ยังชื้อของแถบนี้ ยังต้องต่อรองให้มาก ๆ นะครับ อย่าได้ทำเหมียมอายเขียว เสียชื่อนักชื้อของพาหุรัดหมดชื่อน่า

เมื่อคุณไปป็นัง หากได้ชมบ้านชมเมือง ตามเรื่องย่อ ๆ ที่ผมเล่ามานี้แล้วก็นับได้ว่า คุณได้ประกาศนียบัตรนักท่องเที่ยวที่ดีแล้ว¹

เรื่องจากอ่าวซ่อถึงเกาะแรด

เช้าของวันอาทิตย์กลางเดือนกุมภาพันธ์นั้น...

เราสามคน คือ คุณกิตติ คุณปราโมทย์ และผม ออกจากเมืองตราดกันแต่เช้า หลังเบรคไฟที่เรียบร้อยก่อน 7 นาฬิกา จุดหมายปลายทางแห่งแรกของเราคือ อ่าวซ่อ รถที่คุณพัฒน์พงษ์ จะนำนักท่องเที่ยวจากจันทบุรีไปลงเรือที่นั่น เพื่อเดินทางไปเกาะแรดโดยนัดหมายเรื่องเรือไว้กับคุณจังหวัดได้เรียบร้อยแต่เมื่อผ่านเส้นทางไปสู่อ่าวซ่อนั้น เริ่มต้นจากตัวเมืองไปตามเส้นทางสายแหลมงอบที่เรามาดูสุริยุปราคาเมื่อเชิวัน แต่เมื่อผ่านเส้นทางสายนี้เข้ามาเพียง 2 กิโลเมตรเศษ จะมีทางแยกซ้ายมือตรงไปสู่แหลมสอก ซึ่งถ้าจำไม่ผิดดูเหมือนจะเป็นระยะทาง 24 กิโลเมตร บนทางสายนี้แหละที่จะนำคุณไปสู่อ่าวซ่อ ซึ่งถึงก่อนแหลมสอกเล็กน้อย²

เรื่องนครราชสีมา

วนอุทยานมวกเหล็ก เห็นจะเป็นจุดแรกที่น้ำแะกัน ระหว่างเดินทางไปนครราชสีมาตามประสานักท่องเที่ยวที่ดี มวกเหล็กอยู่ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 142-143 ของทางหลวงสายนี้ เป็นอุทยานธรรมชาติที่งามไปด้วยหมู่แมกไม้نانา มีกระแสน้ำน้ำตกของมวกเหล็กช่วยให้ที่นี่มีความรื่นรมย์ขึ้น

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ตือเซียมที่ป็นัง,” ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 205.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “จากอ่าวซ่อถึงเกาะแรด,” ใน รักเมืองไทยเที่ยวเมืองไทย. 2523. หน้า 107.

เอื้อง ๆ กับทางแยกเข้ามวกเหล็ก เป็นที่ตั้งของฟาร์มโคนมไทย - เดนมาร์ก จะแวะซื้อนมสดดื่มจะแวะซื้อกันเสียก่อนก็ได้ มีทั้งชนิดหวานและไม่หวาน บรรจุใส่ถุงผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อโรคมาเรียบร้อยแล้ว นอกจากจะแวะซื้อดื่มแล้ว บริเวณนี้ยังมีแม่ค่านำผลไม้มาขายอยู่มาก อันเป็นผลไม้จากกลางดงและที่ขาดไม่ได้ก็คือ ข้าวเหนียวเนื้อหรือไก่ย่าง ซึ่งแทบจะเป็นอาหารหลักของชาวอีสานทีเดียว¹

เรื่องชัยภูมิ

ชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวมาก แต่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นมักจะอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง เช่น อยู่ไกลถึงอำเภอกุดชุมหี เป็นต้น สำหรับคนที่ไปถึงเมืองชัยภูมิแล้ว สถานที่อีกสองแห่งที่อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองนัก และนำไปเชื่อมโยงกันอย่างยิ่งก็คือ ฝายแก่งอันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชัยภูมิพิทักษ์ พระพุทธรูปคู่เมืองชัยภูมิและน้ำตกผาดโตนอันเป็นน้ำตกที่สวยงามที่น้ำที่เย็นนัก

ชวนกันไปไหว้พระพุทธชัยภูมิพิทักษ์กันก่อนดีกว่า

เส้นทางที่จะนำเราไปถึงฝายแก่งนั้นคือ ทางหลวงหมายเลข 2159 อันแยกจากถนนสาย 2051 ถนนสองสายนี้เป็นทางหลวงจังหวัด ออกจากตัวเมืองมุ่งหน้าไปตามทางสาย 2051 ที่ไปสู่บ้านโนนม่วงห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ 6 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวง 2159 มุ่งหน้าไปทางหนองบัวแดง ผ่านป่าละม้ายและเนินเตี้ย ๆ ไปสักหนึ่งชั่วโมง เมื่อเข้ามาจนถึงหลักกิโลเมตรที่ 26 คุณจะถึงฝายแก่งและเห็นพระพุทธรูปสีทององค์ใหญ่มหิมา ประดิษฐานอยู่บนฝายแก่งเมืองหน้า²

เรื่องอุดรธานี

แน่นอน...เพราะคุณจะต้องไปบ้านเชียง ซึ่งเป็นสถานที่ “ต้องไป” เมื่อมาถึงอุดรธานี ถ้าไม่ไปบ้านเชียงก็นับว่าเซมมาก ถึงแม้ว่าคุณจะไม่ใช่นักโบราณคดีก็ตามเถอะ บ้านเชียงแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ของมนุษยสมัยก่อนประวัติศาสตร์ น่าสนใจมากทีเดียว

ตามทางหลวงหมายเลข 112 ที่มุ่งหน้าไปทางตะวันออกสู่สกลนคร คือเส้นทางไปบ้านเชียง หลังจากผ่านที่ว่าการอำเภอหนองหานไปแล้ว ถึงระยะทางที่อยู่ห่างจากตัวเมืองอุดรธานี 50 กิโลเมตรพอดี จะเห็นป้ายปรากฏอยู่อย่างชัดเจนทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “นครราชสีมา,” ใน อีสานเล่ม 1, 2533, หน้า 55.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ชัยภูมิ,” ใน อีสานเล่ม 2, 2533, หน้า 11.

ทางแยกเข้าบ้านเชียงนี้ แรกทีเดียวเป็นทางเกวียนขรุขระ เคี้ยวนี้นับแต่บ้านเชียง โดยเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีนักท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ น่าแปลกใจที่คนไทยส่วนมากไม่ตื่นตื่นที่จะเข้าไปชมแหล่งอารยธรรมของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์แบบนี้ แต่พวกฝรั่งนั้นตื่นตื่นกันมาก¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ดำเนินเรื่องโดยวิธีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ และสนใจอยากไปเที่ยวสถานที่เหล่านั้น

3. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องเป็นเรื่องสำคัญขั้นตอนสุดท้ายในงานเขียน การปิดเรื่องนั้นผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะในการปิด หากผู้เขียนปิดเรื่องโดยทำให้ผู้อ่านขาดความสนใจ ก็จะทำให้งานเขียนชิ้นนั้นไม่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน การปิดเรื่องจะต้องเป็นข้อเขียนที่ไม่ยาวมากนัก เข้าใจง่าย และน่าสนใจ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้กลวิธีปิดเรื่องโดยการตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด การย้ำความประทับใจ การแสดงข้อคิดเห็นของผู้เขียน และการแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไป

3.1 การตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด

คือ การปิดเรื่องโดยการที่ผู้เขียนตั้งคำถามไว้เพื่อให้ผู้อ่านได้คิด ได้สังเกตคำถามที่ผู้เขียนได้ตั้งไว้ ซึ่งเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบจากผู้อ่าน คำถามที่ผู้เขียนใช้ในการปิดเรื่องนั้นเป็นคำถามสั้น ๆ ไม่ยาวมากนัก ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องในลักษณะนี้ทั้งหมด 24 เรื่องคือ รุ่งอรุณแห่งความสุข สอเล่ผู้ดี ในแวดวงแม่ฮ่องสอน อุดรธานี ศูนย์วัฒนธรรม โพลีเซียน เข็มโรงถ่ายยูนิเวอร์แซล ตะลุยดิสเนย์แลนด์ ซานดิเอโก! ชิเวอร์ลและทิฮวนา พงสาวดารฮ่องกง วิคตอเรียพีค เวียดนามมีส ฮอซทิแทลลิตี! กำอ้าว...เฮา! ถิ่นดีเมืองมหาวิทยาลัย ตะวันสุริยปราสาทที่แหลมงอบ ความหลังจากเมืองปาย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ พิชิตอินทนนท์ จุดเริ่มต้นแห่งความฝันที่สวนสะออน โลกของคนกลางคืนขอนแก่น ในวันเหนือหนองหารหลวง ค่อนคืนที่เรณูนคร อีกโลกหนึ่งที่หาดกะตะ และสามชั่วโมงในเมืองสงขลาบ่อยาง ดังตัวอย่าง

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “อุดรธานี,” ใน อีสานเล่ม 3, 2533, หน้า 91.

เรื่องรุ่งอรุณแห่งความสุข

ครับ... เรื่องราวของกรุงสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุขของชาวไทย เพิ่งจะเริ่มกระจ่างชัดเมื่อ 150 ปี ที่ผ่านมานี้เอง ก่อนหน้านั้นเป็นเพียงแต่ทราบกันว่ามี กรุงสุโขทัยอยู่ทางเหนือของประเทศไทย ทั้งรอยซากปรักหักพังโบราณอันใหญ่โตไว้ให้ทั้งอันเท่านั้น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชบอกอะไรให้เรารู้อีก?¹

เรื่องฮอลีวูด

แต่ถ้าหากว่า อยากจะสัมผัสดาราสาว ๆ อย่างเช่น โซเฟีย ลอร์เลนซ์, แพตตี เพจ, จูดี แอนครูว์ และ ฯลฯ ก็ต้องเข้าไปสัมผัสในฮอลีวูดแวกซ์มิวเซียม ซึ่งอยู่ติดกับโรงหนังग्रูแมนนี่แหละครับ

แต่ตอนนี้อย่าเพิ่งเข้าไปสัมผัสเลยครับ เพราะเวลากลางคืนแบบนี้เขาปิด และอีกอย่างผมก็อยากเล่าถึงราตรีฮอลีวูดที่ได้ไปรู้ไปเห็นมาใจจะขาดแล้ว

บทหน้า เป็นได้ไปเที่ยวคลับดูละครบ้างไหม ชมหนังไปทีไปหายห่วงกันเสียทีจะได้รู้กันให้แจ่มเลยว่า เดียวนี้ลอสแอนเจลิส เป็นเมืองบาปอย่างไร?²

เรื่องในแวดวงแม่ฮ่องสอน

เห็นไหมครับ

ชาวไตแห่งเมืองสามหมอก ยังได้เรียนรู้เรื่องราวของเขาค้างไปแค่ไหน เขายังเป็นคนน่ารักขึ้นทุกทีหรือคุณว่าไม่จริง?³

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องโดยการตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด ก่อนที่จะบอกรายละเอียดในครั้งต่อไป

3.2 การขำความประทับใจ

คือ การปิดเรื่องโดยการที่ผู้เขียนใช้ข้อเขียนที่ขำถึงความประทับใจ ความสุขของ

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “รุ่งอรุณแห่งความสุข,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530, หน้า 61.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ฮอลีวูด,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521, หน้า 99.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ในแวดวงแม่ฮ่องสอน,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย, 2523, หน้า 168.

ผู้เขียนเองที่ไปท่องเที่ยวสถานที่แห่งนั้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านมีความประทับใจในสถานที่นั้น ๆ เช่นเดียวกับผู้เขียน ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องในลักษณะนี้ 10 เรื่องคือ ในอุทยานวังตะไคร้ ๓ ขอดเขาแห่งคอยกองมู ศรีสะเกษ นครราชสีมา ขอนแก่น สุรินทร์ ชัยภูมิ ยโสธร เพ็ญเดือน 12 และฮิตสิบสอง ดังตัวอย่าง

เรื่องเพ็ญเดือน 12

ไปลอยกระทงกันเถิด... ลอยที่ไหนก็ได้ แต่ขอให้ได้ลอยกระทงร่วมอธิษฐานจิตกับคนที่ตนรัก... เพียงนี้ก็เป็นสุขในคืนเพ็ญแล้วมิใช่หรือ¹

เรื่องฮิตสิบสอง

ฮิตสิบสองของชาวอีสาน คือ ประเพณีจารีตอันดั้งเดิมที่ชาวอีสานได้ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ทุกวันนี้ชาวอีสานก็ยังไม่มีฮิตสิบสองของตน เรื่องงานบุญงานกุศลแล้ว ชาวอีสานร่วมแรงร่วมใจกันอย่างน่าสรรเสริญจริง ๆ²

เรื่องศรีสะเกษ

ไปเถิดครับ... ไปปลอบขวัญชาวศรีสะเกษกันบ้าง ยามเมื่อไปเยือนอีสาน ก็อย่าขับรถผ่านเลขศรีสะเกษไปเสีย ความน่ารักของศรีสะเกษนั้น มีอยู่ทุกหนทุกแห่งอยู่ที่ว่า คุณจะค้นพบด้วยตัวของตนเองหรือเปล่าเท่านั้น³

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องด้วยวิธีการย้าความประทับใจ เพื่อให้ผู้อ่านประทับใจ คล้อยตามผู้เขียน และอยากจะไปเที่ยวสถานที่นั้น ๆ ด้วย

3.3 การแสดงข้อคิดเห็นของผู้เขียน

คือ การปิดเรื่องโดยการที่ผู้เขียนแสดงข้อคิดเห็นออกมาเพื่อให้ได้รับทราบถึงความคิดเหล่านั้น ซึ่งผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากข้อคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านั้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องในลักษณะนี้ 14 เรื่องคือ บันทึกบทสุดท้ายจากเมืองอุบล สารพัดอย่างที่เขลางคนคร พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ความหลังของออสโล หนองคาย ภูมิศาสตร์

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เพ็ญเดือน 12,” ใน ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 53.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ฮิตสิบสอง,” ใน อีสานเล่ม 1. 2533. หน้า 51.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ศรีสะเกษ,” ใน อีสานเล่ม 3. 2533. หน้า 18.

อีสาน นครพนม บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด เลย อุบลราชธานี กาฬสินธุ์ การเดินทางของฤดูร้อน และ
ธารทองแดง ธารอโศก ดังตัวอย่าง

เรื่องบันทึกบทสุดท้ายจากเมืองอุบล

นี่คือบันทึกสุดท้ายจากเมืองอุบล ของการเดินทางไปสู่บางโฉมน้ำของอีสาน ใน
เที๋ยล้าสุดนี้ ซึ่งแน่นอน... เป็นเพียงการบันทึกโฉมน้ำของอีสานเท่านั้น แผ่นดิน
อีสานยังกว้างใหญ่เหลือการสำรวจอีกมากนัก ซึ่งสักวันหนึ่งผมคงคุยกับคุณด้วยเรื่องราว
ของอีสานอีก

แผ่นดินนี้ที่ใคร ๆ เขาว่าแห้งแล้งกันดาร แต่เป็นแผ่นดินที่ผมเห็นได้ว่าเต็มไปด้วย
ศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน และชีวิตความเป็นอยู่ทุกหนทุกแห่ง อยู่ที่ว่าคุณพร้อมที่
จะไปค้นหาหรือไม่เท่านั้น'

เรื่องสารพัดอย่างที่เขलगคนคร

ลำปาง เดิมเคยเป็นแต่เมืองผ่านของนักท่องเที่ยวที่จะไปเยือนเชียงใหม่ แต่เดี๋ยวนี
ลำปางเป็นเมืองน่าเที่ยว มีโรงแรมใหม่ ๆ โอ้อ่าไม่แพ้เชียงใหม่ อีกทั้งถนนและเส้นทาง
คมนาคมติดต่อระหว่างลำปาง - เชียงใหม่ - เชียงราย ก็สะดวกมาก ลำปางจึงควรเป็น
เมืองท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งในภาคเหนือที่นักท่องเที่ยวไม่ควรเว้นการเยี่ยมชม¹

เรื่องพระนารายณ์ราชนิเวศน์

พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เป็นพระราชวังเก่าแก่ที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง แต่ทว่า
น่าเสียดายทุกวันนี้ชำรุดทรุดโทรมอย่างน่าใจหาย ทั้ง ๆ ที่สถานที่แห่งนี้เป็นพระราชวัง
เก่าที่สำคัญยิ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นพระราชวังที่เป็นราชธานีที่ 2 ของชาติไทยใน
สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมควรอย่างยิ่งที่จะได้มีการบูรณะให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่น่าดูน่าสนใจสำหรับผู้ไป

¹ ปรามิทธิ์ ทศนาสุวรรณ. "บันทึกบทสุดท้ายจากเมืองอุบล," ใน ของดีเมืองไทย.
2530. หน้า 326.

² ปรามิทธิ์ ทศนาสุวรรณ. "สารพัดอย่างที่เขलगคนคร," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1.
2519. หน้า 183.

เที่ยวเมืองลพบุรีทั้งหลาย¹

เรื่องความหลังของออสโล

ผมหมดไปกว่าร้อยโครนเนอร์นอร์เว ต่อการหอบซื้อหนังสือดี ๆ ที่เคยรู้ราคาในประเทศไทย ซึ่งเมื่อเทียบแล้วหนังสือที่ออสโลถูกมากครับ ความจริงควรจะเป็นอย่างนั้น นี่เป็นนโยบายของรัฐบาลนอร์เวย์อย่างหนึ่งที่แทบจะไม่เก็บภาษีจากหนังสือเลย เพราะเขาต้องการให้ประชาชนมีปัญญาซื้อหนังสืออ่านมาก ๆ

เมื่ออ่านหนังสือมาก ๆ ก็เป็นคนฉลาดรอบรู้ ปัญหาก็เกิดขึ้นตรงนี้เอง²

เรื่องหนองคาย

หนองคาย เป็นชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง เมืองที่เกิดขึ้นเพราะเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ เมืองประเทศราชของไทยเป็นกบฏ วันนี้ยังเป็นแผ่นดินไทยที่ทรงคุณค่ายิ่งของภาคอีสานอีกแห่งหนึ่งที่คนไทยทุกคนต้องช่วยกันปกป้องรักษาไว้สืบต่อไป ใครจะมาแย่งชิงดินแดนของเราเหมือนเหตุการณ์เมื่อ ร.ศ. 112 ไม่ได้อีกต่อไป ไทยเป็นชาติที่รักสงบ แต่หากใครมารุกรานแล้ว มันจะต้องรับบทเรียนที่ต้องจดจำไปชั่วชีวิต³

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องด้วยการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านได้นำไปขบคิดทั้งสิ้น

3.4 การแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไป

คือ การปิดเรื่องโดยการที่ผู้เขียนแนะนำสถานที่ที่ผู้เขียนต้องการจะกล่าวถึงและกล่าวนำเรื่องที่จะเล่าผู้อ่านในครั้งต่อไป ก่อนที่จะเริ่มเขียนหรือเล่ารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่หรือเรื่องนั้น ๆ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ปิดเรื่องในลักษณะนี้ 31 เรื่องคือ วันฝนถ้ำฟ้าที่เขาสระบาป เสียงบันไดจากชัยชนะ งานทิ้งกระจากวัดเชิง เสน่ห์จันทบูร พระราชวังสนามจันทร์ อโกลฮา ลาก่อนยาวาย วันคืนที่ชั่วโลกเหนือ หัวใจกรุงรัตนโกสินทร์ ปณิณคที่น้ำตก

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “พระนารายณ์ราชนิเวศน์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 184.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ความหลังของออสโล,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521. หน้า 435.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “หนองคาย,” ใน อีสานเล่ม 3, 2533. หน้า 64.

ความจริงจากคลองใหญ่ ในทะเลบริสุทธิของเกาะแรด ท่งบัวทองที่แม่เหาะ เมืองแห่งหมอก
สามฤดู แม่ร้องสอน แม่ฮ้องสอน ปราสาทผึ้งเมืองสกลนคร เหตุเกิดที่เมืองกลาง ในดงลำพูที่
ท่ากระโสม วันหนึ่งของหาดใหญ่ ผ่านคงพระยาเย็น ตระเวนภูเกิด มหายุทธ์ที่ดอนเจดีย์
สวัสดีนครนายก สารพัดอย่างในเมืองร้อยเอ็ด โอ้...อนิจจาวัดใหญ่ ที่นี่...ร้อยเอ็ด พระพุทธรูป
พูดได้ ที่สุดในโลกที่ร้อยเอ็ด หมอพรผู้วิเศษ ของดีเมืองน่าน สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชัยภูมิ และตระเวน
ภูเกิด ดังตัวอย่าง

เรื่องวันฝนคำฟ้าที่เขาสระบาป

สูตรสำเร็จของการท่องเที่ยวจันทบุรีใน พ.ศ. เก่า ๆ ที่ผ่านมานั้น...

สถานที่เที่ยวอยู่ 2 แห่ง ซึ่งผู้ไปเยือนจะละเลยเสียมิได้แห่งหนึ่งคือ น้ำตกพลีว ที่
เชิงเขาสระบาปแห่งนี้ แล้วอีกแห่งก็คือ แหลมสิงห์ ชายทะเลอันมีชื่อเสียงของเมืองจันท
นั่นเอง

ผู้ใดก็ตามเมื่อไปเมืองจันทเพื่อท่องเที่ยวแล้ว จะต้องไปชมไปเที่ยวทั้งน้ำตกพลีว
และแหลมสิงห์ จึงจะถือว่าได้รู้จักเมืองจันทบุรีแล้ว

น้ำตกพลีวนั้น ดูจะมีชื่อเสียงเลื่องลือพอ ๆ กับน้ำตกไทรโยคแห่งริมแควน้อย ที่
เมืองกาญจน์ในสมัยที่คมนาคมยังไม่สะดวกรวดเร็ว และนักท่องเที่ยวยังไปเที่ยวกัน
ไกล ๆ ในวันหยุดได้ยากนั้น ใครไปถึงน้ำตกพลีวก็กลับมากลางได้ 8 - 9 วันไม่จบ เพราะ
พ.ศ. เก่า ๆ นั้นผู้คนยังมาจนถึงน้ำตกพลีวกันบ่อยนั้นแหละ

แต่ถึงกระนั้นก็ตามชาวกรุงก็รู้จักน้ำตกพลีวทั้ง ๆ ที่ไม่เคยไปจันทบุรี เหมือนรู้จัก
น้ำตกไทรโยคที่เมืองกาญจน์

เรื่องเสียงบันลือจากชัยชนะ

ครับ... วันที่ 28 กรกฎาคม คือวันเกิดของเมืองชัยนาท

แต่ที่ว่าเมืองชัยนาทนั้น มิได้มีจุดเริ่มต้นแห่งประวัติศาสตร์เพียง พ.ศ. 2319 เท่านั้น
แต่ยังมีเรื่องราวแต่หนหลังอันเก่าแก่ ที่นำมาเล่าขานสู่กันฟังตามประสานักท่องเที่ยวที่
ฉาบฉวย และไม่ปรารถนาที่จะรู้เรื่องประวัติศาสตร์ลึกซึ้ง เหมือนกับประวัติศาสตร์
โบราณคดีทั้งหลาย

ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "วันฝนคำฟ้าที่เขาสระบาป," ใน ของดีเมืองไทย, 2530.

คุณได้ทราบเรื่องราวเก่าแก่เหล่านั้นของชัยนาทวันก่อน และจะรู้ว่าชัยนาทวันนี้เป็นอย่างไร? ในบทหน้าครับ!

เรื่องงานทิ้งกระจาดวัดเชิง

- เรื่องราวอภินิหารของหลวงพ่อดโต วัดพนัญเชิง กรุงเก่ายังไม่จบ....

ผมจะขอนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งหลวงพ่อดโตวัดพนัญเชิง ได้แสดงอภินิหารให้ปรากฏแก่ชาวกรุงเก่ามาแล้วส่งท้ายในบทหน้า²

เรื่องเสน่ห์จันทบูร

ได้รู้เรื่องเก่าของเมืองจันทบูรกันมาพอสมควรแล้ว แต่ยังคงไม่เห็นเสน่ห์จันทบูรหรอก เพราะผมยังไม่ได้เล่าสักอย่าง เป็นธรรมดาครับ สารคดีท่องเที่ยวแบบนี้ก็คล้าย ๆ กับ นวนิยายร้อยตอนจบนั้นแหละ ขึ้นเขียนออกมาตอนเดียวจบ คนเขียนก็จันทขีครับ จนทั้งเงินจนทั้งปัญญา เสน่ห์จันทบูรนั้นมีอยู่มากหลาย ผมจะค่อย ๆ ลำดับเสน่ห์นั้นมาเสนอคุณทีละอย่าง ๆ ดีไหมครับ?³

เรื่องพระราชวังสนามจันทร์

หมาที่มีอนุสาวรีย์นั้นไม่ใช่หมาธรรมดา โดยเฉพาะเรื่องราวของยาเหล ซึ่งจะเล่าให้คุณฟังในบทหน้า⁴

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ใช้วิธีการปิดเรื่องด้วยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและการเสนอเรื่องที่จะเล่าในครั้งต่อไป เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงสถานที่และเรื่องที่จะเล่าก่อนที่จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่และเรื่องนั้น ๆ

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “เสียงบันลือจากชัยชนะ,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 228.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “งานทิ้งกระจาดวัดเชิง,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 211.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “เสน่ห์จันทบูร,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520. หน้า 54.

⁴ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “พระราชวังสนามจันทร์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 14.

จากการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จะเห็นว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีกลวิธีการนำเสนอเรื่องในด้านการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนอย่างเห็นได้ชัดดังกล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้ต่าง ๆ และ ความคิดที่ผู้เขียนได้เสนอไว้อีกด้วย

บทที่ 3

วิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารในสารคดีท่องเที่ยว ของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ

งานวิจัยชิ้นนี้จะวิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารในสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์
ทศนาสุวรรณ ในประเด็นต่อไปนี้

1. การใช้สำนวน
2. การใช้โวหาร

1. การใช้สำนวน

สำนวนไทยเป็นข้อความที่ให้ความหมายอย่างมีชั้นเชิง และเป็นถ้อยคำที่มีผู้รู้จักอย่าง
แพร่หลาย เพราะสำนวนหนึ่ง ๆ สามารถปรับใช้เข้ากับสถานการณ์ทำนองเดียวกันได้อย่างมากมาย
ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้นำสำนวนไทยมาใช้อย่างเหมาะสมกับเรื่อง เหมาะสมกับเหตุการณ์
และเหมาะสมกับประเด็นที่นำมาเสนอ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะการใช้สำนวนได้ดังนี้

1.1 สำนวนที่เกิดจากการกระทำ

คือ สำนวนที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน
และการกระทำนั้น ๆ อาจจะเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้ใช้สำนวน
ในลักษณะนี้ 18 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องพระพุทธรูปพูดได้

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงทรงกรีฑาทิ้งไปตีเมืองพิษณุ และเมืองสวรรคโลก ที่
ตั้งแข็งเมือง พระองค์จะต้องเอาชัยเมืองทั้งสองนี้ให้ได้ เพื่อเป็นการตัดไม้ข่มนาม มิให้
เมืองอื่นกระด้างกระเดื่องอีกต่อไป เพื่อดำรงพลังไว้ผู้ศึกพม่า¹

ตัดไม้ข่มนาม เป็นสำนวนที่มาจากพิธีกรรม ซึ่งกระทำก่อนออกศึก โดยมีจุดมุ่งหมาย
ให้ข้าศึกประสบความพ่ายแพ้ ภายหลังได้กลายความหมายมาเป็น “การข่มขู่ให้เกรงกลัว”
ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้นำสำนวนนี้มาใช้เมื่อกล่าวถึงพระราชประวัติของพระนเรศวร ใน

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “พระพุทธรูปพูดได้,” ใน ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 228.

ลักษณะที่ว่า การตีเมืองพิชัยและเมืองสวรรคโลก เป็นการข่มขู่ให้เมืองอื่นเกรงกลัวไม่กล้ากระด้างกระเดื่อง

เรื่องท้องทะเลอ่าวพังงา

ถ้าทุกคนมีแต่เอาหูไปนาเอาตาไปไร่แล้ว อีกหน่อยสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ก็คงไม่เหลือแก่นแท้ของธรรมชาติให้เห็น¹

เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ เป็นสำนวนที่มาจากวิถีชีวิตของเกษตรกรรมไทย ซึ่งมีงานประจำทำนาหรือทำไร่ ชาวนาชาวไร่นั้น ตามปกติเมื่อมีผู้มาพูดด้วยก็ควรสนทนากับผู้พูด แต่เรื่องใดที่ชาวนาชาวไร่มองไม่สนใจก็จะดูแกล้งของคนที่มาคุยไป โดยไม่ให้ความสนใจกับผู้พูด จึงเป็นที่มาของสำนวน “เอาหูไปนา เอาตาไปไร่” ซึ่งหมายถึง ทำเป็นไม่รู้ ไม่เห็น ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ในที่นี้ ผู้เขียนนำสำนวนมาใช้เป็นเชิงติเตียนนักท่องเที่ยวที่ไม่ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ

เรื่องเมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบูร

ไม้ซีกอย่าไปงัดไม้ซุง โบราณท่านสอนไว้ ผมจำแม่นนัก อย่างว่าแต่ไม้ซีกเลยครับ ผมเคยเห็นงาช้างพอปลายตัวใหญ่ที่ลำปาง งัดซุงเสียนงาช้าง!²

ไม้ซีกอย่าไปงัดไม้ซุง เป็นสำนวนที่มาจากการทำงานของคนไทย ซึ่งใช้เครื่องมือแรงในการเคลื่อนที่ ไม้ซุงท่อนใหญ่ ๆ นั้นจะให้เคลื่อนที่ได้ต้องใช้ไม้อื่นมางัด แต่ถ้าไม้ที่นำมางัดมีขนาดเล็ก ซุงก็จะไม่เคลื่อนที่ และไม้ที่มีขนาดเล็กเพียงซีกเดียวก็อาจหักได้ ดังนั้นจึงมีความหมายว่า ถ้ามีกำลังน้อยอย่าไปเสี่ยงเปลี่ยนแปลงหรือขัดขวางสิ่งที่มีกำลังมากกว่า ผู้เขียนได้นำสำนวนนี้มาใช้ในการที่ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีกำลังและกองทัพน้อยกว่าประเทศฝรั่งเศส เมื่อสู้รบกันก็ย่อมไม่สามารถที่จะรบให้มีชัยชนะต่อฝรั่งเศสได้

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “ท้องทะเลอ่าวพังงา,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้า 269.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “เมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบูร,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520, หน้า 58.

เรื่องเส้นทางสู่นครสวรรค์

ที่ต้องบอกกล่าวกันไว้อย่างนี้ ก็เพื่อป้องกันตัวไว้ก่อน เพื่อนักอ่านรุ่นเดอะเก่าๆ มาเจอเข้าจะได้ไม่วาย แหม... เขียนอย่างกับว่า ผมเป็นนักเขียนขึ้นหม้อมาแต่โบราณ อย่างนั้นแหละ อย่างนั้นได้เลยครับ¹

ขึ้นหม้อ เป็นสำนวนที่มาจากการหุงข้าว ข้าวสารมีหลายชนิด บางชนิดหุงแล้วฟูขึ้นหม้อได้ปริมาณมาก แต่บางชนิดก็จะได้ปริมาณน้อย จึงเป็นที่มาของสำนวน “ขึ้นหม้อ” ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่าผู้เขียนเป็นนักเขียนที่มีความชำนาญในการเขียนสารคดีท่องเที่ยวมาเป็นเวลานานและมีชื่อเสียง เมื่อเขียนไปก็จะมีผู้อ่านเป็นจำนวนมาก

เรื่องราตรีสอโนลู่

เข้าเมืองตาหลิ่ว ก็ต้องหลิ่วตาตาม สุภาษิตไทยโบราณว่าไว้อย่างนั้น
ท่องสุภาษิตนี้แล้ว ผมก็โยนกางเกงขายาวทิ้ง จดกางเกงอาบน้ำตัวเดิมที่เคยใส่
เล่นน้ำไม่ว่าที่หัวหิน พัทยา หรือบางแสนมาใส่แทน พร้อมกับกลั่นใจ ขอมเสียเงิน²

เข้าเมืองตาหลิ่ว ก็ต้องหลิ่วตาตาม “หลิ่วตา” หมายถึง หรีดค้างข้างหนึ่งเป็นสำนวนที่มุ่งหมายให้คนปรับตัวให้เข้ากับถิ่นที่ตนไปอยู่ เช่น เมื่อใครไปเที่ยวเมืองคนที่มีมองสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีหลิ่วตาข้างหนึ่ง ก็จะต้องหลิ่วตามองสิ่งต่าง ๆ เหมือนกับคนที่อยู่ที่นั่น จึงเป็นที่มาของสำนวน “เข้าเมืองตาหลิ่ว ก็ต้องหลิ่วตาตาม” หมายถึง การปรับตัวให้เหมาะสม ให้เข้ากับค่านิยม ตามธรรมเนียมของคนเมืองนั้น ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ผู้เขียนไปเที่ยวสอโนลู่ ต้องสวมกางเกงขาสั้นเล่นน้ำ เนื่องจากคนในเมืองสอโนลู่ไม่นิยมสวมกางเกงขายาวเล่นน้ำ ผู้เขียนจึงต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะของคนในเมืองนั้น เพื่อให้อยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นในสังคมได้ดี

เรื่องโลกของคนกลางคืน

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มิจริงในกรุงเทพฯ ในบ้านเมืองของเราที่ลุ่มว่ามิวัฒนธรรม

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เส้นทางสู่นครสวรรค์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 266.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ราตรีสอโนลู่,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521. หน้า 14.

ประเพณีอันเก่าแก่กันแหละ แต่ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องคือผู้รักษากฎหมาย เอาหูไปนา เอาตาไปไร่¹

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ยังนำสำนวน “เอาหูไปนา เอาตาไปไร่” มาใช้อีกในลักษณะที่ว่าผู้เขียนคำหัตติเขียนตำรวจซึ่งเป็นผู้รักษากฎหมาย แต่ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อบ้านเมือง จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลกับเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งสำนวนที่ใช้มักจะเป็นสำนวนที่เป็นไปในทำนองอบรมสั่งสอน และคำหัตติเขียน ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้มาเปรียบเทียบเพื่อให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ดีงาม ประพฤติตามแบบอย่างที่ดีของสังคม

1.2 สำนวนที่เกิดจากธรรมชาติ

คือ สำนวนที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทย เมื่อคนในสังคมมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นอย่างดี จึงนำเอาธรรมชาติมาแต่งเป็นสำนวนขึ้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 16 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องบันทึกสุดท้ายจากท่าใหม่

เฮ้อ... บอกตรงๆ ผมเองนะเปรียบเทียบไก่ ถ้าฟังเพชโบราณเขาว่า เหมือนไก่ได้พลอย คือไม่รู้คุณค่าของพลอยเม็ดนั้น ได้ข่าวเปลือกสักกำมือหนึ่งยังจะดีกว่า เพราะกินได้ ที่เป็นเช่นนี้คงจะด้วยไม่มีปัญญาซื้ออะกระมั่ง²

เหมือนไก่ได้พลอย เป็นสำนวนที่มาจากไก่ ซึ่งเกษตรกรไทยนิยมเลี้ยงไก่ไว้ทุกบ้าน ไก่จะคุ้ยเขี่ยหาอาหารตามพื้นดิน และอาหารที่ไก่ชอบกินคือข้าวเปลือก ส่วนพลอยนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไก่ไปคุ้ยเขี่ยหาอาหารตามพื้นดินแล้วเจอเม็ดพลอยเข้า ไก่ก็กินไม่ได้ เนื่องจากพลอยไม่ใช่อาหารของไก่ จึงเป็นที่มาของสำนวน “เหมือนไก่ได้พลอย” หมายถึง ‘ไม่รู้คุณค่าของสิ่งที่ได้มา’ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณได้นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ผู้เขียนได้ขับรถขึ้นไปชมพลอยที่เขาพลอยแหวน แต่ไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะไม่ได้ซื้อพลอยกลับมา เนื่องจากไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อพลอยที่มีราคาแพงเป็นแสนเป็นล้านบาท

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “โลกของคนกลางคืน,” ใน รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย, 2523. หน้า 267.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “บันทึกสุดท้ายจากท่าใหม่,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 157.

เรื่องผ่านบุรีรัมย์, สุรินทร์

ก็ด้วยแผนที่ที่ฝรั่งเศสทำขึ้นตามชอบใจ สมัยเมื่อปกครองเขมรอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2447 นั้นเองที่ฝรั่งเศสขีดเส้นชายแดนไทยกับเขมรตอนนี้ โดยใช้ลำธารน้ำแคบ ๆ ที่ไม่มีความหมายเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างไทยและเขมร ด้วยเจตนาอันชั่วร้ายหรือฉลาด แกล้งแบบหมาจิ้งจอก ที่ต้องการผนวกปราสาทหินเขาพระวิหารไว้ในแดนเขมนั่นเอง¹

ฉลาดแกล้งแบบหมาจิ้งจอก เป็นสำนวนที่มาจากนิทานอีสป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของหมาจิ้งจอกที่ชอบแย่งอาหารเพื่อน เอาเปรียบสัตว์อื่น ๆ และชอบเอาตัวรอด จึงเป็นที่มาของสำนวน “ฉลาดแกล้งแบบหมาจิ้งจอก” หมายถึง ใช้วิธีการชั่วร้ายที่ไม่น่าไว้วางใจ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ฝรั่งเศสได้วางแผนชั่วร้าย โดยใช้ลำธารแคบ ๆ มาแบ่งเส้นเขตแดนระหว่างไทยและเขมร ทั้งนี้เพื่อต้องการผนวกเขาพระวิหารไปไว้ในประเทศเขมร

เรื่องเมืองเชิงเขาอกทะลุ

แล้วต่อมาชายหนุ่มผู้นี้ ก็ได้ศรัทธารยามาเคียงข้าง เป็นสาวสะพร้งงามหยดเช่นกัน ก็ครองรักกันมาด้วยความสุขตามประสาข้าวใหม่ปลามัน ซึ่งสมัยนั้นข้าวยังคงไม่แพงเหมือนเดี๋ยวนี้²

ข้าวใหม่ปลามัน เป็นสำนวนที่มาจากอาหารหลักของคนไทยคือ ปลากับข้าว เมื่อมีข้าวใหม่ก็แสดงว่าต้องมีข้าวเก่า ข้าวเก่าก็คือข้าวที่เก็บเกี่ยวไว้ตั้งแต่ปีที่แล้ว ข้าวใหม่คือ ข้าวที่เก็บเกี่ยวมาใหม่ ข้าวใหม่นั้นถือกันว่าดีกว่าข้าวเก่า หุงแล้วมียางมากกว่าข้าวเก่า และหอมกว่า ระยะที่ข้าวใหม่ออกคือตอนที่น้ำลดแห้ง ชาวนาเริ่มเก็บเกี่ยวข้าว นวดข้าว ตากข้าวส่งโรงสี ระยะนี้เป็นระยะที่ปลากำลังอ้วน เพราะได้อาหารดีจากตอนที่น้ำมาก ปลาที่จับได้ตอนนี้เป็นปลาที่มีมันมากกินอร่อย ข้าวใหม่กับปลามันจึงอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน หนุ่มสาวชาวนา

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ผ่านบุรีรัมย์, สุรินทร์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 222.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เมืองเชิงเขาอกทะลุ,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. 2520. หน้า 259.

นั้น เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้วได้เงินทองมาก็จะนิยมแต่งงานกัน จึงเป็นที่มาของสำนวน “ข้าวใหม่ปลามัน” หมายถึง สามีภรรยาที่แต่งงานกันใหม่ๆ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ชายหญิงที่แต่งงานกันใหม่ๆ จะรักกันมาก

เรื่องไปกินปลาชื่อก

แม้ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย ที่ทรงกล่าวว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว อันเป็นการยืนยันได้แน่ชัดทีเดียวว่าสมัยสุโขทัย ปลาชื่อกก็เป็นอาหารสำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยเรา ถึงกับมีข้อความปรากฏอยู่ในศิลาจารึกดังกล่าวว่ากันด้วยเรื่องแม่น้ำลำคลอง และปลาเสียดยาก็ไม่ใช่อะไรอื่นหรอก ผมเพียงแค่จะนำคุณไปกินปลาชื่อกที่เมืองราชบุรีเท่านั้นเอง¹

ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เป็นสำนวนที่เกิดจากอาชีพเกษตรกรไทยที่นิยมหาปลาตามแม่น้ำลำคลองมาปรุงอาหาร และปลูกข้าวไว้เพื่อรับประทาน ข้าวกับปลาจึงเป็นอาหารคู่กันเป็นเวลานาน จึงเป็นที่มาของสำนวน “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ผู้เขียนนำสำนวนนี้จากหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมาใช้ในลักษณะที่ว่า ในสมัยกรุงสุโขทัยซึ่งตรงกับสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นมีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์มาก

เรื่องรีเพอร์บาห์น ฮัมบูร์ก

เธอชื่อ มิสซิส แอดด้า อาร์ทมันน์ อาศัยอยู่วัยสาวน้อยคือประมาณ 50 ปี เกือบจะเสลอนินทาเรียกชื่อว่า แก้วหน้าม้า เป็นภาษาไทยเข้าใจแล้ว ก็ต้องอ้าปากตาค้าง เพราะมิสซิสแอดด้า เธอพูดภาษาไทยได้ชนิดน้ำไหลไฟดับทีเดียว²

น้ำไหลไฟดับ เป็นสำนวนที่มาจากธรรมชาติของน้ำที่ไหลอย่างรวดเร็ว และธรรมชาติของไฟที่ถูกชะล้างด้วยน้ำก็จะดับอย่างรวดเร็ว จึงเป็นที่มาของสำนวน “น้ำไหลไฟดับ” ซึ่งหมายถึง การพูดอย่างรวดเร็ว ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า มิสซิสแอดด้า อาร์ทมันน์ ไม่ใช่คนไทยแต่มีความสามารถในการพูดภาษาไทยได้เร็ว และคล่องแคล่วดีมาก

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ไปกินปลาชื่อก,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 30.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “รีเพอร์บาห์น ฮัมบูร์ก,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521.

เรื่องแม่ร้องสอน แม่ฮ่องสอน

ชาวเขาเผ่ามั่ว ห่อหุ้มลูกน้อยของเธอไว้ที่หลัง อาภาศนาวเย็นจนเจ้าหนูวัยไม่เกิน
เดือน แก้มแดงเป็นลูกท้อ นัยน์ตาแป้วน่ารักนัก เธอเฝ้าทะนุถนอมหัวใหญ่ ๆ ลงมากอง
ขายเป็นเลากา¹

แก้มแดงเป็นลูกท้อ เป็นสำนวนที่เกิดจากผลไม้ชนิดหนึ่งของประเทศจีน คือ ลูกท้อ
ลูกท้อเมื่อสุกจะมีสีแดงทั้งลูก ส่วนแก้มของเด็ก ๆ ที่มีอายุไม่เกิน 1 เดือน สีของแก้มจะเป็นสีอม
แดง เมื่อมีการนำลูกท้อมาเปรียบเทียบกับแก้มของเด็กเล็ก ๆ จึงเป็นที่มาของสำนวน “แก้มแดงเป็น
ลูกท้อ” หมายถึง แก้มของเด็กเล็ก ๆ จะมีสีแดงเหมือนกับลูกท้อของประเทศจีน ปราโมทย์
ทัศนาศูวรรณใช้สำนวนนี้ในลักษณะที่ว่า ธรรมชาติของเด็กที่มีอายุไม่เกิน 1 เดือนจะมีแก้มเป็นสี
แดง

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็น
ถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ และมักจะนำสิ่งที่ใกล้ตัวมากมาให้เห็น
ถึงความเป็นจริงของธรรมชาติเหล่านั้น ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีอยู่
และเกิดขึ้นเองของธรรมชาติ และจะทำให้คนในสังคมเข้าใจธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

1.3 สำนวนที่เกิดจากความประพจน์

คือ สำนวนที่เกิดจากความประพจน์ของบุคคล ซึ่งอาจจะแสดงออกมาให้เห็นได้
อย่างชัดเจน หรือไม่แสดงออกมาชัดเจนก็ได้ และความประพจน์ของบุคคลนั้นย่อมเป็นไปในทาง
ที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 5 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องหลักเมืองวัดพระแก้ว

แต่ผมก็เชื่อว่า แม้แต่คนกรุงเทพฯ เองแท้ ๆ ก็คงมีอีกไม่น้อย ที่ไม่เคยไปไหว้
พระแก้วมรกตเลย เข้าทำนองใกล้เกลือกินด่าง หรือคิดว่าไปไหว้เมื่อไรก็คงได้ นั่น
แหละครับ²

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “แม่ร้องสอน แม่ฮ่องสอน,” ใน รักเมืองไทยเทียวเมือง
ไทย, 2523. หน้า 150.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “หลักเมืองวัดพระแก้ว,” ใน เทียวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519.
หน้า 21.

โกล้เกลือกินค้าง เป็นสำนวนที่มาจากที่เราเอาขี้เข้ามาแช่น้ำ น้ำที่กระอะออกมาจากขี้เข้านี้เรียกว่า “ค้าง” มีรสกร่อยใช้สำหรับขัดหม้อ หรือล้างทำความสะอาดสิ่งของและทำยา ส่วนเกลือกนั้นตามปกติย่อมมีกันทุกบ้านและใช้ปรุงอาหารให้มีรสชาติกร่อยน่ารับประทาน ค้างที่ว่านี้มีรสกร่อยเกินไป เมื่อค้างมีความเค็มอยู่บ้าง คนจึงนำค้างมาปรุงอาหารแทนเกลือกก็ทำให้รสชาติของอาหารไม่ดี ไม่อร่อยเหมือนกับปรุงด้วยเกลือก จึงเป็นที่มาของสำนวน “โกล้เกลือกินค้าง” ซึ่งหมายถึง อะไรที่อยู่โกล้และดีกว่าไม่เอา ไปเอาสิ่งที่เลวที่ต่ำกว่า ในที่นี้ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ นำสำนวนนี้มาใช้เปรียบเทียบกับคนกรุงเทพฯ ซึ่งอยู่โกล้วัดพระแก้วมรกต แต่นิยมไปไหว้สิ่งอื่นและไม่คิดที่จะไปไหว้พระแก้วมรกต ทั้ง ๆ ที่เป็นของดีคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทยมาเป็นเวลานาน

เรื่องราชินิกุลบางช้างแห่งอัมพวา

นี่แหละครับโบราณท่านถึงว่า โกล้เกลือกินค้าง หรือมีของดีอยู่กับบ้านกับเมืองของเราเอง แล้วไม่รู้จักแสวงหา¹

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ยังนำสำนวน “โกล้เกลือกินค้าง” มาใช้อีกในลักษณะที่ว่าคนไทยจะไม่นิยมกินสิ่งที่ดีที่ขายในประเทศไทยของตนเอง แต่นิยมไปซื้อสิ่งที่ดีที่ฮ่องกง ซึ่งสิ่งที่ดีที่ฮ่องกงรับซื้อไปขายนั้นเป็นสิ่งที่ดีที่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามของไทยนั่นเอง

เรื่องความสวยที่ราบเรียบ

แต่อย่างว่าแหละ พูดแล้วก็เหมือนปากว่าดาขยิบ เพราะตลอดเวลาที่ผมอยู่ขอนแก่น เที่ยวนี่ ผมตะลุยไปทั้งหมดแหละคุณเอ๊ย ไม่ว่าในทีกลับ อาบอบนวด ก็ตาม²

ปากว่าดาขยิบ เป็นสำนวนที่มาจากกิริยาอาการของชาวบ้านทั่วไป แกล้งทำเป็นพูดดูว่าคนที่อยู่ต่อหน้าให้ใครต่อใครได้ยินโดยไม่หยุดปาก แต่ในขณะเดียวกันก็ทำสัญญาณทางตาโดยทำตากระพริบโดยขยิบให้ท่าทางรับรู้ว่าเป็นการแกล้งดูคำบุคคลที่อยู่ต่อหน้า เพื่อเป็นการเอา

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ราชินิกุลบางช้างแห่งอัมพวา,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521, หน้า 90.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ความสวยที่ราบเรียบ,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย, 2523, หน้า 25.

ใจคนอื่นในขณะนั้น จึงเป็นที่มาของสำนวน “ปากว่าตาขยิบ” หมายถึง ปากกับใจไม่ตรงกัน พูดอย่างไรแต่ใจจริงไม่ได้เป็นไปอย่างที่พูด ผู้เขียนได้นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ผู้เขียนนำเที่ยวขอนแก่น ซึ่งมีทั้งโบราณสถาน ปูนูนียสถาน สถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นเมือง และผู้เขียนได้เชิญชวนให้อ่านไปสถานที่เหล่านั้น แต่ผู้เขียนไม่แนะนำให้ผู้อ่านไปเที่ยวในทศลับ และอาบอบนวด ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนเป็นผู้ไปเที่ยวสถานที่เหล่านี้เสียเอง

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากความประพฤติกของบุคคล ซึ่งเป็นพฤติกรรมส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมา และอาจจะเป็นที่ยอมรับหรือรังเกียจของคนในสังคมก็ได้ ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมในการปฏิบัติตนอยู่ในสังคม และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

1.4 สำนวนที่เกิดจากเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

คือ สำนวนที่เกิดจากเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งคนในสังคมนำมาใช้ประกอบอาชีพหรือกิจการงานต่าง ๆ ที่กระทำในชีวิตประจำวัน ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 6 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องปิตุภูมิสุนทรภู่

เป็นที่ตื้นตื้นของชาวบ้านทั่วไปอย่างยิ่ง เพราะบ้านกร่ำสมัยนั้น คือ บ้านที่อยู่ห่างไกลปืนเที่ยง จริง ๆ ในฐานที่สุนทรภู่และเพื่อนอีกสองคนเป็นคนบางกอก คั่นคั่นเดินทางมาถึงที่นี่ได้¹

ไกลปืนเที่ยง เป็นสำนวนที่มาจากการยิงปืน ซึ่งคนในสมัยโบราณจะใช้กลองและฆ้องตีบอกเวลาห่มโมง กลางวันใช้ฆ้องจึงเรียกว่า “โมง” ตามเสียงฆ้อง กลางคืนใช้กลองจึงเรียกว่า “ทุ่ม” ตามเสียงกลองตามประเพณี ในพระนครจะมีหอกลางตั้งกลางเมือง เพื่อดีบอกเวลา และมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2430 มีการยิงปืนใหญ่ในตอนกลางคืนเพื่อบอกเวลาเที่ยง ปืนเที่ยงที่ยิงในพระนคร จึงได้ยินแต่ประชาชนที่อยู่ในพระนครในบริเวณที่อยู่ใกล้กับที่ตั้งปืน ถ้าอยู่ห่างไกลออกไปมากก็ไม่ได้ยิน จึงเป็นที่มาของสำนวน “ไกลปืนเที่ยง” หมายถึงไม่รู้ไม่ทราบเรื่องอะไรที่คนในพระนครเขารู้กัน ซึ่งใช้รวมไป

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ปิตุภูมิสุนทรภู่,” ใน ขงดีเมืองไทย, 2530. หน้า 110.

ถึงว่าเป็นคนบ้านนอกคอกนาไม่ทันสมัย ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า บ้านกร้าเป็นเมืองที่อยู่ห่างไกลความเจริญจากกรุงเทพฯ เมื่อสุนทรภู่และเพื่อนเดินทางไปถึงชาวบ้านก็รู้สึกดีใจมากที่จะได้รับรู้ข่าวคราว หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่คนในเมืองเขารับรู้กัน

เรื่องสนามหลวง

อย่าเพิ่งวิตกไป.....

ว่าผมกำลังจะนำคุณไปเที่ยวกรุงเทพฯ หรือไปเที่ยวกรุงโรมกันแน่? เพราะอยู่ ๆ ก็โผล่ออกมาโดยไม่มีปี่มีขลุ่ย!

ไม่มีปี่มีขลุ่ย เป็นสำนวนที่มาจากเรื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ทั้งปี่และขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งในวงดนตรีไทย ซึ่งนาฏศิลป์ไทยนั้นต้องมีการบรรเลงดนตรีก่อนจึงจะมีการรำ ผู้รำที่ออกมารำโดยไม่มีการบรรเลงก่อน เป็นการกระทำที่ผิดปกติ จึงเป็นที่มาของสำนวน “ไม่มีปี่มีขลุ่ย” หมายถึง การกระทำที่แสดงออกมาทันที โดยบุคคลอื่นไม่ได้คาดหมาย ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ผู้เขียนนำเที่ยวโดยไม่บอกสถานที่ให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้าถึงสถานที่ท่องเที่ยววนั้น ๆ

เรื่องกลืนสาวสวีเดนที่มัลโม

อย่าถามเลยครับ ก็เคยบอกแล้วนี่นา ว่าของดีมักจะอยู่ตอนจบเสมอ..... และตอนนี้ก็เพิ่งเริ่มต้นตอนหนึ่งเท่านั้น

ช้า ๆ ได้พร้าสองเล่มงามครับ!

ช้า ๆ ได้พร้าสองเล่มงาม เป็นสำนวนที่มาจากกรรมวิธีการทำไร่ของคนในสมัยโบราณ ซึ่งจะต้องนำหลักเป็นแท่งมาเผาไฟในเตาถ่าน แล้วเอาหลักออกมาตี ทำสลับกันไปอย่างนี้เรื่อย ๆ ช้า ๆ เพื่อจะได้พรวนที่สวยและคม จึงเป็นที่มาของสำนวน “ช้า ๆ ได้พร้าสองเล่มงาม” หมายถึง ทำสิ่งใดหากมีความอดทนสิ่งนั้นก็จะประสบผลสำเร็จ ในที่นี้ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้อ่านเรื่องราวท่องเที่ยวต่าง ๆ จนครบทุกตอน จึงได้รับความสนุกสนาน

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ, “สนามหลวง,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้า 13.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ, “กลืนสาวสวีเดนที่มัลโม,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521,

ผลิตเพลินกับเรื่องที่อ่าน

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยในอดีตที่นำเอาเครื่องมือเครื่องใช้มาใช้กัน ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความผูกพันใกล้ชิดระหว่างคนในสังคมกับเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้นอีกด้วย

1.5 สำนวนที่เกิดจากอุบัติเหตุ

คือ สำนวนที่เกิดจากการเกิดอุบัติเหตุของบุคคล ซึ่งอุบัติเหตุต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นได้ ในชีวิตประจำวันหากมีความประมาท อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นอุบัติเหตุที่รุนแรงหรือไม่รุนแรง ก็ได้ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 4 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องสุดสัปดาห์ที่เชียงใหม่

ไกด์ไทยที่พาทัวร์ลัดฝรั่งไป ก็เลยต้องตกบันไดพลอยโจน ทำเช่อไปอีกคน เพื่อ สักคัสรีของชาวเมี้ยวแห่งดอยปุยเชียงใหม่มนั้นแล¹

ตกบันไดพลอยโจน เป็นสำนวนที่มาจากการตกบันไดของคนที่ไม่ระมัดระวัง การตกบันไดนั้นถ้าเหยียบบันไดพลาดแล้วทำท่าจะตก โดยปกติแล้วคนที่คล่องแคล่วก็จะกระโจน แสร้งทำเป็นว่าตัวเองตั้งใจจะกระโจนอยู่แล้ว เพราะถ้าเหยียบพลาดแล้วปล่อยตัวเองให้กลิ้งลงมาก็ จะทำให้อับอาย จึงเป็นที่มาของสำนวน “ตกบันไดพลอยโจน” หมายถึง การยอมรับยอม เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องทำต้องเป็นในเรื่องนั้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ นำสำนวนนี้มาใช้ใน ลักษณะที่ว่า ผู้เขียนเห็นว่าฝรั่งยกย่องชาวเขาเผ่าเมี้ยวว่ามีความสามารถในการอ่านหนังสือพิมพ์ ภาษาอังกฤษได้ ผู้เขียนจึงต้องทำแก๊งค์เข้าใจให้ตรงกันกับชาวต่างประเทศทั้ง ๆ ที่รู้ว่าคนที่อ่าน หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษไม่ใช่ชาวเขาเผ่าเมี้ยว แต่เป็นคนไทยที่อยู่ในประเทศไทย

เรื่องราตรีร้าย ๆ ที่หาดใหญ่

เรื่องอะไร คอขาดบาดตาย ถึงอย่างนั้นเชียวหรือ? (ราตรีร้าย ๆ ที่หาดใหญ่)²

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “สุดสัปดาห์ที่เชียงใหม่,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้า 135.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ราตรีร้าย ๆ ที่หาดใหญ่,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520, หน้า 301.

คอขาดบาดตาย เป็นสำนวนที่มาจากการประหารชีวิตของนักโทษในสมัยก่อน ผู้ที่กระทำความผิดอย่างร้ายแรงจะต้องถูกตัดคอจนคอขาดและสิ้นชีวิตลงในที่สุด จึงเป็นที่มาของสำนวน “คอขาดบาดตาย” หมายถึง เหตุร้ายแรงที่อาจจะทำให้เสียชีวิตได้ ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้กับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความอันตรายที่เกิดขึ้นตลอดบนเส้นทางจากหาดใหญ่ไปสู่ชายแดนไทย จะมีผู้ก่อการร้ายมากมักจะบุกยิงตำรวจ และแนะนำนักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวภาคใต้ไม่ให้ใช้รถจี๊ป และรถแลนด์โรเวอร์ในการท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ เพราะผู้ก่อการร้ายมักเข้าใจผิดว่าเป็นรถของตำรวจ อาจทำให้นักท่องเที่ยวได้รับอันตรายได้

เรื่องตะวันลาที่หาดเจ้า

นั่นเป็นความหลังที่มาของชื่อ หาดเจ้าสำราญ ซึ่งจะเท็จจริงแค่ไหน ก็ไม่ใช่เรื่อง คอขาดบาดตายอะไร ที่ต้องไปเสาะหาหลักฐานมาพิสูจน์ยืนยัน¹

ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้นำสำนวน “คอขาดบาดตาย” มาใช้อีกกับเรื่องที่มาของหาดเจ้าสำราญ ซึ่งเล่ากันว่า สมเด็จพระนรศวรมหาราช กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์เคยเสด็จประพาสมาถึงชายทะเลแห่งนี้ โดยทางชลมารคจากกรุงศรีอยุธยา และทรงพระเกษมสำราญที่ชายทะเล คำปลบางทะลุ เมืองเพชรแห่งนี้ จนกระทั่งเป็นที่เล่าลือกันในหมู่ชาวบ้านชาวเมืองถึงกับเรียกชายทะเลคำปลบางทะลุแห่งนี้ว่า หาดเจ้าสำราญ สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ยากลำบากอะไรหรือไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใดที่จะนำหลักฐานมาพิสูจน์สถานที่แห่งนี้

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากอุบัติเหตุ ซึ่งคนในสังคมมักจะนำอุบัติเหตุเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกับกรกระทำของคนเรา และการกระทำนั้นบางครั้งเป็นการกระทำที่ไม่เจตนาก็ตาม ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหากบุคคลใดขาดความรอบคอบแล้ว อาจจะทำให้เกิดผลเสียแก่ตนเองได้

1.6 สำนวนที่เกิดจากการเล่นหรือกีฬา

คือ สำนวนที่เกิดขึ้นจากการเล่นหรือกีฬาต่าง ๆ ที่ใช้ในการแข่งขัน ในการละเล่น และการแข่งขันกีฬาของบุคคลแต่ละครั้งย่อมมีการแพ้หรือชนะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 3 เรื่อง ดังตัวอย่าง

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ตะวันลาที่หาดเจ้า,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521.

เรื่องของคิروبสนามหลวง

การซื้อขายของที่สนามหลวงนั้น ผมบอกได้อย่างหนึ่งว่า ตาดีก็ได้ ตาร้ายก็เสีย เพราะ พ่อค้าแม่ค้าของสนามหลวงนั้นมักจะกำหนดราคาขายโดยอัตโนมัติ ตามความภูมิฐานของคนซื้อ จึงมีการบอกราคาผ่านอยู่เสมอ ฉะนั้นจะซื้ออะไรก็ตามอย่าใจร้อน ค่อยๆ ต่อรองกันให้ดี จนได้ราคาที่น่าพอใจทั้งคนซื้อและคนขาย¹

ตาดีก็ได้ ตาร้ายก็เสีย เป็นสำนวนที่มาจากการเล่นหมากรุก ซึ่งบางครั้งก็เป็นการพนัน โดยมีบุคคล 2 คนเดินหมากเล่นกันจนกว่าฝ่ายหนึ่งจะได้รับชัยชนะ จึงเป็นที่มาของสำนวน “ตาดีก็ได้ ตาร้ายก็เสีย” หมายถึง บางครั้งก็เป็นฝ่ายได้ บางครั้งก็เป็นฝ่ายเสีย ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า การซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่สนามหลวง จะต้องมีการต่อรองราคา และอาจซื้อได้ของที่ไม่มีคุณภาพ จึงต้องพิจารณาสินค้าต่าง ๆ ก่อนที่จะซื้อสินค้านั้น ๆ

เรื่องอาณาจักรสุโขทัย

น่าวิตกจริง ๆ ขยายประวัติศาสตร์กินเสียตอนหนึ่ง ฟรี ๆ แล้วนาน ๆ จะประหลาด อย่างนี้สักครั้ง หากจะเมื่อถึงคราวละครับ เรื่องของกรุงสุโขทัยนั้น เล่ากันสามปี สี่เดือน ก็ไม่จบ ผมก็อดส่ายหัวและขมแค้นใจ เล่าจนจบตามแบบฉบับเปลือยหลังอย่างที่ว่าแต่แรก ก็ยังยาวอยู่ดีนั่นแหละ...²

จับแพะชนแกะ เป็นสำนวนที่มาจากอาชีพของเกษตรกรไทยที่นิยมเลี้ยงแพะและแกะ แพะเลี้ยงไว้กินเนื้อและขาย แกะเลี้ยงไว้กินเนื้อและเอาขน ทั้งแพะและแกะเป็นสัตว์ที่มีลักษณะคล้ายกัน ถ้าจะใช้แพะหรือแกะมาทำเป็นอาหาร เมื่อไม่มีแพะก็ใช้แกะ และถ้าไม่มีแกะก็ใช้แพะมาปรุงอาหารแทนได้ จึงเป็นที่มาของสำนวน “จับแพะชนแกะ” หมายถึง ทำอย่างขอไปที หยิบสิ่งหนึ่งมาแทนอีกสิ่งหนึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า ผู้เขียนพยายามเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรุงสุโขทัยจากเรื่องยาวให้สั้นกะทัดรัด โดยพยายามจับต้นชนปลายให้ได้ใจความมากที่สุด

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ของคิروبสนามหลวง,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519. หน้า 32.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “อาณาจักรสุโขทัย,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 293.

จะเห็นว่า ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากการเล่นหรือกีฬา ซึ่งคนในสังคมจะมีการเล่น และมีการแข่งขันกีฬา กัน จึงมักจะนำเอาการแข่งขันและผลของการแข่งขันมาเปรียบเทียบกับภาระทำของบุคคลในสังคม ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการเล่นและกีฬาที่มีต่อบุคคลในสังคมไทย

1.7 สำนวนที่เกิดจากลัทธิศาสนา

คือ สำนวนที่เกิดจากศาสนา เนื่องจากคนไทยมีความสัมพันธ์กับศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ศาสนาเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคน และมุ่งตั้งสอนคนให้กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว เมื่อคนไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา จึงทำให้มีสำนวนเหล่านี้เกิดขึ้น ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 3 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องยาเหลหม่าผู้มีอนุสาวรีย์

เสือป่านั้นมีคำขวัญว่า เสียชีพอย่าเสียสัตย์ อันเป็นคำขวัญของลูกเสือในทุกวันนี้ กิจการเสือป่าในสมัยสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเจริญก้าวหน้ามาก จนกระทั่งมีกองเสือป่าตามหัวเมืองทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย¹

เสียชีพอย่าเสียสัตย์ เป็นสำนวนที่มาจากโคลงโลกนิติ ซึ่งสอนเกี่ยวกับเรื่องของความสัตย์ไว้ว่า

เสียสินสงวนศักดิ์ไว้	วงศ์หงส์
เสียศักดิ์ผู้ประสงค์	ตั้งรู้
เสียรู้เร่งดำรง	ความสัตย์ ไว้มา
เสียสัตย์อย่าเสียผู้	ชีพม้วยมรณา

จากโคลงสี่สุภาพดังกล่าวจึงเป็นที่มาของสำนวน “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” หมายถึงยอมเสียชีวิตเพื่อรักษาความสัตย์เอาไว้ ในที่นี้ผู้เขียนนำสำนวนนี้มาใช้โดยบอกให้รู้ถึงกฎระเบียบของลูกเสือที่กำหนดไว้ว่า ให้รักษาความสัตย์เอาไว้ และยอมตายดีกว่าที่จะเสียความสัตย์

¹ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ. “ยาเหลหม่าผู้มีอนุสาวรีย์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521.

เรื่องตะลุยราตรีแอล.เอ.

นักเรียนไทยหรือคนไทยที่ไปอยู่ในแอล.เอ. มักจะได้รับการขอร้องจากผู้ที่เพิ่งมาถึง ให้พาไปเที่ยวดิสนีย์แลนด์ นี่เป็นกิจวัตรอันน่าเบื่อหน่าย อย่างที่เคยเขียนไว้เมื่อบทก่อน นั้นแหละ แต่จะอย่างไรได้ เพราะคนที่เกิดความเบื่อหน่ายในกรณีนี้นั้น ตัวเองเมื่อแรกมาถึงก็เป็นอย่างนี้เหมือนกันครับ

เรื่องของเรื่องมันจึงเหมือนกงก้างเกวียนนั่นแหละ

จำใจต้องพาเพื่อนไปอีกจนได้ บางทีก็พาไปปล่อยไว้แค่หน้าประตูทางเข้า เพราะไม่อยากเสียค่าตัว หรือเพื่อที่จะเข้าไปเห็นสิ่งต่าง ๆ อันซ้ำซากจืดจางในความรู้สึก¹

กงก้างเกวียน เป็นสำนวนที่มาจากเกวียนบรรทุกข้าวเปลือกของคนในสมัยก่อน ขณะที่บรรทุกข้าวเปลือกของเกวียนก็จะหมุนไปเรื่อย ๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จึงเป็นที่มาของสำนวน “กงก้างเกวียน” หมายถึง ปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างไร ผู้อื่นปฏิบัติกับเราเช่นนั้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณนำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า เมื่อผู้เขียนไปถึงแอล.เอ. ก็มักให้คนไทยที่อยู่ในแอล.เอ. พาไปเที่ยวดิสนีย์แลนด์ และในครั้งต่อไปเมื่อนักท่องเที่ยวชาวไทยไปเที่ยวดิสนีย์แลนด์ผู้เขียนก็จะต้องพานักท่องเที่ยวเหล่านั้นไปเที่ยวอีกจนได้

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากลัทธิศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตที่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับศาสนา และประเพณีปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าศาสนามีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคลในสังคมเป็นอย่างยิ่ง

1.8 สำนวนที่เกิดจากความเชื่อ

คือ สำนวนที่เกิดจากความเชื่อในเรื่องราวต่าง ๆ ของคนในสังคมไทย ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนในสังคมจึงสร้างสำนวนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อขึ้นมา และใช้ในชีวิตประจำวันสืบต่อกันมา ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สำนวนในลักษณะนี้ 1 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องเมืองเชิงเขาออกทะเล

เมียหลวงทราบข่าวว่า เจ้าประคุณสามีคิดไม่ซื่อก็ตามราวที่เขี้ยวแหละ เมื่อนางสิงห์ทั้งสองเผชิญหน้ากัน ก็เปิดฉากดวลกันอย่างสุดตะลุต มิอะไรไกล้มมือก็ขว้างปา

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ตะลุยราตรีแอล.เอ.” ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 40.

กันขุมน คนที่ตกที่นั่งลำบากพระสุริยเจ้าพระเสาร์แทรก ก็คือ สามีนุ่มน่อง¹

พระสุริยเจ้าพระเสาร์แทรก เป็นสำนวนที่มาจากโหราศาสตร์ สุริยคือชื่อดาวเคราะห์ดวงที่ 2 ในระบบสุริยะ เข้าเป็นอาการเคลื่อนที่ไปข้างในหรือทำให้เลื่อนไปข้างใน ส่วนเสาร์เป็นชื่อดาวเคราะห์ดวงที่ 6 ในระบบสุริยะ และแทรก เป็นลักษณะเบียดเสียดหรือสอด ทางโหราศาสตร์เชื่อว่า ดวงดาวมีอิทธิพลในวิถีชีวิต ช่วงที่พระสุริยเจ้าพระเสาร์แทรก เป็นช่วงที่เจ้าของดวงชะตาจะประสบเคราะห์กรรมหลายด้าน จึงเป็นที่มาของสำนวน “พระสุริยเจ้าพระเสาร์แทรก” หมายถึง ความทุกข์ยากลำบากหรือเรื่องราวแรงที่เกิดขึ้นซ้อน ๆ กันเข้ามาในขณะเดียวกัน ปราโมทย์ ทัศนาวรรณ นำสำนวนนี้มาใช้ในลักษณะที่ว่า สามีนุ่มน่องจะได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นเนื่องจากภรรยาหลงกับภรณน้อยทะเลาะวิวาทกัน

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาวรรณ ได้ใช้สำนวนที่เกิดจากความเชื่อ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตที่มีความผูกพันอยู่กับความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ และความเชื่อเหล่านั้นก็ยังมาจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าความเชื่อมีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลในสังคมเป็นอย่างยิ่ง

จากการวิเคราะห์การใช้สำนวนในสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาวรรณ จะเห็นได้ว่า สำนวนไทย เป็นสำนวนที่มีมาแต่โบราณ มีความลึกซึ้ง คมคาย ซึ่งผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการคิดของคนในสังคมที่มีนิสัยละเอียดลออ ช่างสังเกต ช่างจดจำ สามารถคิดหาถ้อยคำสั้น ๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งมาเปรียบเทียบ อบรมสั่งสอนให้ผู้ฟังได้คิด ได้รู้สึกและเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะถ้อยคำที่ยกมาเปรียบเทียบนั้นมักจะเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเช่น ธรรมชาติ สิ่งของเครื่องใช้ พฤติกรรมของมนุษย์ และอื่น ๆ เช่น ความเชื่อ การละเล่นหรือกีฬา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นเอง

2. การใช้โวหาร

โวหารเป็นถ้อยคำสำนวนที่มีชั้นเชิง ซึ่งใช้ประกอบในการเขียน เพื่อให้ข้อความนั้น ๆ กระชับรัดกุมแจ่มแจ้ง เหมาะสมแก่เนื้อหาสาระ โดยผู้เขียนจะใช้กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดผลเป้าหมายที่วางไว้ มีการเลือกสรรคำ เนื้อความ และประโยคมาใช้อย่างเหมาะสม ปราโมทย์

¹ปราโมทย์ ทัศนาวรรณ. “เมืองเชิงเขากทะเล,” ใน *เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2*, 2520.

ทัศนสวรรค์ สามารถใช้โวหารได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เหมาะสมกับเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกการใช้โวหารได้ดังนี้

2.1 บรรยายโวหาร

คือ โวหารที่ใช้ในการบอกเล่าหรืออธิบายเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างถ่องแท้ เหมาะกับงานเขียนเรื่องประเภทให้ความรู้ เช่น ประวัติ ตำนาน จดหมายเหตุ ความรู้ทางวิชาการ เป็นต้น การใช้ภาษาในการเขียนต้องกะทัดรัด เข้าใจง่าย มีการจัดระเบียบความคิดตามลำดับ ไม่ต้องแสดงความรู้ลึกของผู้เขียน ควรมุ่งเฉพาะเนื้อหาความรู้เป็นสำคัญ ปราโมทย์ ทัศนสวรรค์ ได้ใช้โวหารในลักษณะนี้ 244 เรื่องดังตัวอย่าง

เรื่องจากบ้านเพ็งแหลมแม่พิมพ์

เล่าขานกันมาว่า...

เกาะเสม็ดแห่งนี้เอง คือเกาะแก้วพิสดารในวรรณคดีของสุนทรภู่ เชื่อกันว่าสุนทรภู่เคยมาเที่ยวเกาะนี้ในสมัยที่มาเยี่ยมพ่อ แล้วประทับใจในความงามของเกาะเสม็ดจนนำไปใช้เป็นฉากในการเขียนเรื่องพระอภัยมณี

เหตุนี้กระมังจึงมีผู้พยายามที่จะเรียกเกาะเสม็ดว่าเกาะแก้วพิสดาร ซึ่งผมมีความเห็นว่าชื่อเดิมของเขาคืออยู่แล้ว ชาวบ้านเขาตั้งชื่ออะไรกัน เขาตั้งตามความเป็นจริง สมัยก่อนโน้นที่เกาะแห่งนี้จะมีต้นเสม็ดอยู่มากก็ได้ จึงได้เรียกกันว่า เกาะเสม็ดสืบมา¹

เรื่องลำพูนเมืองแห่งดอกทองกวาว

มีเรื่องตำนานเล่ากันว่า สมัยเมื่อเจ้าเมืองเชียงใหม่และเจ้าเมืองลำพูน คิดปักปันหลักเขตแดนกันนั้น ตกลงกันว่า พอรุ่งสว่างต่างออกเดินทางจากเมืองของตนมาพบกันที่ตรงไหน ก็ให้แบ่งเขตเมืองกันที่นั่น

ครั้นพอวันปักเขตแดนมาถึง

เจ้าเมืองเชียงใหม่ก็ชี้ข้างมุ่งหน้าไปสู่เมืองลำพูน เจ้าเมืองลำพูนก็เดินทางมุ่งหน้าไปสู่เมืองเชียงใหม่กัน แต่ทว่าขี้ควายมาครับ!

¹ปราโมทย์ ทัศนสวรรค์. “จากบ้านเพ็งแหลมแม่พิมพ์,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 123 - 124.

ควาชนะเดินช้ากว่าช้างตั้งแยะ ฉะนั้นกว่าเจ้าเมืองลำพูนจะชุธยาตราห่างจากเมืองได้ ทางฝ่ายเจ้าเมืองเชียงใหม่ ก็เดินทางกินลึกเข้ามาสู่เขตเมืองลำพูน แล้วก็มาพบกับ เจ้าเมืองลำพูนตรงที่เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดเดียวกันแหละครับ

จุดแบ่งเขตเมืองระหว่างเชียงใหม่และลำพูน จึงได้เป็นอย่างทุกวันนี้!

เรื่องเมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบูร

เล่ากันว่า เมื่อครั้งก่อนมีก้อนหินใหญ่ 2 ก้อนที่เกาะนั้น มีลักษณะเหมือนสิงห์ ชาวเรือโบราณก็เลยเรียกกันแหลมสิงห์ ชาวเมืองบอกว่า เคี้ยวนี้จะเห็นสิงห์หายไปหนึ่งตัว เพราะเพื่อนฝรั่งเศสมือบอนเอาเป็นเป้าซ้อมยิงปืนใหญ่ ขู่ชาวเมืองตั้งแต่สมัย มาตั้งป้อมบัญชาการอยู่ที่นี่

สิงห์ก็เลยหายไปหนึ่งตัว เหลืออยู่เพียงตัวเดียว ว่าแห้วชะมัด น่าสงสารด้วย ถึงจะเป็นก้อนหินก็เถอะ ผมมักจะชอบไล่วิญญาณให้แก้สิ่งต่าง ๆ ที่รู้ว่ามันไม่มีชีวิตเสมอแหละ จะเรียกว่า เป็นคนโรแมนติคก็คงจะเป็นการยอดตัวเองมากเกินไปละ²

เรื่องราชินิกุลบางช้างแห่งอัมพวา

วัดนี้ตามประวัติดั้งเดิมเล่าว่า...

เมื่อก่อนนั้นเป็นสวนมะม่วงอันร่มรื่น เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของราชินิกุลบางช้าง อันเป็นตระกูลเก่าแก่แต่ดั้งเดิมของแขวงบางช้าง สืบประวัติย้อนหลังได้ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ปรากฏว่าเจ้าของตลาดบางช้าง ชื่อน้อย ซึ่งต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็นท้าวแก้วพลี ก็เป็นบุคคลในราชินิกุลบางช้างเช่นกัน

แล้วต่อมาราชินิกุลบางช้างนี้เอง ที่ทรงสร้างวัดอัมพวันขึ้น

ผู้สร้างวัดอัมพวันคือ พระราชชนนีของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชย์ พระมเหสีในรัชกาลที่ 1 ซึ่งต่อมามีทรงได้รับสถาปนาพระยศเป็น สมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารี นั่นเอง แล้วสมัยที่สร้างวัดนี้นั้น เป็นปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา แล้วต่อมาสมเด็จพระอมรินทราบรมราชย์ ก็ทรงบูรณะในสมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ลำพูนเมืองแห่งดอกทองกวาว,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 145.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบูร,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. 2520. หน้า 58.

พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงบูรณะวัดอัมพวันทั้งพระอารามอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับโปรดให้สร้างพระปรารักษ์ ณ ที่พระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระราชบิดาขึ้นในวัดนี้ พร้อมกับพระราชทานสร้อยนามวัดใหม่กลายเป็นวัดอัมพวันเจติยาราม สืบมาจนถึงทุกวันนี้¹

เรื่องเหตุเกิดที่เมืองกลาง

มีเกร็ดฟอยเล่ามาอีกว่า เมื่อครั้งพม่าตีเมืองกลางแตกในปี พ.ศ. 2352 นั้น พยายามจะขุดนำพระศุดกลับไปด้วย แต่ขุดลงไปก็เจอตัวต่อตัวแดนขึ้นมาได้กัดไล่ต้อย จนกระทั่งพม่าต้องวิ่งหนีกันโสร่งปลิว พระศุดก็เลยอยู่เมืองกลางเรื่อยมา แล้วชาวบ้านก็เห็นว่าถ้าขึ้นปล่อยท่านไว้อย่างนี้ ก็คงจะมีนักเลงตีมาฉกชิงท่านไปสักวันหนึ่ง ก็เลยสร้างพระพุทธรูปครึ่งองค์หุ้มองค์เดิมไว้ภายในอย่างที่เราเห็นอยู่บัดนี้นั้นแหละครับ²

เรื่องกาพลินธุ์

แต่ยังมีเรื่องเล่าสันนิษฐานถึงที่มาของชื่อเมืองกาพลินธุ์อีกอย่างหนึ่งว่า ชื่อนี้หมายถึง “กาน้ำสาคา” นิमितที่จะได้ชื่อนี้มาเพราะเมื่อครั้งเจ้าเมืองร้อยเอ็ดนำเจ้าโสมพะมิตร ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เพื่อทูลฯ ขอดังเมืองนั้น เจ้าโสมพะมิตรได้นำกาน้ำสาคาขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายด้วย ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงทรงตั้งชื่อเมืองให้ว่า กาพลินธุ์³

เรื่องชัยภูมิ

แล้วก็มีเรื่องเล่าทำนองนิยายท้องถิ่นที่มาของชื่อช่องสามหมอกเกิดขึ้นว่า...
ลูกเศรษฐีคนหนึ่งในเมืองภูเขียว แผลแตกถูกจระเข้กัดตายที่ตรงช่องสามหมอกแห่งนี้ เศรษฐีผู้พ่อโกรธมาก เทียวไปหาหมอยาจะเข้หรือไกรทองมือดีมาปราบ จะเข้ตัวหนึ่งซึ่งใหญ่มาก เป็นจำฝูงของจะเข้ที่นี่ ปรากฏว่าหมอยาจะเข้สองคนแรกถูกจะเข้ตัวนั้นกัด

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ราชินิกุลบางช้างแห่งอัมพวา,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521, หน้า 91.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เหตุเกิดที่เมืองกลาง,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย, 2523, หน้า 365.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กาพลินธุ์,” ใน อีสานเล่ม 1, 2533, หน้า 84.

ตาย ในที่สุดก็ได้ห่มอระเข้มาอีกคนหนึ่ง นับว่าเป็นห่มอระเข้ จากกรุงเก่าหรือ
อยุธยาเมืองเก่านั้นแหละ ห่มอระเข้คนนี้สามารถฆ่าอระเข้ยักษ์ตัวนั้นได้ ชาวบ้านจึง
เรียกสถานที่แห่งนั้นว่า ช่องสามห่ม สืบมาจนบัดนี้

เรื่องสกลนคร

ณ กาลครั้งนั้น

โอรสของพระเจ้ากรุงอินทรีปัตถนครองค์หนึ่งทรงนามว่าขุนขอม ได้อพยพไพร่พล
ทวยหาญจำนวนมาก เดินทางมาสู่ดินแดนแห่งที่ราบสูงมาสร้างเมืองขึ้นที่ริม
หนองหารหลวง ตรงท่าอาบนางแล้วขึ้นครองเมือง ณ ที่นั้น

สืบต่อมาสองชั่วกษัตริย์ ถึงสมัยพระเจ้าสุระอุทก พระองค์มีพระโอรสสององค์ คือ
เจ้ากิงคาระและเจ้าคำแดงเกิดวิวาทรบพุ่งเป็นศัตรูกับพญานาค ณ ใต้บาดาล จนกระทั่ง
เหล่าพญานาคพาพวกมาล้อมเมืองนี้เสียทั้งเมือง

ปรากฏว่าพระเจ้าสุระอุทกลิ้นพระชนม์ ส่วนโอรสทั้งสององค์หนีรอดไปได้
เจ้ากิงคาระหรือต่อมาได้นามว่า สุวรรณกิงคาระ ได้ไปสร้างเมืองขึ้นใหม่ที่ภูน้ำ
รอดชุมเชิงให้นามเมืองว่าเมืองหนองหารหลวง มีกษัตริย์สืบต่อกันมาช้านานหลาย
ชั่วอายุคนจนกระทั่งเมืองหนองหารหลวงเกิดแห้งแล้งไปทั่วแผ่นดิน ฝนฟ้าไม่ยอม
ตกต้องตามฤดูกาลนานหลายปี จนกระทั่งประชาชนพลเมืองทนความแห้งแล้งไม่ไหว
อพยพออกจากเมืองหนองหารหลวงจนหมดสิ้น

เมืองโบราณอันมีชื่อเสียงแห่งนี้จึงสูญสิ้นไป เหลือแต่เพียงชื่อที่เรียกกันต่อมาว่า
บ้านธาตุเชิงชุมเท่านั้น

ข้างต้นนี้คือตำนานเมืองสกลนคร ที่ปรากฏอยู่ในตำนานพระอัฐมราชู (พระธาตุ
พนม) อันเก่าแก่ที่เล่าสืบกันมาช้านานว่าเมืองสกลนครนี้เป็นเมืองเก่า แต่ครั้งขอมยังมี
อำนาจเหนือแผ่นดินอีสานนานเป็นพันปีมาแล้ว

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้บรรยายโวหารในสารคดีท่องเที่ยว
ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเล่า ประวัติความเป็นมาของบ้านเมือง ตำนาน เกร็ดความรู้ และนิยายท้องถิ่น
ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความรู้ในเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี จึงสามารถนำมาแทรกไว้ในสารคดี

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ชัยภูมิ,” ใน อีสานเล่ม 2. 2533. หน้า 17.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “สกลนคร,” ใน อีสานเล่ม 3 2533. หน้า 19.

ท้องเที่ยว เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ต่าง ๆ มากมาย และเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

2.2 พรรณนาโวหาร

คือ โวหารที่สอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งประทับใจ เกิดความรู้สึกคล้อยตามผู้เขียน โวหารนี้ควรใช้เมื่อต้องการกล่าวรำพันถึงความงามด้านศิลปะและความงามของธรรมชาติ เช่น บทพรรณนาชมพระราชวัง ชมบ้านเมือง ชมความงามของสตรี เป็นต้น การเขียนผู้เขียนต้องมีความประณีตในการเลือกเฟ้นถ้อยคำให้ตรงกับความรู้สึกของตนเอง พยายามใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ รู้จักเลือกถ้อยคำที่มีความไพเราะ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ และประทับใจ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้โวหารในลักษณะนี้ 24 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องเพ็ญเดือน 12

ฝ่ายพระสนมกำนัลก็ทำโคลมลอย ร้อยด้วยบุปผาชาติ เป็นรูปต่าง ๆ ประกวดกันถวาย ให้ทรงอุทิศบูชาพระบรมพุทธรูป ซึ่งประดิษฐานยังนันทนาการ...

ข้ามน้อยก็กระทำโคลมลอย คิดตกแต่งให้งามประหลาดกว่าโคลมพระสนมทั้งปวง จึงเลือกเอาดอกเกสรสีต่าง ๆ ประดับเป็นรูปดอกกระมุทบาน กลีบรังแสงพระจันทร์ ใหญ่ประมาณเท่ากงระตะ ล้วนแต่พรรณดอกไม้ซ้อนสีสลับให้เป็นลวดลาย

แล้วก็เอาผลพุดกษัตริย์มาแกะสลักเป็นรูปมยุระคานกวิหคหงส์ ให้จับจิกเกสรบุปผาชาติอยู่ตามกลีบดอกกระมุท เป็นระเบียบเรียงวิจิตรไปด้วยสีย้อมสดสวย ควรจะทอดทัศนายิ่งนัก ทั้งเสียบแซมเทียนรูปและประทีปน้ำอันเปรี้ยวเจือด้วยไขข้อพระโค...

เรื่องจากกลางถึงภูเกิด

สายลมแรงจัดพัดกระหน่ำจนแทบยืนไม่ติด แลเห็นแผ่นน้ำสีเขียวมรกตโอบล้อมอยู่สุดสายตา เกาะแก้วพิสดารและเกาะใหญ่น้อย เรียงรายสงบอยู่ในท้องทะเลเบื้องหน้า ภูเขาบาโอบอ่อนพลิ้วตามแรงลม และตาลโคด ๆ หลายต้นที่ขึ้นด้านลมอยู่นั้น เป็นความงามของแหลมพรหมเทพที่น่าประทับใจนัก²

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "เพ็ญเดือน 12," ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 48.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "จากกลางถึงภูเกิด," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519.

เรื่องพิษณุโลก

น้ำตกปอย มีทางแยกขวามือจากหลัก กม.61 เข้าไปประมาณ 2 กม. ทางแยก
ตอนนี้ยังไม่ดีนัก แต่ทว่าน้ำตกปอยนั้นงามนักน่าที่จะแวะเข้าไปชมให้ได้ น้ำตกนี้เป็น
หน้าผาสูง อยู่กลางลำธารวังทอง สายน้ำตกลงมาเบื้องล่าง ซึ่งต่ำกว่าประมาณ 10 เมตร
แล้วไหลช่อชอนแยกไปในระหว่างก้อนหินใหญ่ ๆ ทั่วงาม ด้วยกอดะไรรู้ว่าต้นสูง ๆ
บริเวณน้ำตกปอยนี้ยังคงสภาพความงามของธรรมชาติอย่างน่าดู¹

เรื่องห้วยซับเหล็ก

พื้นที่ที่จอดรถเห็นอันอ่างเก็บน้ำ และเปิดประตูออกมา สายลมเย็นขึ้นจากแผ่นน้ำ
กว้าง ของห้วยซับเหล็กก็โชยมาแผ่วเบา และเห็นน้ำในห้วยซับเหล็กเป็นระลอกคลื่น
พลิว อย่างนี้น่าเล่นเรือใบนัก²

เรื่องหนทางไปสู่ดวงดาว

แล้วในไม่กี่นาทีต่อมาปรากฏการณ์แห่งธรรมชาติก็เกิดขึ้น แสงสลัวกลางเดือนยยาบ
ไปสู่ออดเขาสลับซับซ้อนที่มองเห็นไกลลิบ แล้วอีกจิตใจเดียวจันทร์เจ้าแห่งคืนเพ็ญ
เดือน 11 ก็โผล่พ้นเหลี่ยมเขาขึ้นมาทีละนิด ๆ จนกระทั่งมองเห็นเต็มดวง เปล่งประกาย
แสงสีเงินอ่อนเย็นตา ไล่ความมืดมิดให้จางหายไป

แผ่นน้ำเป็นประกายสีเหลืองนวลแวววาว ขุนเขาทิวเขาปรากฏชัดอยู่ในสายตา ชีวิต
รู้สึกจะเริ่มตื่นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หลังปล่อยให้ความมืดของกลางคืนปิดบังอับเฉาอยู่เพียง
ชั่วโม่งเสนา³

เรื่องฮิลซ่า...ลาก่อนฮาวาย!

นกป่าพื้นเมืองฮาวาย มีให้ชมมากกว่า 500 ชนิด ดอกไม้กล้วยไม้บานสะพรั่ง
ตระการตา ดอกจึงเจอรังทั้งสีขาวและเหลืองอ่อนบานเต็มต้น ส่งกลิ่นหอมอบอวลยิ่งกว่า

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "พิษณุโลก," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520, หน้า 121.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "ห้วยซับเหล็ก," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521, หน้า 203.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "หนทางไปสู่ดวงดาว," ใน รักเมืองไทยเที่ยวเมืองไทย,
2523, หน้า 273.

ที่ผมเคยคมมาจากพวงมาลัยคล้องคอ จัสมินซึ่งมองดูคุณ ๆ หน้าคล้ายกับพุทธชาติ¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้พรรณนาโวหารในสารคดีท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะพรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีศิลปะในการเขียน รู้จักเลือกสรรคำมาใช้ได้อย่างประณีต และไพเราะ เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ได้ชัดเจน และเกิดความประทับใจ

2.3 เทศนาโวหาร

คือ โวหารที่เขียนในเชิงแนะนำสั่งสอนอย่างมีเหตุผล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ มีความเห็นคล้อยตามเชื่อถือและปฏิบัติตาม อาจเขียนเป็นทำนองชี้ให้เห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนมีการยกตัวอย่าง หรือเปรียบเทียบประกอบให้ผู้อ่านเข้าใจและยอมรับ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้โวหารในลักษณะนี้ 31 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องท่องเที่ยวทะเลอ่าวพังงา

อะไรที่เป็นธรรมชาติ ย่อมเป็นความงามอันบริสุทธิ์ มีความเป็นตัวของตัวเอง
ดังนั้นถ้าใครไม่แน่ใจกรุณาอย่าไปตัดแปลงเสริมแต่งธรรมชาติ ให้คนที่เขารู้จักคุณค่าของ
ธรรมชาติอันแท้จริง ค่าเอาเลย...

น่าเสียใจนัก ที่ผมเห็นการทำลายคุณค่าของธรรมชาติที่เขาพิงกัน!

นั่นคือมีนักกลอน ที่ไม่ยอมนอนแปลาเศร้าใจ ทะลึ่งไปแต่งกลอนจารึกบนหินอ่อน ด้วยตัวหนังสือสีทองอร่าม แล้วนำแผ่นหินอ่อนจารึกกลอนนี้ ไปประดับไว้ตรงปากทาง เข้าเขาพิงกัน แคมป์ก่อสร้างเขื่อนดินนำเปลือกหอยไร้ค่า มาประดับเป็นเนินสูง...

ทำอย่างนี้ทำไม?

เขาพิงกัน เป็นสมบัติธรรมชาติ เป็นมรดกของผู้รักธรรมชาติทุกคน ไม่มีใครมีสิทธิ์
จะทำเช่นนี้ได้ แม้ว่าจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดระดับไหนก็ตาม!

เขาพิงกันทำให้ผมคิดหวังมากในวันเสาร์นั้น

ถึงเหล่านี้เป็นการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวให้เสียไป โดยการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อันเป็นสิ่งที่น่าเสียดายนัก แต่ก็ยังไม่สายเกินไปที่ทางจังหวัดพังงาจะรีบแก้ไขเสีย

ขอให้พึงสังวรไว้เถิด ถ้าไม่แน่ใจและไม่มีความรู้จริง อย่าไปแตะต้องธรรมชาติเป็น

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ฮัลโหล...ลาก่อนฮาวาย," ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521.

อันขาด!

เรื่องเมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบูร

ครั้งหนึ่ง เราไปเจอเรือประมงมาจอดทำอะไรไม่รู้ เป็นเรือประมงเล็ก ๆ แต่มีปลาหมึกและกุ้งสดที่เพิ่งจับมาจากทะเลเต็มท้องเรือ เลยขอซื้อเขามาเผือกินที่หาดอ่าวบางในยามเช้านั้นเองอร่อยมากครับ เดิวนั้นคงจะหาภาพเก่า ๆ เหล่านั้นยาก เพราะกุ้งปลาแทบจะหมดไปจากอ่าวไทยทะเลเสียแล้ว เมื่อคนจับปลาคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ยอมร่วมมือกับกรมประมงในการใช้อวนหรือเครื่องมือประมงให้ถูกต้อง ปลาเล็กปลาน้อย ปลาที่กำลังไข่ ถูกอวนหน้าดินลากมาเสียเหี้ยน

แย่มากครับ แบบนี้ก็เหมือนมนุษย์หน้าด้านที่ทำลายป่านั้นแหละ...

เฮ้อ... พูดถึงเรื่องทำลายป่า ผมเห็นแต่ข่าว ๆ... และข่าวไม่เคยได้ขึ้นเลยว่า พวกพ่อค้าอิทธิพลที่มันใช้เงินซื้อคนได้นั้นถูกลงโทษสักรายเลขจริง ๆ มีตำรวจป่าไม้ไว้ไถ่ ๆ หรืออย่างไรครับ?

แถบระยอง จันทบุรี ชลบุรี เป็นดินแดนแห่งสวรรค์ของนักทำลายป่า จริง ๆ! ป่าสงวนแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดที่ผมอยู่มานี้ เนื้อที่นับพัน ๆ ไร่ ถูกถางทำเป็นสวนยางและสวนเงาะ ทุเรียนเสียนี้ ผมไปเห็นมาเมื่อคราวที่แล้ว นึกถึงบารมีคนที่ขึ้นชื่อในเรื่องอิทธิพลจริง ๆ อย่าให้เอ่ยชื่อเลยว่าอยู่ที่ไหนกระเทือนทรวง คนรัก ๆ ชอบ ๆ กัน เสียเปล่า ๆ ปลื้ ๆ²

เรื่องถ้าจอมพลที่จอมบึง

เรื่องการนิยมนจารึกชื่อไว้ในถ้ำเวลาไปเที่ยวนี้ เป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ยังเป็นถ้ำที่พระมหากษัตริย์เคยเสด็จประพาส และทรงจารึกพระปรมาภิไธยย่อไว้ด้วยแล้ว ยังเป็นการไม่บังควร ที่นักท่องเที่ยวจะไปจารึกชื่อไว้บ้าง คิดดูให้ดี ถ้าทุกแห่งเป็นสมบัติของธรรมชาติเราทุกคนควรจะช่วยกันรักษาให้คงสภาพเดิมไว้มากที่สุด และควรเคารพเทอดทูนพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์อัน

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ท้องทะเลอ่าวพังงา,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 269.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบูร,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. 2520. หน้า 58.

เป็นที่เคารพของปวงชนชาวไทยทุกคน ไปเที่ยวจอมบึงแค่ได้ชมถ้ำจอมพลก็คุ้มแล้ว!

เรื่องถ้ำลอด บลูกร๊อตโต้แห่งอ่าวพังงา

ภายในถ้ำลอดอากาศเย็น...เย็นสบายนัก ไม่ว่าด้านนอกอากาศจะร้อนจัดเพียงไหน ก็ตาม แหงนหน้าขึ้นไปมองเพดานถ้ำ และเห็นหินย้อยพราวไปทั่ว ใหญ่บ้างเล็กบ้าง หินย้อยบางอันก็เรียงมาจนถึงขนาดเอามือไปสัมผัสได้ แต่ขอร้องเถอะอย่างนั้น เลข ถ้ามันหักออกมาก็จะเป็นบาปหนักนัก หินย้อยแต่ละชิ้นติเมตรงนั้นกว่าจะก่อเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ มันต้องใช้หยดน้ำหลายแสนหลายล้านหยด ที่ค่อย ๆ พาหินปูนมาทีละนิด ๆ จนจับเกาะกันเป็นแท่งหินย้อยด้วยกาลเวลาอันยาวนานนับร้อยพันปี

ธรรมชาติใช้เวลาสร้างความงามให้แก่โลกด้วยความอดทน ด้วยเวลาอันยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด แต่มนุษย์นั้นแหละคือ ผู้ทำลายความงามนั้น ด้วยเวลาเพียงไม่ถึงนาที!

ต้นไม้ใหญ่ในป่าที่ขึ้นเลียดฟ้าสูงอย่างตระหง่านด้วยเวลาเติบโตยาวนานเป็นศตวรรษ แต่พอคำไม้เถื่อนใช้เวลาเพียงไม่ถึงชั่วโมงในการให้เลื่อยไฟฟ้าโค่นมันลงมา นำเสร้านักไม่ใช่หรือ?

ฉะนั้นก็ปล่อยความงามของหินย้อยแห่งถ้ำลอดไว้เถิด อย่างน้อย ๆ ก็เพื่อลูกหลานของเราในวันหน้า!

เรื่องกรุงเทพฯ ในแอล.เอ.

คนที่อ้างว่าเป็นนักเรียนไทย แต่ไม่ได้ไปเล่าเรียน ไปดั่งแก๊งค์ที่นั่นแหละครับ คอยกินเนื้อพวกเดียวกันเอง เพื่อนคนไทยตาต้า ๆ ทั้งหญิงและชาย ที่หลงพลัดไปสู่ ลอสแอนเจลิส แบบดาบดาบหน้าไม่รู้เรื่องราวมาก่อน เมื่อไปเจอเจอคนไทยด้วยกัน ก็แสนจะดีใจนัก เจอคนดีก็โชคดีไป เจอคนเถื่อนเข้า นอกจากจะหมดเงินหมดทองแล้ว บางทีเนื้อตัวก็ไม่มีอะไรเหลือด้วย

ถูกลอก ถูกต้ม จนแทบจะต้องฆ่าตัวตาย

คุณแม่ คุณพ่อ ที่จะส่งลูกสาวไปเรียนหนังสือที่ลอสแอนเจลิส คิดให้ดี ๆ เถอะครับ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ถ้ำจอมพลที่จอมบึง,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3. 2521. หน้า 35.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ถ้ำลอด บลูกร๊อตโต้แห่งอ่าวพังงา,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย. 2523. หน้า 437.

ถูกเราอาจจะเป็นคนดีเหลือเกิน แต่สิ่งแวดล้อมมันเลว ถ้าหากโชคไม่ดีไปเข้าสังคมกับ
กลุ่มคนเถื่อนเข้า ซึ่งก็เป็นคนไทยหน้าตาดี ๆ ไว้ผมยาว นั่นแหละใครรอดปากเหยี่ยว
ปากกามาได้ก็บุญหนักหนา

ถึงจะส่งลูกชายไปก็เถอะ มันก็บั่นแหย่รอกนาย!

ย่อมเสียคนได้เสมอ เพราะลอสเองเจตสนั้น เดี่ยวนี้เป็นเมืองบาปที่พระเจ้าไม่ยาก
ไฉนซื้อด้วยซ้ำไป!

เรื่องร้อยเอ็ด

นานนับร้อยปีมาแล้วที่ทุ่งกุลาร้องไห้เป็นอย่างนี้ พระเจ้าองค์ไหนหนอที่มาสร้าง
ทุ่งกว้างแห่งนี้ไว้แล้วถมดินดาลป่าเขาให้แผ่นดินชุ่มชื้น

นั่นอาจจะเป็นสิ่งจงใจที่มีไว้เตือนมนุษย์ทุกคนในวันนี้ว่า ถ้าหากปล่อยให้ป่าหมด
ไปจากแผ่นดินเมื่อไร แผ่นดินทุกตารางเมตรก็จะเป็นเช่นทุ่งกุลาร้องไห้

ใครเคยคิดกันบ้างหรือเปล่า

นี่คือปรัชญาที่ตกจากการเดินทางไปเยือนร้อยเอ็ดโดยแท้ทีเดียว ถ้าหากจะหยุดคิด
กันสักนิดถึงความจริงข้อนี้²

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้เทศนาโวหารในสารคดีท่องเที่ยว
ส่วนใหญ่จะเป็นการให้คำแนะนำสั่งสอน ซึ่งให้เห็นคุณค่าและโทษของการทำลายธรรมชาติว่าเป็นสิ่ง
ที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการปลูกฝังให้คนในสังคมได้
มองเห็นความสำคัญและคุณค่าของธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติไว้ให้อยู่คู่กับสังคมไทย
ตลอดไป

2.4 อุปมาโวหาร

คือ โวหารที่เขียนโดยยกข้อความ ซึ่งกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่
ต้องการเปรียบเทียบ มักเปรียบสิ่งที่เข้าใจยากกับสิ่งที่เข้าใจง่าย หรือสิ่งที่เป็นามธรรมกับ
รูปธรรม ในการอุปมาโวหารนั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ข้อความหรือเนื้อเรื่องมีความชัดเจนยิ่งขึ้น
ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้โวหารในลักษณะนี้ 52 เรื่อง ดังตัวอย่าง

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กรุงเทพฯ ในแอล.เอ.” ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ร้อยเอ็ด,” ใน อีสานเล่ม 2. 2533. หน้า 135.

เรื่องสงกรานต์นั้นไฉรคืออะไร

แล้วสิ่งซึ่งทำให้เทศกาลสงกรานต์สามารถยืนยงอยู่ในความนิยมของคนไทยได้ก็คือ คำประกาศสงกรานต์นั่นเอง มีความหมายต่อชีวิตต่อความเป็นอยู่ของชาวไทยเรามากทีเดียว เพราะคำประกาศสงกรานต์นั้นเปรียบเสมือนหนึ่งคำพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ พืชพันธุ์ธัญญาหารของปีนั้น ๆ ว่าจะเป็นอย่างไรมาก

คนไทยเราแต่ปู่ย่าตายายนับมีอาชีพทางเกษตรกรรมทั้งนั้น เรารู้กันดีอยู่อะไรจะมาสำคัญกว่าการที่ได้รู้ว่าในปีนี้มีฝนตกกี่หัว น้ำมากน้อยแค่ไหน พืชผลไร่นาจะได้ผลแค่ไหน?

เรื่องไปไหว้หลวงพ่อดโต อยุธา

เส้นทางสู่อยุธาของผมนั้นอยู่บนเส้นทางสายนี้
ผมจึงมีโอกาสเสียด่านด่านรถที่บางปะอิน ด้วยอัตรา 3 บาท ค่าการขับรถ
บนฟรีเวย์ดี ๆ

อย่างนี้ยินดีทูนหัวให้เลยครับ กรมทางหลวงที่รัก

นาข้าวเขียวเหมือนพรมผืนใหญ่ ดาษอยู่สองฟากถนนงามนัก²

เรื่องสรรพคุณปราสาท

จะต้องให้เล่าไหม? เล่าถึงเหตุการณ์เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310 นั้นนะ?

ก็วันนั้นคือ วันมหาวิปัสสนาของกรุงศรีอยุธยา เหมือนปอมเปอีถูกกลืนด้วยภูเขาไฟ
วิซุเวียส เหมือนกรุงทรอยถูกทหารม้าไม้ทำลาย ในเมื่อเป็นวันที่ทหารโจรเข้ากรุงได้
แล้วเผาผลาญปราสาทราชวังเป็นเวลา 7 วัน 7 คืนกว่าไฟจะมอดดับในเมื่อไม่มีอะไรจะ
ให้เผาผลาญต่อไปแล้ว

กองดับเพลิงของหม่อมเจดน์ก็ยังไม่มีเสียด้วย³

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “สงกรานต์นั้นไฉรคืออะไร,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530.
หน้า 16.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “ไปไหว้หลวงพ่อดโต อยุธา,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1,
2519, หน้า 93.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “สรรพคุณปราสาท,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520.
หน้า 11.

เรื่องอุทยานแห่งชาติที่สระบุรี

ถ้าธารสายนี้จะมีน้ำตลอดทั้งปี ฉะนั้นไม่ว่าคุณจะไปชมน้ำตกมวกเหล็ก ในฤดูกาลใด ๆ ก็ตาม คุณก็จะเห็นน้ำตกมวกเหล็กงามอยู่ทุกครั้งที่ไป เสียงน้ำดังชุ่มซ่า ประคอง ดนตรีป่าที่ซบกล่อมอยู่อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย นานนับหลายร้อยหลายพันปีมาแล้ว¹

เรื่องริมธารนางรอง

เสียงน้ำที่ไหลแรงกระทบก้อนหินเหมือนบทเพลงเร้าอารมณ์ ปลุกวิญญาณของคนรักป่า ให้ลอยโลดแล่นไปไกลแสนไกล อย่างน้อย ๆ หนุ่มและสาวที่ได้พบจากน้ำตกนางรอง ก็เป็นสิ่งที่ได้ให้ปรัชญาชีวิตบทหนึ่งแก่พ่อและแม่บางคนที่ไม่เคยรู้เคยมิใช่หรือ?²

เรื่องฮิลล่า ฮาวายอี

ระยะที่ผมไปถึงฮอนอูลูลู กำลังเริ่มต้นซัมเมอร์พอดี
ทั่วหาดไวคิกิ จึงเคลื่อนไปด้วยบิกินีหลากสี แทบจะหาที่ว่างหย่อนก้นลงบนทรายไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ทรายทุกเม็ดที่ไวคิกิ จึงมีผู้เปรียบว่า แพงเหมือนทองคำ และนี่ก็ไม่ได้ผิดความจริง เพราะทุกวันนี้รายได้อันดับหนึ่งของฮาวายก็คือ รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สับปะรด และน้ำตาลรองลงมา และน้อยจนหมดความหมาย เมื่อเทียบกับรายได้จากการท่องเที่ยว³

เรื่องภูมิศาสตร์อีสาน

แม่น้ำสำคัญที่สุดของอีสาน เปรียบประดุจเจ้าพระยาของภาคกลางก็คือ แม่น้ำมูล เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วว่า ภาคอีสานเป็นภาคที่มีแม่น้ำลำคลองน้อย พื้นที่ทั่วไปจึงค่อนข้างแห้งแล้ง แต่ก็เชื่อว่าภาคอีสานจะไม่มีแม่น้ำสายยาว ๆ เสียเลย ความจริงอีสานมี

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “อุทยานแห่งชาติที่สระบุรี,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 157.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ริมธารนางรอง,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย, 2523. หน้า 58.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ฮิลล่า ฮาวายอี,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521. หน้า 10.

แม่น้ำลำคณอยู่หลายสาย¹

เรื่องอุบลราชธานี

อุบลราชธานี

ราชินีแห่งดอกบัว เมืองซึ่งเปรียบประดุจดังนครหลวงของอีสานในสมัยก่อน เมื่อครั้งที่ยังไม่มีเส้นทางคมนาคมใด ๆ ติดต่อกับกรุงเทพฯ ได้ นอกจากการเดินทางด้วยกองเกวียนและช้าง ผ่านคงพระยาไฟอันกว้างใหญ่เท่านั้น²

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้อุปมาโวหารในสารคดีท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกรยกเอาข้อความที่กล่าวถึงสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องการ ในการเปรียบเทียบนี้ผู้เขียนได้แสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างแจ่มชัด และแสดงให้เห็นถึงจินตนาการของผู้แต่งว่ามีความกว้างไกลกว่าถ้อยคำธรรมดา ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและมีความรู้ลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5 สารกโวหาร

คือ โวหารที่เขียนยกตัวอย่างหรืออุทาหรณ์ขึ้นมาประกอบ เพื่อให้เข้าใจเรื่องเด่นชัดขึ้น ตัวอย่างที่ยกมาประกอบควรเป็นเรื่องที่มีเหตุผลและเข้ากับเรื่องที่เขียน ข้อความที่เป็นสารกโวหารนี้มักจะปรากฏในโวหารชนิดอื่น เช่น บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร เพื่อให้เนื้อเรื่องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้โวหารในลักษณะนี้ 58 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องขาลเหลหม่าผู้มีอนุสาวรีย์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเลื่อมใสศรัทธาองค์พระปฐมเจดีย์เป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งทรงมีพระราชพินัยกรรม กำหนดสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ไว้ที่องค์พระปฐมเจดีย์ในพระราชพินัยกรรมที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำขึ้น ณ พระราชวังพญาไท อันเป็นที่ประทับเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2463 ก่อนหน้าที่พระองค์จะเสด็จสวรรคตถึง 5 ปีเศษ

พระราชพินัยกรรม ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำขึ้นนี้มีข้อความสำคัญทั้งหมด 17 หัวเรื่อง ในหัวข้อสุดท้ายทรงกำหนดไว้ว่า...

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ภูมิศาสตร์อีสาน,” ใน อีสานเล่ม 1. 2533. หน้า 9.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “อุบลราชธานี,” ใน อีสานเล่ม 3. 2533. หน้า 98.

“พระอังคาร ขอให้บรรจุได้ฐานพระพุทธรูปหินสี ในวัดบวรนิเวศวิหารส่วน 1 และอีกส่วนหนึ่งขอให้เก็บเอาไว้ไปบรรจุได้ฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ที่พระปฐมเจดีย์ในโอกาสอันเหมาะที่ไม่ติดกับงานพระเมรุ”

คุณจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความผูกพันกับพระปฐมเจดีย์และเมืองนครปฐมเป็นอันมาก แม้กระทั่งสถานที่บรรจุพระบรมสรีรังคารก็ทรงกำหนดไว้ที่เมืองนี้เป็นการล่วงหน้า¹

เรื่องเม็ชวดี

สิ่งที่ผมสนใจที่แม่สอดก็คือ...

เขาสัตว์ครับ... เขาสัตว์สารพัดชนิด ที่มีมากที่สุดก็เห็นจะได้แก่ เขากวาง เขากะมั่ง เขากวายเป็น หรือหิงสา เขาสัตว์พวกนี้มีขายมากเหลือเกินในตลาดแม่สอด มากจนนำวัดกตามที่ผมสอบถามจากร้านที่ขายเขาสัตว์เหล่านี้ บอกว่าเป็นเขาสัตว์จากฝั่งพม่า ซึ่งคนพม่าล่าเอาเขามาขาย²

เรื่องพิษณุโลก

ทางหลวงสายพิษณุโลก - หล่มสัก เส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่สุดของเมืองพิษณุโลก อยู่บนเส้นทางสายพิษณุโลกถึงหล่มสัก ซึ่งมีระยะทางยาว 130 กม. เป็นทางหลวงชั้นเยี่ยมแบบเดียวกับถนนมิตรภาพ เพราะเส้นทางสายนี้คือ ช่วงหนึ่งในทางหลวงสายเอเชียตัดผ่านไปในท่ามกลางภูมิประเทศทั้งงดงามยิ่งนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางหลวงตอนหนึ่งได้ผ่านอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงในระหว่างทางมีสถานที่น่าแวะชมมากมาย เช่นสวนรุกขชาติอุทยานอยู่ตรงหลัก กม. 33 มีทางแยกขวามือเข้าไปประมาณ 500 เมตร ที่นั่นคือสวนรุกขชาติที่ร่มรื่นด้วยไม้ยืนต้นพันธุ์ มีอาณาเขตกว้างขวางอยู่ริมลำธารวังทอง ซึ่งตรงกลางลำธารก็มีน้ำตกเล็ก ๆ งดงามมาก คือ น้ำตกวังนกแอ่นภายในสวนรุกขชาติมีศาลาใหญ่ 2 หลัง สร้างเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2501

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ยาเหลทนามผู้มีอนุสาวรีย์,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2530, หน้า 21.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เม็ชวดี,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้า 169.

ครั้งนั้นได้พระราชทานนามน้ำตกวังนกแอ่นว่า สกุโนทยาน¹

เรื่องพระยาภก พระยาพาน

ถึงพงสาวดารเหนือจะเชื่อถือไม่ได้ก็ตาม แต่นักโบราณคดีชั้นยอด เช่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เคยทรงมีพระราชปรารภถึงพงสาวดารเหนือเล่มนี้ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง เที้ยวเมืองพระร่วง อันเป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงเขียนขึ้น เมื่อครั้งเสด็จไปทรงตรวจโบราณสถานในเขตเมืองเก่า กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และอุตรดิตถ์ เมื่อครั้งทรงดำรงพระยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ตอนหนึ่งว่า...

“.....ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าใครเพิ่งเริ่มจับเล่นทางโบราณคดี ถ้ายึดพงสาวดารเหนือเป็นหลักแล้ว จะไปไหนไม่รอด เปรียบเสมือนเรือที่ผูกแน่นไว้กับหลักเสียแล้ว จะแจวเท่าไรก็คงไม่แล่น แต่ที่จะทิ้งพงสาวดารเหนือเสียทีเดียว ก็ไม่ควรเพราะบางที่มีข้อความที่ชักนำให้ความคิดแตกแยกออกไปได้บ้าง.....”²

เรื่องหัวใจกรุงรัตนโกสินทร์

แต่ทว่าด้วยกาลเวลาอันยาวนานร่วมสองศตวรรษที่ผ่านมา สิ่งก่อสร้างอันเป็นโบราณสถานของชาตินั้น ถูกรุกรานด้วยสถาปัตยกรรมใหม่ ๆ ไปทำลายสิ่งสวยงามที่บรรพบุรุษสร้างไว้อย่างน่าเสียดาย อาทิ มีการสร้างตึกสมัยใหม่สูงจนข่มความสง่างามของพระบรมมหาราชวัง หนทางในบริเวณที่ตัดผ่านเข้ามาสู่หัวใจของกรุงรัตนโกสินทร์ ก็เต็มไปด้วยรถราจำนวนมาก กระทั่งแรงสั่นสะเทือนไปทำลายปูชนียสถานและโบราณสถานของกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น องค์พระพุทธรูปไสยาสน์วัดโพธิ์แตกร้าว เพราะแรงสั่นสะเทือนจากรถบรรทุก 10 ล้อ เป็นต้น³

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “พิษณุโลก,” ใน เที้ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520. หน้า 121.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “พระยาภก พระยาพาน,” ใน เที้ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 23.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “หัวใจกรุงรัตนโกสินทร์,” ใน รักเมืองไทย เที้ยวเมืองไทย, 2523. หน้า 15 - 16.

เรื่องกรุงเทพฯ ในแอล.เอ.

เดี๋ยวนี้มีร้านอาหารไทยอยู่ในลอนดอนเองเจตีสนับสิบ ๆ ร้าน และกำลังจะเปิดขึ้นมาใหม่อีกหลายต่อหลายแห่ง เช่น ร้านสยาม (ซึ่งมีถึงสองร้าน), เทพรส สองร้านนี้ตั้งประจันกันอยู่ที่สอลลิ่วค คนละฟากถนน ร้านจิตลดา ตั้งอยู่ที่ย่านชั้นเซท ห้องอาหารพิมาน อยู่ที่สอลลิ่วคเช่นกัน และฯลฯ

ลองอ่านโฆษณาของร้านอาหารไทยในลอนดอนเองเจตีสบ้างเป็นไร?

“ห้องอาหารไทย บริการท่านด้วยบรรยากาศแบบไทย โดยคนไทย

แม่ครัวจากร้านอาหารลือชื่อ ทิพย์ปรีชา และพิเศษสุดคือถ้วยเต๋วเรือรังสิต

สไปทอง ลูกชิ้นเนื้อว้าว เปิดจันทร์ - พฤหัส 12.00 - 24.00 นาฬิกา สุกร์ เสาร์ 12.00 - 03.00 นาฬิกา อาทิตย์ 12.00 - 24.00 นาฬิกา ปิดวันอังคาร”

นี่เป็นโฆษณาเต็มหน้าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ออกในลอนดอนเองเจตีส

ลองอ่านอีกอันซิครับ

“อย่าลืม กังโฮ ห้องอาหารชั้นแนวหน้า ยังเปิดต้อนรับท่านด้วยรสชาติอาหารแบบไทย ๆ อยู่เช่นเดิม ผัดซีอิ้ว เกาเหลาเนื้อเปื่อยสด ข้าวราดหน้า”

นี่เป็นโฆษณาในหนังสือพิมพ์ไทยวัดดีรายเดือน พิมพ์เป็นภาษาไทย ออกในลอนดอนเองเจตีสเช่นกัน¹

เรื่องประวัติศาสตร์อีสาน

นับแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว ที่ไทยมีอำนาจการปกครองตลอดสองฝั่งลำน้ำโขง กินแดนข้ามไปสู่ประเทศลาวหรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวปัจจุบัน ซึ่งถ้าหากจะเล่าประวัติศาสตร์ในช่วงนี้แล้วก็เป็นเรื่องยืดเยื้อมาก แต่เพื่อที่เราจะได้เห็นภาพพจน์ว่าคนไทยเราเคยมีอำนาจปกครอง ดินแดนสองฝั่งลำน้ำโขงอย่างไร ผมใคร่ขอนำข้อความบางตอนจากหนังสือเรื่อง “คนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย” ซึ่งเขียนโดย อาจารย์ชิน อยู่ดี กล่าวถึงภาคอีสานตอนหนึ่งว่า...

“ขณะที่ภาคอื่นในประเทศไทยยังอยู่ในยุคหิน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเจริญเร็วกว่า ได้ก้าวไปสู่ยุคโลหะแล้ว ตามหลักฐานที่พบ คนยุคโลหะเข้าสู่ประเทศไทย 3 ทาง

1. ข้ามโขงเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางด้านจังหวัดอุดรธานี

¹ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ. “กรุงเทพฯ ในแอล.เอ.” ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 85.

2. ร่นต่อมาข้ามโขงเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางด้านอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

และ

3. ข้ามโขงเข้าสู่ภาคเหนือทางด้านจังหวัดน่านและบริเวณใกล้เคียง ต่อจากนั้นอพยพลงสู่ภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทยแล้วลงสู่ประเทศมาเลเซีย¹

เรื่องบุรีรัมย์

ส่วนปราสาทหินที่น่าสนใจของบุรีรัมย์อีกแห่งหนึ่งก็คือ ปราสาทคูสวนแดง ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านหลักกิโลเมตร ตำบลทองหลาง อำเภอพุทไธสง ซึ่งเคยมีเรื่องราวอื้อฉาวมาก นั่นคือ ทับหลังปราสาทคูสวนแดง อันจำหลักเป็นภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์สวยงามนักนั้น เคยถูกคนร้ายขโมยไป โดยวิธีการระเบิดออกจากองค์ปราสาทแล้วหยาบสาบสูญไปหลายปี จนกระทั่งไปพบในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของมหาเศรษฐีอเมริกันคนหนึ่งที่นิวยอร์ก ซึ่งนับว่าน่าประหลาดนัก เพราะทับหลังแผ่นนี้เป็นหินทั้งแผ่น มีน้ำหนักเป็นลิบตัน แต่สามารถเคลื่อนไปจนถึงอเมริกาได้ เมื่อกรมศิลปากรทราบข่าวก็ได้ติดตามขอคืน โดยขอแลกกับศิลปวัตถุที่มีอยู่ในที่สุดก็ได้คืนมา เค็มน้ำทับหลังปราสาทแห่งนี้อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร²

เรื่องศรีสะเกษ

ในปัจจุบันนี้ศรีสะเกษมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถึง 7 แห่งด้วยกัน อาทิ อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำคำในเขตตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ เก็บน้ำได้ถึง 1 ล้าน 240 ลูกบาศก์เมตร เนื้อที่ชลประทานประมาณ 981 ไร่ อ่างเก็บน้ำห้วยชัน ตำบลโพธิ์ข่า ในเขตอำเภอเมืองเก็บกักน้ำได้ 2,706,481 ลูกบาศก์เมตร เนื้อที่ชลประทานประมาณ 3,200 ไร่ (หมายถึงเนื้อที่เกษตรกรรมที่สามารถอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำนี้ได้) มีคลองส่งน้ำสองสายเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูกด้วย

อ่างเก็บน้ำห้วยคล้า คือ อ่างเก็บน้ำใหญ่ที่สุดในเขตอำเภอเมือง อยู่ที่ตำบลหมากเจียบ เก็บน้ำได้ถึง 3,783,940 ลูกบาศก์เมตร เนื้อที่ชลประทานประมาณ 4,700 ไร่ มีคลองส่งน้ำยาว 12 กิโลเมตรเศษ

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "ประวัติศาสตร์อีสาน," ใน อีสานเล่ม 1, 2533. หน้า 22.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "บุรีรัมย์," ใน อีสานเล่ม 2, 2533. หน้า 80.

ส่วนอ่างเก็บน้ำใหญ่ที่สุดของศรีสะเกษคือ อ่างเก็บน้ำห้วยตามาย อยู่ที่ตำบลภูเงิน อำเภอกันทรลักษณ์ ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำได้ถึง 38 ล้านลูกบาศก์เมตร มีคลองส่งน้ำยาวถึง 60 กิโลเมตร สามารถส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมได้ถึง 25,000 ไร่

นอกจากนี้ยังมีอ่างเก็บน้ำหนองสะอังก์ ที่อำเภอขุขันธ์ อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำเค็ม ที่อำเภอราษีไศล และอ่างเก็บน้ำห้วยปูน อำเภอเมืองศรีสะเกษ เป็นต้น ก็เป็นหลักประกันได้ว่า เดียวนี้ศรีสะเกษไม่กันดารน้ำเหมือนสมัยก่อนแล้ว แถมอ่างเก็บน้ำใหญ่น้อยเหล่านี้ยังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งพักผ่อนท่องเที่ยวของชาวเมือง และนักท่องเที่ยวที่มาถึงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย¹

จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ใช้สารกวีหารในสารคดีท่องเที่ยว โดยมี การยกตัวอย่างขึ้นมาประกอบให้ข้อความเด่นชัดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนนิยมนำตัวอย่างมาสนับสนุนเรื่องราวที่เขียน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ และเชื่อถือยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์การใช้โวหารในสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จะเห็นได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้โวหารครบทั้ง 5 ชนิด คือ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหาร และสารกวีโวหาร ซึ่งผู้เขียนได้สอดแทรกโวหารเหล่านี้ไว้เพื่อให้ผู้อ่าน เกิดความรู้ ความคิด ความเพลิดเพลิน ความประทับใจ อ่านสนุก และให้ผู้อ่านได้รู้สึกสนใจ ติดตามอ่านเรื่องจนกระทั่งจบตอน

สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีการใช้สำนวนโวหารประกอบในเนื้อเรื่อง ทั้งนี้เพื่ออธิบายความให้ชัดเจนขึ้น หรือเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ให้ความรู้ หรือเพื่อตกแต่งเตือนสั่งสอนในบางเรื่อง ซึ่งจำเป็นต้องใช้ตัวอย่างมาประกอบ เนื่องจากสารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มุ่งเสนอความรู้เป็นหลัก และสอดแทรกความเพลิดเพลิน ด้วยกลวิธีการนำเสนอแล้วยังมีการใช้ศิลปะทางภาษาในการนำเสนออีกด้วย จึงทำให้สารคดีท่องเที่ยวของเขาน่าสนใจและชวนอ่านยิ่งขึ้น

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ศรีสะเกษ,” ใน อีสานเล่ม 3, 2533. หน้า 6.

บทที่ 4

วิเคราะห์คุณค่าในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาสวรรณ

งานวิจัยชิ้นนี้จะวิเคราะห์คุณค่าในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาสวรรณ ในประเด็นต่อไปนี้

1. ทางด้านประวัติศาสตร์
2. ทางด้านโบราณคดี
3. ทางด้านภูมิศาสตร์
4. ทางด้านขนบประเพณี
5. ทางด้านอารมณ์ขัน
6. ทางด้านวรรณคดี
7. ทางด้านคติชนวิทยา

1. ทางด้านประวัติศาสตร์

สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาสวรรณ ให้คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องราวที่ให้รายละเอียดที่ถูกต้องโดยมีหลักฐานอ้างอิงเป็นที่น่าเชื่อถือ จากข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาสวรรณ ให้คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ 77 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องทองร้อยปีของสุโขทัย

กรุงสุโขทัยเมื่อแรกเริ่มรัชสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์นั้น อาณาเขตปกครองยังแคบนัก คงมีแต่เพียงสุโขทัย และกรุงศรีสัชนาลัย อันเป็นเมืองลูกหลวงเพียง 2 เมืองเท่านั้น แต่ครั้นแล้วอาณาจักรสุโขทัยก็แผ่ขยายไปอย่างกว้างใหญ่ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

หากจะลำดับกษัตริย์พระร่วงที่ทรงปกครองกรุงสุโขทัยทั้ง 9 พระองค์แล้ว ก็ได้ดังนี้

1. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์เริ่มต้นแต่ปี พ.ศ. 1718 แต่จะสวรรคตปีใด ไม่มีหลักฐานปรากฏ
2. พ่อขุนบานเมือง เสวยราชย์สืบต่อจากพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ปีใดไม่ปรากฏ แต่สวรรคตในปี พ.ศ. 1822

3. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสวยราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 1822 - 1842 นับเป็นช่วงเวลา 20 ปีทองของกรุงสุโขทัย
4. พระยาเลอไทย เสวยราชย์ พ.ศ. 1842 - 1884
5. พระยาจันทนม เสวยราชย์ พ.ศ. 1884 - 1890
6. พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) เสวยราชย์ พ.ศ. 1890 แต่เสด็จสวรรคตปีใดไม่มีหลักฐานปรากฏชัด
7. พระมหาธรรมราชาที่ 2 เสวยราชย์ปีใดไม่ปรากฏ แต่เสด็จสวรรคตปี พ.ศ. 1942
8. พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสยลือไท) เสวยราชย์ พ.ศ. 1942 - 1962
9. พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมปาล) เสวยราชย์ พ.ศ. 1962 - 1981¹

เรื่องประวัติศาสตร์อีสาน

ต่อจากนี้ไปก็เป็นเรื่องราวของพ่อขุนบรม กษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้รับ การยกย่องว่าเป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งทรงสถาปนาอาณาจักรน่านเจ้าขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 1274 มีเมืองหลวงอยู่ที่หนองแส พ่อขุนบรมมีโอรส 7 พระองค์ ซึ่งพอเจริญวัยแล้ว ก็ส่ง พระโอรสทั้ง 7 องค์ แยกย้ายกันไป “สร้างบ้านแปงเมือง” พระโอรสองค์ใหญ่คือ ขุนลอ คือผู้ที่อพยพลงมาทางใต้ ตามแนวแม่น้ำโขง และสร้างเมืองชะวา สถาปนา อาณาจักรล้านช้างขึ้นเป็นครั้งแรก²

เรื่องชัยภูมิ

ประวัติศาสตร์แรกเริ่มของเมืองชัยภูมิเล่าว่า พระยาภักดีชุมพลได้ทำการต่อสู้กับ ทหารเวียงจันทน์อย่างกล้าหาญ แต่ทว่ามีกำลังน้อยกว่ามาก จึงได้ล่าถอยมาทางปลาเฒ่า เพื่อหนีออกไปทางหนองน้ำนี้ ทหารเวียงจันทน์ก็ไล่ตามมาติด ๆ และสามารถจับพระยา ภักดีชุมพลได้ ที่ริมหนองน้ำปลาเฒ่านี้เอง

ทหารเวียงจันทน์ได้ฆ่าพระยาภักดีชุมพลทันที ที่ได้ดั้นมะขามใหญ่ ซึ่งยังปรากฏอยู่ ณ ริมหนองปลาเฒ่า เมืองชัยภูมิในปัจจุบัน

พระยาภักดีชุมพล (แล) ถูกทหารเวียงจันทน์ฆ่าตายเมื่อปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2369³

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “สองร้อยปีของสุโขทัย,” ใน ของดีเมืองไทย. 2530. หน้า 62-63.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ประวัติศาสตร์อีสาน,” ใน อีสานเล่ม 1. 2533. หน้า 24.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ชัยภูมิ,” ใน อีสานเล่ม 2. 2533. หน้า 7.

เรื่องสุรินทร์

กาลครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

ได้มีชาวอัสสัมปะเชียแนแป ซึ่งเป็นเมืองในแขวงจำปาศักดิ์จำนวนหนึ่ง อันเป็นพวก
ส่วยหรือก่วยเดินทางด้วยกองคาราวานช้าง ข้ามจากฝั่งซ้ายมาสู่ฝั่งขวาของลำน้ำโขงตรง
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบัน แล้วเดินทางลึกเข้ามาสู่แผ่นดินที่ราบสูงของ
อีสาน สมเด็จพระมหาวิรวัศ (ติสโสอ้วน) ซึ่งท่านเป็นผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็น
นักโบราณคดีและประวัติศาสตร์สำคัญองค์หนึ่ง ที่รู้เรื่องราวเก่าแก่ของภาคอีสานเป็น
อย่างดี กล่าวสันนิษฐานไว้ว่า พวกส่วยที่พากันอพยพมาจากเมืองอัสสัมปะเชียแนแป มา
ตั้งเมืองสุรินทร์นี้เป็นชนเผ่าทหารกล้าในบังคับบัญชาของขุนเจียง หรือขุนเจืองมหาราช
กษัตริย์ไทยผู้มีชื่อเสียงองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์เริ่มแรก เมื่อขุนเจืองสวรรคตแล้ว
พวกส่วยไม่ปรารถนาที่จะมีนายใหม่ จึงอพยพแตกเร่ร่อนเข้ามาหาหลักแหล่งที่สร้างเมือง
ขึ้นใหม่ในภาคอีสานของไทยดังกล่าว

การอพยพของชาวส่วยครั้งนั้นมาเป็นขบวนใหญ่ มีหัวหน้าหลายคน เมื่อเดินทางลึก
เข้ามาถึงแผ่นดินสุรินทร์ทุกวันนี้ ซึ่งครั้งกระนั้นยังเป็นป่าดง มีซากเมืองเก่าสมัยขอม
กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ก็พากันตั้งหลักแหล่งชุมชนขึ้นหลายต่อหลายแห่ง คือ

เชียงปุม ตั้งหลักแหล่งที่เมืองที่มีน้องชายชื่อเชียงปัด

เชียงสี ตั้งหลักแหล่งที่บ้านกุดหวาย ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอรัตนบุรี

เชียงสง ตั้งบ้านเรือนที่บ้านเมืองสิง ในเขตอำเภอจอมพระ

เชียงขัน ตั้งมั่นอยู่บ้านลำควน ท้องที่อำเภอสังขะปัจจุบัน

เชียงมะ อยู่ที่บ้านอจจะปะนึ่ง หรือบ้านโคกอจจะ เขตอำเภอสังขะปัจจุบันเช่นกัน

เชียงชัย ตั้งอยู่ที่บ้านจระพัด เขตอำเภอสังขะปัจจุบัน

นี่คือชุมชนของชาวส่วย ที่มาตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายกันอยู่ในเขตจังหวัด

สุรินทร์ปัจจุบัน ตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา¹

เรื่องจากกลางถึงกู่เกิด

ประวัติศาสตร์ของเกาะนี้ เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายโด่งดัง ก็ในสมัยรัชกาลที่ 1
เมื่อปี พ.ศ. 2328 หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างกรุงเทพฯ
ขึ้นเป็นนครหลวงใหม่ของไทยได้เพียง 3 ปี

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "สุรินทร์," ใน อีสานเล่ม 3, 2533, หน้า 46.

พม่าคู่ศึกเก่าแก่ของไทย พยายามที่จะไม่ให้ไทยตั้งตัวใหม่ได้สำเร็จ ได้ส่งทัพมาตี กรุงเทพฯ และหัวเมืองปักษ์ใต้พร้อม ๆ กัน ที่เรียกว่า สงครามเก้าทัพนั่นเอง

แก่งหวุ่นแมงยี อัครมหาเสนาบดีของพระเจ้าปะดุง คุมกองทัพเรือพลจำนวนหนึ่งหมื่นคนไปตีหัวเมืองปักษ์ใต้ ซึ่งแบ่งกำลังออกเป็นทั้งกองทัพเรือและกองทัพบก โดยมีเนมโยคงหริด เป็นทัพหน้าเรือพล 2,500 คน ยี่หวุ่นคุมกำลังทัพเรือ 3,000 คน และแก่งหวุ่นแมงยีเอง คุมพลจำนวน 4,500 คน เป็นกองทัพบก แผนการทำสงครามตีหัวเมืองปักษ์ใต้ของพม่าในปีนั้นได้วางแผนไว้อย่างดีเยี่ยม พม่ากะตีหัวเมืองปักษ์ใต้ตลอดจนทั่วแหลมมลายู โดยยกทัพบกเข้ามาทางเมืองกระ ซึ่งอยู่ติดกับเมืองมะลิวัลย์ แล้วตีได้เมืองกระ (อำเภอกระบุรีปัจจุบัน) เมืองชุมพรเรื่อยลงมาทางใต้ อันมีเมืองหลังสวน เมืองสุราษฎร์ธานี จนกระทั่งถึงเมืองนครศรีธรรมราช¹

เรื่องกระบุรี

ผมขอย้อนประวัติศาสตร์ตรงนี้นิดหนึ่ง เพื่อที่จะเล่าเรื่องนี้ให้กระจ่าง

พม่า ประเทศคู่ศึกเก่าแก่ของไทย แต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น ต่อมาได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ตั้งแต่รัชกาลที่ 3 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอังกฤษสามารถทำสงครามชนะพม่าอย่างเด็ดขาดมาแต่ปีพ.ศ. 2368 ซึ่งในการทำสงครามกับพม่าครั้งนั้นอังกฤษได้ขอกองทัพบกไปร่วมรบด้วย เมื่ออังกฤษมีชัยชนะเหนือพม่าแล้ว ก็ได้ทำสัญญาไมตรีกับสยามเมื่อปี พ.ศ. 2369 จากสัญญานี้เอง เป็นผลให้มีการปักปันเขตแดนกันใหม่ระหว่างไทยและพม่า ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของอังกฤษอย่างเด็ดขาดในสมัยต่อมา²

เรื่องปราจีนบุรีที่รัก

ในกาลสมัยโบราณนั้น เขาว่าเมือง ๆ นี้ เป็นเมืองด่านของพระตะบอง ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังมียู่ในสาธารณรัฐเขมรนั่นแหละครับ และเป็นเมืองหน้าด่านทางด้านตะวันตก ฉะนั้นก็เลยได้ชื่อว่า เมืองประจิม ซึ่งก็มีความหมายเข้าทำนองนาน ๆ มาคำว่าประจิม เพี้ยนมาเป็นปราจิมมีหลักฐานแน่ชัด เพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรกของเมืองนี้ก็มีบรรดาศักดิ์

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “จากกลางถึงภูเก็จ,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519. หน้า 250.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กระบุรี,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520. หน้า 202.

เป็น พระยาปราจิณ ครั้นต่อมาเมื่อเขตแดนของประเทศไทยและเขมรมาจกกันแค่
อรัญประเทศ เมืองประจิมกลายเป็นเมืองชายแดนทางด้านตะวันออกของไทยไป จึงได้มีการ
การเปลี่ยนชื่อเมืองปราจิณ (ซึ่งไม่มีคำแปล ด้วยเพี้ยนมาจากประจิมคือ ตะวันตก อย่างที่
ว่ามาข้างต้น) มาเป็นเมืองปราจีนบุรี อันหมายถึงเมืองตะวันออก¹

เรื่องวันวานของเมืองตราด

หลักฐานที่นับว่าเป็นประวัติศาสตร์ของเมืองตราดได้อย่างแท้จริง เห็นจะต้องมาเริ่ม
กันเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาแตก พ.ศ. 2310 นั่นแหละ เราก็รู้กันอยู่แล้วว่า ก่อนกรุงแตก
เล็กน้อย พระยาตากสินหรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในเวลาต่อมา ทรงนำทหารคู่
พระทัยดีฝ่าวงล้อมพม่าออกจากกรุงศรีอยุธยา มาตั้งมั่นอยู่แถวหัวเมืองชายทะเลตะวันออก
ออก เริ่มตั้งแต่ชลบุรี จันทบุรี ทรงได้เมืองชายทะเลเหล่านี้ไว้ในอำนาจ

แล้วพระองค์ก็ยกกำลังทหารมาเมืองตราด เพื่อรวบรวมรีพลต่อไป ปรากฏว่า
ชาวเมืองตราดยินดียิ่งนักกำลังกับพระองค์ในการกู้ชาติ มีแต่เรือสำเภาของพ่อค้าจีนที่
มาจอดทอดสมอค้าขายอยู่หน้าเมืองตราดเท่านั้นที่ไม่ยอมอ่อนน้อม จึงเกิดการสู้รบกัน
ขึ้น

ในที่สุดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก็สามารถเอาชนะได้ และรวบรวมกำลัง
ทั้งหมดจากเมืองตราดมาร่วมในสงครามกู้ชาติไทยด้วย²

เรื่องเที่ยวไปในมาลโม

ในประวัติศาสตร์ของสวีเดนนั้น ตกเป็นเมืองขึ้นของเดนมาร์กมาแต่ปี พ.ศ. 2086
จนถึงระหว่างปี 2188 - 2201 เดนมาร์กกับสวีเดนทำสงครามกัน เพราะสวีเดนอยาก
อิสระนั่นเอง จนในที่สุดเดนมาร์กก็ต้องให้เอกราชแก่สวีเดน เมื่อปี พ.ศ. 2201 (ค.ศ.
1658) นั่นเอง สมัยนั้นกษัตริย์ของสวีเดนคือ พระเจ้าชาร์ลที่ 10 กุสตาฟ

พระองค์จึงทรงเป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ ที่ทำให้สวีเดนเป็นเอกราชสืบมา³

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “ปราจีนบุรีที่รัก,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 156.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “วันวานของเมืองตราด,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย,
2523. หน้า 77.

³ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “เที่ยวไปในมาลโม,” ใน เที่ยวเมืองนอก, 2521. หน้า 362.

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ไว้อย่างมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองของชาติไทยและต่างชาติในสมัยอดีต และยังทำให้เราทราบถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศของเราอีกด้วย

2. ทางด้านโบราณคดี

สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านโบราณคดี ซึ่งจะทำให้ทราบถึงร่องรอยหลักฐานการค้นพบของโบราณต่าง ๆ ซึ่งสิ่งทีค้นพบจะทำให้ทราบถึงการตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง และการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอดีตได้เป็นอย่างดี จากข้อมูลทีศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านโบราณคดี 22 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องขอนแก่น

นอกจากนี้มีโบราณวัตถุสมัยลพบุรี ที่ได้ขุดค้นและขุดแต่งบูรณะโบราณสถาน ณ เมืองนครจำปาศรี กิ่งอำเภอนาคูน อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม บริเวณขุดแต่งเป็นโบราณสถานประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 - 18 ประติมากรรมที่ค้นพบคือ เทวรูปพระอิศวรหรือทวาลบาลและพระนารายณ์ นอกจากนี้ก็มีพระโพธิสัตว์วัชรธร ซึ่งหน่วยศิลปากรที่ 7 ขุดค้นพบที่ภูถันตรัดน์ เมืองนครจำปาศรี และพระพุทธรูปนาคปรกสมัยลพบุรี 2 องค์ ซึ่งหน่วยศิลปากรค้นพบที่นครจำปาศักดิ์อีกเช่นกัน นอกจากนี้ก็มีทับหลังศิลาลงหลัก ซึ่งได้มาจากปรangkู่สวนแดง อำเภอพุทธไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ตรงกลางเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ อายุราว พ.ศ. 1500 - 1550 และยังมีโบราณวัตถุสมัยลพบุรี ที่ได้มาจากการขุดแต่งที่สำนักนางขาว เมืองนครจำปาศรี จังหวัดมหาสารคามอีก เช่น เสือเทวรูป หัตถ์เทวรูปกะปุกเคลือบสีน้ำตาล และศิลจารึกขนาดเล็กภาษาขอม ซึ่งอาจจารึกขึ้นในต้นพุทธศตวรรษที่ 18 เกี่ยวกับการถวายกองทัพ¹

เรื่องยโสธร

ในเอกสารรายงานข้อราชการของจังหวัดยโสธร บอกไว้ว่าสิ่งสำคัญของจังหวัด มีดังนี้

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ขอนแก่น," ใน อีสานเล่ม 1, 2533. หน้า 110-111.

คือ

โบราณวัตถุ

1. หอไตรวัดบ้านนาเวียง ตำบลนาเวียง หอไตรวัดมหาธาตุ ตำบลในเมือง
เสมานหินที่วัด บ้านตาตอง อำเภอเมืองยโสธร

2. รอยพระพุทธรูปจำลองที่บ้านหนองยาง ตำบลหัวเมือง อำเภอมหาชนะชัย
ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศตะวันตกประมาณ 6 กิโลเมตร ระหว่างเดือนมีนาคม
และเมษายนของทุกปี จะมีประชาชนจากตำบลและอำเภอใกล้เคียงไปนมัสการเป็น
จำนวนมาก

3. พระนอนภูถ้ำพระ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านกุดแห่ ตำบลกุดเชียงหมี
อำเภอเลิงนกทา

4. รอยพระพุทธรูปถูกกลอย วัดเทวัญคีรีวิหาร ต่อเขตระหว่างตำบลส้มผ่อกับตำบล
คำไผ่ อำเภอเลิงนกทา

5. พระใหญ่วัดพรหมวิหาร ในเขตสุขาภิบาลเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา

6. อารามบ้านถิ่น เป็นวัดร้างมานานปี ตั้งอยู่ตำบลโพธิ์ไทร ห่างจากที่ว่าการอำเภอ
ป่าดัวไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีอายุประมาณ 300
ปี เป็นที่สักการะบูชาของประชาชนในท้องที่และท้องที่ใกล้เคียง วันสงกรานต์จะมีพิธี
สงฆ์น้ำเป็นประจำ

เรื่องสารพัดเรื่องในเมืองสุพรรณ

เมื่อเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรไปขุดกรุที่วัดสนามชัยตามรอยคนร้ายนั้น ปรากฏว่า
แทนที่จะพบสมบัติ เช่น พระเครื่อง พระบูชา ซึ่งมักจะมียูตามเจดีย์เก่าแก่ต่าง ๆ กลับ
ขุดพบแต่กระดูก และเก้ง่านจำนวนมากมาย คำนวณได้ถึงจำนวนผู้เสียชีวิต หรือ
เจ้าของกระดูกเหล่านี้ว่ามีจำนวนไม่น้อยทีเดียว

คราวนี้ก็ต้องมีการพลิกประวัติศาสตร์ค้นคว้าหาเหตุผลว่า เจ้าของกระดูกเหล่านี้
คือใคร?

ที่แน่นอนก็คือจะต้องเป็นอัฐิของทหารไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เสียชีวิตในการศึก
พม่าที่เมืองสุพรรณบุรี เพราะสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น สุพรรณเป็นด่านศึกสำคัญ พม่า

ยกทัพขึ้นมาตีกรุงศรีอยุธยาคราวใด เมืองกาญจน์และเมืองสุพรรณก็ต้องยับเยินเมื่อนั้น¹

เรื่องปราจีนบุรีที่รัก

ถึงกระนั้นก็ตาม ดงศรีมหาโพธิ์ก็ยังเป็นที่สำคัญด้วยเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เพราะดงศรีมหาโพธิ์นี้เองเคยเป็นที่ตั้งเมืองเก่าแก่สมัยทวารวดีมาแล้ว ในตัวเมืองเก่าอยู่ที่ บ้านโคกวัด หมู่ที่ 2 ตำบลโคกปี่บก ถึงอำเภอโคกปี่บก มีซากเมืองเก่า สมัยทวารวดี ซึ่ง นักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เคยไปขุดค้นกันมาแล้ว (ขอโทษที่... ความจริงเขาเรียกว่าขุดแต่งนะครับ ผมละนึกว่าขุดค้นอยู่เรื่อย ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยไปลักขุดที่ไหนมาก่อนเลย!) เมื่อปี 2508 และ 2509 พบโบราณวัตถุล้ำค่าสมัยทวารวดีมากมาย²

เรื่องพิพิธภัณฑวัตถุ

เรือไวกิ้งนับพัน ๆ ลำ มีเหลือให้ดูอยู่เพียง 3 ลำที่เห็นนี้เท่านั้น

เรือทั้งสามลำนี้ ขุดพบในชายฝั่งฟยอร์ดที่ออสโลนี่เอง....

มันจมดินจมโคลนอยู่นานนับเป็นพันปี แต่เนื่องจากไม้โอ๊คที่พวกไวกิ้งนำมาสร้าง เรือนี้แข็งแรงมาก จึงไม่ผุพังจนหมด เขาขุดพบแล้วนำมาบูรณะตกแต่ง จนกระทั่งแลดูราว กับว่าเป็นเรือไวกิ้งที่ชาวไวกิ้งยังใช้เดินทางได้อยู่³

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้าน โบราณคดีไว้ ซึ่งเป็นการขุดค้นพบเกี่ยวกับโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ ในประเทศและ ต่างประเทศ ซึ่งโบราณสถานและโบราณวัตถุเหล่านั้นย่อมมีคุณค่า สามารถนำมาศึกษาเพื่อเป็น ประโยชน์แก่สังคมได้เป็นอย่างดี

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “สารพัดเรื่องในเมืองสุพรรณ,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 72.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ปราจีนบุรีที่รัก,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3. 2521. หน้า 159.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “พิพิธภัณฑวัตถุไวกิ้ง,” ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 441 -

3. ทางด้านภูมิศาสตร์

สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านภูมิศาสตร์ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงลักษณะของภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และที่ตั้งของจังหวัดในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และยังทำให้ทราบถึงลักษณะภูมิประเทศของต่างประเทศอีกด้วย จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านภูมิศาสตร์ 38 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องนี่คืออีสาน

“ภาคอีสาน”

พื้นที่เป็นที่ราบสูง เป็นโลกสลับแ่ง มีลักษณะเอียงเทไปทางตะวันออกเฉียงใต้ทางลุ่มน้ำมูล ฤดูฝนน้ำท่วมล้นปากแก่งการคมนาคม น้ำท่วมไหลลงเร็ว กระทำให้เป็นที่แห้งแล้งกันดารน้ำในฤดูแล้งอื่น ประชาชนได้อาศัยน้ำก่แต่ตามหนองน้ำต่าง ๆ ที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งมีน้ำตลอดปีเฉพาะบางหนองเท่านั้น หนองที่มีขนาดใหญ่ คือ หนองหาร จ. สกลนคร และหนองหานกุมภวาปี จ.อุดรธานี

พื้นที่ภาคอีสาน มีระดับสูงจากระดับทะเลปานกลาง ทางตะวันตกและทางตะวันออกมีความสูงต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ 123 เมตร ถึง 185 เมตร ความสูงที่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี สูง 123 เมตร ที่ อ.เมือง จ.นครราชสีมา สูง 185 เมตร ที่ อ.เมือง จ.อุดรธานี สูง 174 เมตร ที่ อ.เมือง จ.หนองคาย สูง 168 เมตร ที่ อ.เมือง จ.สกลนคร สูง 159 เมตร ที่ อ.เมือง จ.นครพนม สูง 144 เมตร¹

เรื่องภูมิศาสตร์อีสาน

อาณาเขตของภาคอีสานนั้น ทิศเหนือและทิศตะวันออกจดแม่น้ำโขง แม่น้ำโขง และทิวเขาพนมดงรัก กันอาณาเขตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้จดทิวเขาพนมดงรัก อันเป็นแนวเส้นกันเขตแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับกัมพูชาประชาธิปไตย ส่วนอีกช่วงหนึ่งติดต่อกับทิวเขาล้านกำแพง ซึ่งกันเขตภาคอีสานและภาคกลางของประเทศออกจากกันอย่างเด็ดขาด ตามสภาพภูมิศาสตร์

ทิศตะวันตกจดทิวเขาดงพญาเย็น อันเป็นทิวเขาที่กันอาณาเขตระหว่างภาคอีสาน

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “นี่คืออีสาน,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 261.

และภาคกลาง ส่วนอีกด้านหนึ่งจดทิวเขาเพชรบูรณ์นั้นอาณาเขตระหว่างภาคอีสาน และภาคเหนือ ด้วยสภาพภูมิศาสตร์เช่นนี้ จึงเห็นได้ว่า ภาคอีสานนั้นมีทิวเขาสูงล้อมรอบอยู่ถึง 3 ด้าน คือ ด้านตะวันตก ด้านใต้ และด้านเหนือ มีแต่ด้านตะวันออกซึ่งส่วนใหญ่มีลำน้ำโขงเป็นเส้นพรมแดนเท่านั้น¹

เรื่องนครพนม

ด้านภูมิศาสตร์ของนครพนมนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีที่ราบตามแนวชายฝั่งแม่น้ำโขง ภูเขาที่สูงที่สุดในนครพนม คือ ภูพานช้างซึ่งมียอดสูง 600 เมตร แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านกลางพื้นที่นครพนม คือ แม่น้ำสงคราม ดินฟ้าอากาศของนครพนมนั้น ฤดูร้อนอุณหภูมิเคยขึ้นสูงสุดถึง 41.1 องศาเซลเซียส ส่วนฤดูหนาวอุณหภูมิก็เคยลดลงถึง 1.8 องศาเซลเซียส ซึ่งนับว่าหนาวมากในประเทศไทย ฤดูฝน ฝนตกชุกจัดมาก ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดทั้งปีมากถึง 2,163.3 มิลลิเมตร²

เรื่องศรีสะเกษ

ลักษณะภูมิประเทศของศรีสะเกษนั้น โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงดินปนทราย จึงเก็บน้ำไม่อยู่ พื้นที่เป็นป่าทึบและเขาสูงอยู่ในเขตอำเภอกันทรลักษณ์ ขุนหาญ และขุขันธ์ ส่วนพื้นที่ราบในการทำนามีอยู่มากในเขตอำเภอเมือง อุทุมพรพิสัย ปรังค์ภู และราษีไศล เป็นต้น³

เรื่องสุดเขตทะเลที่หาดเล็ก

พรมแดนจังหวัดตราด ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐกัมพูชา ประชาธิปไตย ตามแนวเทือกเขาบรรทัด จากทิศเหนือมาสู่ตะวันออกสุดเป็นระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร และมีช่องทางบกผ่านเข้าออกระหว่างไทยและกัมพูชาโดยสะดวก รวม 10 ช่องทาง นอกจากนี้อาณาเขตติดต่อทางด้านทิศใต้และตะวันตก ตั้งแต่บ้านหาดเล็กไปจนถึงเขตจังหวัดจันทบุรีที่อำเภอเขาสมิง ยังสามารถติดต่อกับกัมพูชา

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ภูมิศาสตร์อีสาน,” ใน อีสานเล่ม 1, 2533, หน้า 5.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “นครพนม,” ใน อีสานเล่ม 2, 2533, หน้า 30.

³ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ศรีสะเกษ,” ใน อีสานเล่ม 3, 2533, หน้า 5.

ประชาธิปไตย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม 'ได้โดยสะดวกมากอีกด้วย'

เรื่องกลืนสาวสวีเดนที่มัลโม

อย่างที่เคยบอกกันแล้วว่า เดนมาร์กนั้น ถึงแม้จะเป็นหนึ่งในสามของกลุ่มประเทศ สแกนดิเนเวียก็ตาม แต่หาได้ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสแกนดิเนเวียไม่ แต่เดนมาร์กอยู่บน แผ่นดินใหญ่ยุโรปเหนือประเทศเยอรมันขึ้นมา โดยมีช่องแคบสกาเจอร์รัค ติดชายกับ คาบสมุทรสแกนดิเนเวีย ส่วนนอร์เวย์และสวีเดน ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสแกนดิเนเวียอย่าง แท้จริง

นอร์เวย์ทางตะวันออกของคาบสมุทร สวีเดนอยู่ทางตะวันตก ทั้งนี้โดยมี เทือกเขาใหญ่และยาวเหยียด กันสองประเทศตรงกึ่งกลางคาบสมุทร นั่นคือเทือกเขา เคนแล ซึ่งเชื่อมติดต่อกับเทือกเขาฮาล์มเกอว์ ในตอนภาคใต้ของนอร์เวย์²

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้าน ภูมิศาสตร์ไว้มากมาย ซึ่งทำให้เราเห็นความแตกต่างของภูมิประเทศและภูมิอากาศทั้งในประเทศ และต่างประเทศ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ในด้านการประกอบ อาชีพของผู้คนในถิ่นนั้น ๆ อีกด้วย และข้อมูลเหล่านี้ล้วนนำมาเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งสิ้น

4. ทางด้านขนบประเพณี

สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านขนบประเพณี ซึ่งจะทำให้ทราบถึงประเพณีต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันในสังคมใดสังคมหนึ่ง จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้าน ขนบประเพณี 28 เรื่อง ดังตัวอย่าง

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "สุดเขตทะเลที่หาดเล็ก," ใน รักเมืองไทย เทียบเมืองไทย. 2523. หน้า 94.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "กลืนสาวสวีเดนที่มัลโม," ใน เที่ยวเมืองนอก. 2521. หน้า 353.

เรื่องมหาสงกรานต์เชียงใหม่

13 เมษายน

เป็นวันแรกของสงกรานต์คนเมืองๆ เรียกกันว่า วันสังขารล่อง ซึ่งความหมายก็บอกชัดเจนอยู่แล้วว่า เป็นวันที่สังขารและร่างกายจะแก่อีกปีหนึ่งแล้ว ถ้าหากจะเปรียบวันทางสุริยคติแบบการขึ้นปีใหม่สากล ก็พอจะนับเป็นวันที่ 30 ธันวาคมได้กระมัง

คนเชียงใหม่และชาวเหนือจังหวัดอื่นๆ จะถือวันสังขารล่องเป็นวันสำคัญ โดยจะตื่นแต่เช้าตรู่ ช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน ซักเสื้อผ้าใหม่ สระผม เรียกว่า เป็นวันสำหรับการทำความสะอาดทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อเตรียมตัวรับศักราชใหม่ที่จะมาถึง

สมัยก่อนพอดกบ่ายๆ ของวันสังขารล่องก็จะมีการยิงปืน จุดประทัดกันเสียงดังสนั่นหวั่นไหวไปทั้งเมือง ถือกันว่าเป็นการไล่สิ่งชั่วร้ายเสนียดจัญไรต่างๆ ให้ออกไปพ้นจากบ้านเรือนเตรียมตัวรับปีใหม่ว่าอย่างนั้นเถอะ!

เรื่องฮึดสู้บสอง

การที่ชาวอีสานทำบุญข้าวจ้กกันในระยะเดือนสาม อันเป็นช่วงเวลาที่อากาศแห้งแล้งถึงใจนั้น ก็เพราะว่าระยะนี้เป็นยามที่ว่างจากงานในท้องนา มีการเดินทางไปมาหาสู่กับญาติมิตรในหัวเมืองชนบท อำเภอ ตำบลใกล้เคียง ชาวอีสานจึงจำเป็นต้องทำข้าวจ้กไว้เป็นเสบียงในระหว่างการเดินทางมากกว่าระยะเวลาอื่นๆ ในรอบปี เมื่อทำข้าวจ้กมาแล้ว ชาวอีสานก็นึกถึงพระสงฆ์องค์เจ้าที่อยู่ตามวัดวาอาราม เพราะเกรงว่าเมื่อตนออกเดินทางพ้นหมู่บ้านไปแล้ว ไม่มีใครไปทำบุญถวายพระเสียก่อนจะออกเดินทางจากหมู่บ้านไป

น้ำใจของชาวอีสานนั้นแสนจะประเสริฐนัก

นับเป็นงานบุญที่เกิดจากความรู้สึกส่วนลึกในหัวใจของชาวอีสาน ตามสภาพสังคมของตน แต่งานบุญข้าวจ้กนี้มีปรากฏอยู่ในพุทธประวัติ อันเป็นปฐมเหตุให้มีการทำบุญข้าวจ้กขึ้นในเวลาต่อมา

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “มหาสงกรานต์เชียงใหม่,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 27 - 28.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. ฮึดสู้บสอง,” ใน อีสานเล่ม 1, 2533. หน้า 39 - 40.

เรื่องยโสธร

ประเพณีแข่งบั้งไฟเดือน 6 ของชาวอีสานนั้น มีเรื่องเล่ากันฮือขามาก นับแต่ตำนานเรื่องเจ้าผาแดง และนางไอ่คำ ซึ่งตำนานเรื่องนี้เกิดขึ้นที่เมืองสกลนคร ดังนั้นผมจะขอเก็บไว้เล่า เมื่อเขียนถึงสกลนครต่อไป แต่เท่าที่ได้เห็นงานแข่งบั้งไฟของชาวอีสานนั้น ก็สรุปได้ว่า งานแข่งบั้งไฟที่ยโสธรมาน่าดูจริง ๆ

กำหนดจัดงานของเขานั้น เขาจะจัดกันในวันแรม 12 ค่ำเดือน 6 เป็นประจำทุกปี และมีข่าวว่าทางจังหวัดจะกำหนดวันงานไว้แน่นอนตามสุริยคติคือ วันเสาร์-อาทิตย์ ที่สองของเดือนพฤษภาคมของทุกปี เพื่อให้สะดวกแก่การจดจำของนักท่องเที่ยว

แข่งบั้งไฟเดือน 6 คือ งานอันแสดงออกถึงวิญญาณเก่าแก่ของชาวอีสานโดยแท้ เพราะงานนี้มีการจัดกันทั่วทุกจังหวัดในอีสาน อยู่แต่ว่าจะเป็นงานใหญ่หรืองานเล็กเท่านั้น เมื่อเมืองขสสุนทรมาน่าดูประเพณีขึ้นอย่างจริงจัง ก็เป็นเรื่องที่น่าสรรเสริญ¹

เรื่องสุรินทร์

ชาวสุรินทร์มีประเพณีไหว้พระลำคัญในรอบปีงานหนึ่ง ที่ไม่เหมือนจังหวัดไหน นั่นคือ “งานขึ้นเขาเดือน 5” เขาที่ชาวสุรินทร์ขึ้นไปไหว้พระกันนั้นมีชื่อว่า เขาสวาย อยู่ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์นั่นเอง วิธีการไปเขาสวายนั่น ขับรถจากตัวเมืองสุรินทร์ไปตามทางหลวง 214 ซึ่งก็คือ ทางหลวงสายปราสาท - สุรินทร์ ที่เราเลี้ยวเข้าสู่เมืองสุรินทร์จากทางหลวงหมายเลข 24 นั่นแหละ เมื่อออกจากตัวเมืองสุรินทร์ได้ 14 กิโลเมตร จะมีทางลูกรังแยกซ้ายมือเข้าสู่เขาสวายอีก 7 กิโลเมตร

วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 คือวันที่ชาวสุรินทร์ทั้งเมืองพากันขึ้นเขาไปไหว้พระ จนกระทั่งตัวเมืองเงียบเหงาแทบจะร้างผู้คน ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวเมืองที่จะต้องขึ้นไปไหว้พระ ในวันนั้นบนยอดเขาสวายนั่นแต่เดิมก็ไม่มีอะไร ต่อมามีการสร้างพระพุทธรูปปางประทานพรองค์ใหญ่ ประดิษฐานไว้บนยอดเขาสวาย เพิ่งสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2520 นี้เอง สิ้นเงินไปถึง 1 ล้าน 3 แสน 8 หมื่นบาทเศษ โดยจะจัดทำเป็นพุทธอุทยานเขาสวาย เพื่อรักษาธรรมชาติของป่าเขาให้คงอยู่ต่อไป²

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ยโสธร,” ใน อีสานเล่ม 2, 2533, หน้า 113 - 115.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “สุรินทร์,” ใน อีสานเล่ม 3, 2533, หน้า 68.

เรื่องห้ามไม่ให้เข้าไปเมืองสุพรรณ

สมัยก่อน มีงานใหญ่ประจำปีที่ศาลเทพารักษ์หลักเมืองสุพรรณปีละครั้ง คือ งานเทศกาล...เอ๋ยทั้งกระเจา ครับงานทั้งกระเจานั้นยว่า เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผีเปรต ที่ไม่มีญาติมิตรทำบุญให้ ปีหนึ่งก็ปล่อยผีจากนรก ให้ออกมารับทานด้วยการทิ้งกระเจากันครั้งหนึ่ง ซึ่งที่ศาลหลักเมืองแห่งนี้ จะมีงานทั้งกระเจาทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 จัดเป็นเทศกาลไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองด้วย¹

เรื่องบ้านหมี่ - แดนคนงาม

สำหรับด้านประเพณี

ไหลเรือไฟ เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวนครพนมและชาวอีสานที่อยู่ริมฝั่งน้ำ อันเป็นประเพณีสืบเนื่องมาจากเทศกาลออกพรรษา ซึ่งนอกเหนือจากนี้จะมีการแห่ปราสาทผึ้ง ตักบาตรเทโวแล้ว ในยามค่ำคืนเพ็ญนั้นจะมีการไหลเรือไฟ

เรือไฟที่วามันชาวกุ่มวัดต่าง ๆ จัดทำขึ้นด้วยไม้ไผ่เป็นรูปร่างลักษณะเรือลำหนึ่ง ๆ ยาวตั้งแต่ 10 - 30 เมตร มักจะทำหัวและท้ายทั้งองงาม ปักซี่ได้ลงไปบนถากกล้วยนั้นเรียงเว้นระยะกันประมาณ 1 ฟุตจนทั่วทั้งลำ นำเครื่องสักการะรูปเทียน รวมทั้งข้าวปลาอาหารใส่ลงไปในเรือ เพื่อบูชาอุทิศให้แก่เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าหลักเมือง เทพยดา พระแม่คงคา พญานาค ณ เมืองบาดาล

ครั้นพอตกค่ำจันทร์เต็มดวงสว่างทั่วฟ้า ชาวกุ่มวัดต่าง ๆ ก็จุดได้ให้เต็มทั้งลำเรือใช้เรือลากเรือไฟนั้นไปไว้กลางลำโขง ปล่อยให้ลอยไปตามกระแสคลื่น²

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้านขนบประเพณีไว้หลายประเพณีด้วยกัน ซึ่งทำให้ทราบถึงประเพณีที่ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของในแต่ละภาค และประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีคุณค่าต่อสังคมทั้งสิ้น

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ห้ามไม่ให้เข้าไปเมืองสุพรรณ," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519. หน้า 66.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "บ้านหมี่ - แดนคนงาม," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3, 2521. หน้า 191.

5. ทางด้านอารมณ์ขัน

สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านอารมณ์ขัน ซึ่งอารมณ์ขันของมนุษย์เป็นเรื่องของความรู้สึกภายในของผู้เขียน และสามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของ ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านอารมณ์ขัน 18 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องตำนานสงกรานต์

พระยาสงกรานต์หรือเทวดาสี่หน้าองค์นี้ ท่านมีนามว่า ท้าวกบิลพรหม เสวยสุขอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นแรก หรือชั้นต่ำสุดของสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น แต่บรรดาเทวดา ๆ ด้วยกันนั้น ค่อนข้างจะเกรงใจท้าวกบิลพรหมอยู่มาก เพราะท่านท้าวมี ธิดาสาวสวยระดับคุณใหม่ สิริวิมล หรือคุณพิมพ์ วัฒนพานิช อยู่ถึง 7 ครุณีทีเดียว

แรก ๆ เทวดาหนุ่ม ๆทั้งหลายก็ลงรูมเอาอกเอาใจท้าวกบิลพรหมกัน ชนิดหัวบันได วิมานไม่แห้งทีเดียว เพื่อหวังลูกสาวสวยของท่านแหละ แต่ต่อมาเทวดาทั้งหลาย ก็หงายหลังไปตาม ๆ กัน เพราะปรากฏว่าธิดาของท่านท้าวกบิลพรหมทั้ง 7 ครุณีนี้ ได้ไปเป็นบาทบริจาริกาของพระอินทร์

เรียกว่าเป็นการเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่งอย่างชนิดภาษาราชการเค้าเรียกว่า กระโดดจากซี่ 1 ไปเป็นซี่ 6 อย่างต่ำ ๆทีเดียว!

เรื่องกำเนิดกรุงเทพฯ

เขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ

พระนคร คูตติ บางรัก ยานนาวา สัมพันธวงศ์ พญาไท บางเขน บางกะปิ ปทุมวัน ป้อมปราบศัตรูพ่าย พระโขนง มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง

นี่คือเขตหรืออำเภอของจังหวัดพระนครแต่เดิมนั่นเอง ส่วนทางฟากฝั่งธนบุรีนั้น ก็มีเขตธนบุรี บางกอกใหญ่ คลองสาน ดลัดชัน บางกอกน้อย บางขุนเทียน ภาษีเจริญ (ชื่อเขตนี้ทันสมัยเป็นบ้า!) หนองแขม และราษฎร์บูรณะ

คนที่ทำหน้าที่นายอำเภอแต่เดิม เดียวนี้ก็ลงกลายเป็นนายเขตไป ไปไหนมาไหน แทนที่ชาวบ้านจะเรียกว่า ท่านนายอำเภอ ซึ่งฟังดูเข้าทำเป็นอันมากก็กลายเป็นท่านนาย

เขตเลี้ยว ซึ่งฟังดูไม่เข้าที่เหมือนกัน

ส่วนคนที่บังเอิญซื้อเขต ซึ่งไม่เคยเป็นนายอำเภอมาก่อนในชีวิตเลย ก็คงจะครึ้ม ๆ ใจ
ดีที่อยู่ ๆ ก็ได้เป็นเจ้าใหญ่นายโต โดยไม่ต้องร่ำเรียนในโรงเรียนนายอำเภอให้เสียเวลา

เฮ้อ! เขียนประวัติกรุงเทพฯ มากไป ผมก็ชักบ้า!

เรื่องเมืองเชิงเขาอกทะลุ

ในกาลโบราณนานมาแล้ว เขาอกทะลุเป็นชายหนุ่มรูปงาม ที่สาว ๆ เห็นแล้วจะต้อง
เหลียวหลังมอง หล่อขนาดไหน ผมเองก็ดูไม่ถูกเหมือนกันและเพี้ย ชักโกรธแล้ว
แล้วต่อมาชายหนุ่มผู้นี้ก็ได้ศรัทธายามาเคียงข้าง เป็นสาวสะพรึงงามหยดเช่นกันก็
ครองรักกันมาด้วยความสุข ตามประสาข่าวใหม่ปลามัน ซึ่งสมัยนั้นข่าวยังคงไม่แพง
เหมือนเดี๋ยวนี้

มีนานเท่าไร แล้วเธอก็ไปจากฉันจริง ๆ.....

ครับ คนที่ไปนั้นหาใช่ศรัทธาไม่ แต่กลับเป็นสามีหนุ่มรูปงามนี่เอง เกิดไปติด
สาวคนใหม่เข้าให้ เมื่อติดพันกันพอสมควร เขาก็เลื่อนตำแหน่งให้ภริยาคนแรกเป็น
เมียหลวง แล้วยกตำแหน่งเมียน้อยให้กับสาวคนใหม่²

เรื่องฟังเรื่องเมืองลับแลที่อำเภอลับ แล้วขึ้นเขาวัง

คราวนี้แกไม่ยอมทนเมื่อยอยู่บนคันดาลทั้งวัน รีบลงมาดูที่ซ่อนของ หลังจากสาว ๆ
กลุ่มนั้นลับตาไปแล้ว ปรากฏว่าสิ่งที่ทุกคนซ่อนอยู่นั้น คือ ใบไม้ธรรมดา ๆ ใบหนึ่งเท่า
นั้น ลองนับดูก็เท่ากับจำนวนสาว ๆ กลุ่มนั้นพอดี แกก็เลยหยิบติดมือออกมาดูใบหนึ่ง
ด้วยความฉงน

ดูแล้วดูอีกก็เห็นว่าเป็นใบไม้ธรรมดา ๆ อยู่แน่แหละเลยโยนทิ้งไว้แถบโคนคันดาล
แล้วพอใกล้เวลาที่กลุ่มสาว ๆ ผู้ประหลาดจะกลับคืนมา ก็รีบปีนขึ้นไปซ่อนตัวอยู่บน
คันดาลอีกครั้ง ทำตัวเป็นจี ไอ.เอ. ชั้นยอดทีเดียว

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กำเนิดกรุงเทพฯ,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้า 12.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “เมืองเชิงเขาอกทะลุ,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520.

คือเลือกทะเลี่งมากนั่นเอง!

เรื่องสู่ถิ่นสมิหลา

ตลอดทั้งวันมีรถประจำทางและรถแท็กซี่วิ่งรับส่งผู้โดยสาร ตั้งแต่เช้าจนถึงคืน เวลาที่คุณเดินอยู่ในตลาดหาดใหญ่ตามริมฟุตบาทกลางเมือง คุณอาจจะถูกเด็กทำขรถามว่า

“ขาไป?”

นั่นเขาถามคุณว่า

“ไปสงขลาไหมครับ”

แล้วในทำนองเดียวกันหากคุณเดินอยู่บนบาทวิถีของเมืองสงขลา คุณก็อาจจะถูกถามหน้าตาเฉยว่า...

“ใหญ่มั๊ย?”

อ่า...ลองมาถามกันอย่างนี้ประเดี๋ยก็ได้เหมือนกัน ชะ...ชะ เดินอยู่ดี ๆ ถูกทำขรถามว่าใหญ่ไหม?

ใหญ่ไม่ใหญ่ประเดี๋ยก็ได้เห็นดีกัน!

อย่า...อย่าที่เดียวครับ เก็บเลื่อคนักเลงกรุงเก่าหรือนักเลงสุพรรณเข้ากระเป๋ไว้ก่อน เพราะเด็กกระเป๋าท้ายรถเขาเพียงแต่ถามคุณว่า

“ไปหาดใหญ่ไหมครับ?”

ก็รู้อยู่แล้วว่าคนปักษ์ใต้เป็นคนชอบพูดอะไรห้วนๆ สั้น ๆ แถมยังพูดเร็วกับกะขบวนรถด่วนตรงข้ามกับคนภาคเหนือที่พูดจาอะไรเนิบนาบเชื่องช้าเหมือนเสียงดนตรี จังหวะ สโลว์หรือรถไฟหวานเย็น²

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้านอารมณ์ขันไว้ ทำให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิง เกิดความเพลิดเพลินใจ และเร้าอารมณ์ให้ผู้อ่านติดตามเรื่องจนกระทั่งจบ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ฟังเรื่องเมืองลับแลที่ถ้ำกลบ แล้วขึ้นเขาวัง,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3. 2521. หน้า 102.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “สู่ถิ่นสมิหลา,” ใน รักเมืองไทย เที่ยวเมืองไทย. 2523. หน้า 476.

6. ทางด้านวรรณคดี

สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านวรรณคดี ซึ่งจะให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะนิยมนำวรรณคดีของสุนทรภู่มาแทรก เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรสทางวรรณคดีอีกด้วย จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านวรรณคดี 17 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องอุณิหารหลวงพ่อดิ

ในเรื่องนี้ เมื่อปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับอุณิหารของหลวงพ่อดิ วัดพนัญเชิง ก็ได้ยกเอาวรรณคดีของสุนทรภู่เรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้ามากกล่าวโดยเขียนว่า

สุนทรภู่เขียนพรรณนาไว้ในนิราศวัดเจ้าฟ้าด้วยสำนวนของณรงพิศ บุตรชายของท่านตอนหนึ่งว่า

“มาถึงวัดพนัญเชิงเทิงถนัด
ว่าเป็นวัดเจ้าฟ้าพระกลาโหม
ผนังก่อย่อมุมเป็นซุ้มโคม
ลอยโพนมเชื่อมฟ้านภาลัย
มีศาลาท่าน้ำดูน้ำขึ้น
ร่มระรื่นรุกขาน่าอาศัย
บิดาพร่ำรำเล่าให้เข้าใจ
ว่าพระใหญ่อย่างเชียงที่เสียดาย
ถ้าบ้านเมืองเคืองเข็ญจะเป็นเหตุ
ก็อาเพศพังหุดทรุดสลาย
พระพักตร์พรายเพราพริ้มดูอ่มองค์
แต่แจ็กข่านบ้านนั้นก้นับถือ
ร้องเรียกชื่อพระเจ้าปูนเกล้าก่ง
ด้วยบนบานการได้ตั้งใจจง
ฉลององค์พุทธคุณกรณัง
แล้วก็ว่าถ้าใครน้ำใจบาป
จะเข้ากราบเกรงจะทับต้องกลับหลัง

ตรงหน้าทำสาขลเป็นนวนวัง
 ดูปลั่งปลั่งพุ่งเชิვნน่าเลิยวใจ”¹

เรื่องมนต์รักในไร่ฝ้าย

ในเรื่องนี้ เมื่อปราโมทย์ ทศนาสุวรรณได้เดินทางมาถึงจังหวัดสุพรรณบุรีก็ได้ยกเอาพระราชนิพนธ์ของพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องขุนช้างขุนแผนมากล่าวโดยเขียนว่า

คราวนี้มาถึงเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่มาเกี่ยวพันกับวัดป่าเลไลยก์ เรื่อยไปจนถึงมนต์รักในไร่ฝ้ายกันต่อไป

อย่างที่บอกกันแล้วว่า เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นนิยายรักพื้นบ้านที่สะท้อนใจ และสนุกสนานยิ่งนัก โดยฉากของเรื่องส่วนใหญ่อยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี ตัวเอกของเรื่อง คือ ขุนช้างขุนแผน ซึ่งเคยมีการเถียงกันว่าใครเป็นพระเอกของเรื่องนี้ แต่หาข้อยุติไม่ได้ ส่วนนางเอกก็คือ พิมพิลาไลย หรือต่อมาเปลี่ยนเป็นชื่อ วันทอง²

เรื่องพบกันที่หลังสวน

ในเรื่องนี้ เมื่อปราโมทย์ ทศนาสุวรรณได้เดินทางมาถึงอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรก็ได้ยกเอาพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องชีวิตฉันมากล่าวโดยเขียนว่า

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเสด็จประพาสเมืองหลังสวน เมื่อ ร.ศ. 108 หรือ พ.ศ. 2432 ก็ทรงมีพระราชนิพนธ์กล่าวถึงหลังสวนตอนหนึ่งว่า

“เมื่อหลังสวน ฉันไม่คิดจะเนโนใจว่า จะมีผู้คนเรือกสวนแน่นหนามากถึงเพียงนี้เลย...” หรือเมื่อครั้ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานุพันธ์รังสรรค์เสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ เพื่อทรงนำรายทูลกเกล้าฯถวาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2427 ก็ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องชีวิตฉัน

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “อภินิหารหลวงพ่อดุ,” ใน ของดีเมืองไทย 2530. หน้า 186 - 187.

²ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. “มนต์รักในไร่ฝ้าย,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. 2519. หน้า 60.

เล่าถึงเมืองหลังสวนตอนหนึ่งว่า

...ถึงบ้านผู้ว่าราชการเมือง สองฟากนั้นเป็นสวนขึ้นไปตลอดทาง มีรั้วไม้กั้นสวน ตามเจ้าของจะทำ เป็นสวนผลไม้บ้าง สวนผักบ้าง เป็นเรือน เป็นโรงราชูกร เจ้าของสวนตั้งราย ๆ ไปเป็นแห่ง ๆ ตลอดจนถึงบ้านผู้ว่าราชการเมืองทางอีกสักประมาณ 10 เส้น มีสวนทุเรียนหนาแน่น และมีทางเข้าสวนผักของพระหลังสวนที่เป็นสวนผลไม้ ดอกไม้ และผักต่าง ๆ สิ่งเล็กเล็กน้อย”¹

เรื่องราชินิกุลบางช้างแห่งอัมพวา

ในเรื่องนี้ เมื่อปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณได้เดินทางมาถึงอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามก็ได้ยกเอาวรรณคดีของสุนทรภู่เรื่องนิราศพระแท่นดงรังมากล่าวโดยเขียนว่า

นึกถึงนิราศพระแท่นดงรังที่ตอนแรกเชื่อกันว่า สุนทรภู่เป็นคนแต่ง แต่ต่อมาจึงรู้ว่า สามเณรกลั่น ศิษย์เอกของสุนทรภู่เป็นคนเขียน เมื่อปี พ.ศ. 2376 ในรัชกาลที่ 3 นั้น สามเณรกลั่นผ่านเข้ามาในคลองอัมพวาด้วย แล้วเขียนไว้ในนิราศตอนหนึ่งว่า

“ที่คลองน้ำอัมพวาที่ค้าขาย

เห็นเรือรายเรือนเรียงเคียงขนาน

มีศาลาทำน่าน้ำสำราญ

พวกชาวบ้านซื้อขายตอนท้ายเรือ

ริมชลสวนล้วนมะพร้าวหมูสีปลูก

ทะลายลูกตาลคินนาคินเหลือ

กล้วยพากมุกสุกห่มอร่ามเครือ

พริกมะเขือหลายหลากมามากมะพร้าว

ริมวารีมีแพขายแพรผ้า

ทั้งขวานพร้าวพร้อมเครื่องทองเหลืองขาว

เจ้าของแพแลดูทางหนูขาว

มีลูกสาวลิเป็นไทยถอนไรรปลิง...”

กลอนสั้น ๆ ในนิราศพระแท่นดงรัง ของสามเณรกลั่นเพียงเท่านี้ ผมก็เชื่อว่าจะทำ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “พบกันที่หลังสวน,” ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520.

ให้คุณมองเห็นภาพพจน์ของอัมพวาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้อย่างชัดเจนทีเดียว'

เรื่องชัยภูมิ

ในเรื่องนี้ เมื่อปราโมทย์ ทศนาสุวรรณได้เดินทางมาถึงวัดพระธาตุหนองสามหมื่น ซึ่งอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ ก็ได้ยกเอาพระราชนิพนธ์ของพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องสังข์ทองมา กล่าวโดยเขียนว่า

บริเวณวัดพระธาตุหนองสามหมื่นในปัจจุบันนี้ ในสมัยก่อนเป็นสนามดีดลิ ระหว่างพระสังข์ทองกับพระอินทร์ ตามวรรณคดีเรื่องสังข์ทองนั่นเอง คุณก็คงจำเรื่องนี้ ได้ว่า ท้าวสามล ซึ่งมีลูกสาวสวย 7 คน ให้ลูกสาวเลือกคู่ครองโดยการเสี่ยงพวงมาลัย คนที่หนึ่งถึงคนที่หก ต่างก็เสี่ยงพวงมาลัยให้เจ้าชายหนุ่มรูปงามต่างนคร ที่ดันดันมาให้ เลือก ส่วนน้องนุชสุดท้องที่ชื่อ รจนานันท์แหละสร้างสาเหตุขึ้น เพราะไปเสี่ยงพวงมาลัย ให้เจ้าเงาะ ที่รูปร่างน่าเกลียดนัก เพราะรจนานันท์สามารถมองเห็นรูปทองของพระสังข์ที่อยู่ ภายในได้

ท้าวสามลโกรธมาก เนรเทศรจนานันท์และเจ้าเงาะไปอยู่ที่ปลายนา แล้วก็หาสาเหตุที่จะ เข่นฆ่าเจ้าเงาะทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะหาเนื้อหรือหาปลา แต่ผลก็กลายเป็นว่าเจ้าเงาะชนะ 6 เขยทุกที ถึงขนาดหกเขยถูกพระสังข์ทองฉีดยาเบื่อไปหูทีเดียว

รจนานันท์ก็เฝ้าอ้อนวอนให้เจ้าเงาะถอดรูปจะได้หายลำบากเสียที เจ้าเงาะก็ไม่ยอม ร้องถึงพระอินทร์ขนาดทิวาสนที่เคยอ่อนแต่ก่อนมากระด้างดั่งศิลาประหลาดใจ... ที่เดียว พระอินทร์จึงใช้ดาตัพยัสส่องดูเหตุการณ์ ก็พบเรื่องเจ้าเงาะไม่ยอมถอดรูปนี้แหละ จึงหาทางช่วยรจนานันท์โดยการมาทำท้าวสามลออกดีดลิ ท้าวสามลจะไปได้อย่างไรไหว เพราะแก่แล้ว ก็เลยให้ 6 เขยออกไปสู้ ผลก็คือ หกเขยแพ้ไม่เป็นท่า พาราของท้าวสามล จะถูกยี้ดเอาตามสัญญา

พระอินทร์ปลอมก็ว่า ทำไมไม่ไปตามเจ้าเงาะมาลองสู้ดูบ้างเล่า ให้โอกาสอีก ครั้งหนึ่ง ในที่สุดท้าวสามลต้องให้แพ้เสียคือ นางมลลมา ออกไปอ้อนวอนเจ้าเงาะมาช่วย ดีดลิ คราวนี้แหละครั้งที่เจ้าเงาะยอมถอดรูปเป็นพระสังข์ทอง ดีดลิกับพระอินทร์ ซึ่ง พระอินทร์ก็ต้องแกล้งแพ้ไปตามฟอร์ม

'ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "ราชินิกุลบางช้างแห่งอัมพวา," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3. 2521. หน้า 89.

เจ้าเงาะหรือพระสังข์ทอง ก็เลยได้ขึ้นครองเมืองแทนพ่อตามีความสุขเรื่อยมา¹

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้านวรรณคดีไว้หลายเรื่อง ซึ่งผู้อ่านจะได้รับความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ก่อให้เกิดคุณค่าทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

7. ทางด้านคติชนวิทยา

สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านคติชนวิทยา ซึ่งทำให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เป็นสิ่งกระทำอยู่ทั่วไปสืบมาหลายชั่วอายุคน เป็นเครื่องแสดงระดับ วัฒนธรรม สีลธรรม ความเชื่อ ความต้องการ แนวความคิด อุดมคติ เป็นต้น จากข้อมูลทีศึกษาค้นคว้า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ให้คุณค่าทางด้านคติชนวิทยา 87 เรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องกรุงเก่า

แล้วเรื่องที่นำเสนออย่างซึ่งก็คือ

ก่อนกรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าเข้าศึกในปี พ.ศ. 2310 ไม่นาน ปรากฏว่าพระพุทธรูปหลวงพ่อดองคันทน์ มีน้ำพระเนตรไหลออกมาทั้งสองข้างตลอดเวลา ชาวกรุงศรีอยุธยาได้เห็นกันมากมาย

ถือเป็นกลางร้ายของแผ่นดิน!

แล้วหลังจากนั้นไม่นาน กรุงศรีอยุธยาอันใหญ่โตรุ่งเรืองก็เสียแก่พม่าเข้าศึก

นี่เป็นเรื่องจริงที่แม้แต่ในพงศาวดารก็ยังบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

พระพุทธรูปหลวงพ่อดองคันทน์ เป็นพระพุทธรูปปั้นลงรักปิดทอง แต่ทำไมถึงมีน้ำพระเนตรได้ นี่เป็นเรื่องอภินิหารมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นบนแผ่นดินไทยของเรา แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความมีวิญญาณของพระพุทธรูปเก่าแก่องค์นี้²

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “ชัยภูมิ,” ใน อีสานเล่ม 2, 2533. หน้า 22.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. “กรุงเก่า,” ใน ของดีเมืองไทย, 2530. หน้า 162.

เรื่องห้ามไม่ให้เข้าไปเมืองสุพรรณ

คติความเชื่อถือเรื่องห้ามไม่ให้เข้าไปสุพรรณนี้ เป็นความเชื่อเก่าแก่ที่สืบทอดกันมา นานนับร้อยปีโดยอ้างกันว่า เจ้าพ่อหลักเมืองที่สุพรรณไม่ชอบเจ้านาย หากเจ้านาย พระองค์ไหนขึ้นเสด็จไปเมืองสุพรรณก็จะมีอันตรายหรือกลับมาแล้วจะเสียชีวิต คือเป็น บ้านันแหละครับ

บางเรื่องก็อ้างว่า ที่เมืองสุพรรณมีสิ่งอัปมงคล ที่เจ้านายพระองค์ไหนเสด็จไปแล้ว จะต้องวิบัติเพราะความเชื่อในเรื่องนี้นั่นเอง จึงปรากฏว่าตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์เป็น ต้นมา ไม่เคยมีเจ้านายเชื้อพระวงศ์ไหนกล้าเสด็จไปเมืองสุพรรณเลย นับตั้งแต่รัชกาล ที่ 1 เรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4¹

เรื่องชุมพรแสนที่เลื่อม

เจ้าพ่อหินช้าง

มีศาลอันโอ่อ่า ตั้งอยู่ริมทางเพชรเกษม ก่อนที่จะผ่านเข้าสู่เขตอำเภอท่าแพะของ ชุมพร รถยนต์ทุกคันที่ผ่านมาถึงจะต้องจอดรถขึ้น ไปไหว้ (คนขับและคนนั่งในรถนะ ครับที่ขึ้น ไปไหว้เจ้าพ่อ หากลองรถยนต์ขึ้น ไปไหว้ได้ละก็ถูกช้างเหินจะตาเหลือก แน่ ๆ!) เมื่อไหว้เจ้าพ่อแล้วจะต้องมีการจุดประทัดถวายเจ้าพ่อหินช้างสักดับสองดับ

ที่นี่มีประทัดขายดับละ 4 บาท นัยว่าเจ้าพ่อท่านชอบเสียงดัง ๆ

ผ่านไปเที่ยวนี้ ศาลเจ้าพ่อหินช้างเป็นศาลคอนกรีตใหญ่ มีร้านรวงอยู่เป็นหย่อม ก็ ต้องจอดรถขึ้น ไปไหว้ตามระเบียบแหละครับ เชื่อหรือไม่เชื่อไหว้ไว้ก่อนไม่เสียหายก ถึงศักดิ์สิทธิ์นั้นถึงจะมองไม่เห็นแต่ผมเชื่อว่ามี²

เรื่องทางหลวงสายมรณะ 419 ล้านบาท

เมื่อการสร้างทางมาถึงตรงจุดสี่แยกแห่งนี้ มีเรื่องเล่ากันติดปากกันว่า นายช่างที่คุม การสร้างทางฝันไปว่า มีพญางูจงอางใหญ่มาบอกว่า อย่าเพิ่งใช้รถแทรกเตอร์เกรดดิน ตรงนี้เลย เพราะเมื่องูจงอางเพิ่งตกไข่ไว้กว่า 50 ฟอง ขอเวลาอีกสักอาทิตย์หรือ

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ห้ามไม่ให้เข้าไปเมืองสุพรรณ," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1, 2519, หน้า 63.

²ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. "ชุมพรแสนที่เลื่อม," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2, 2520, หน้า 179.

สองอาทิตย์ถัด เพื่อรอให้ลูกงูเกิดเสียก่อน

ใครที่ไหนจะไปเชื่อความฝันเช่นนี้?

ผลก็คือ การสร้างทางดำเนินไปตามกำหนดเวลา แล้วสิ่งมหัศจรรย์ก็เกิดขึ้นนั่นคือ เมื่อใช้รถแทรกเตอร์ไถดิน ตรงบริเวณที่งูจงอางมาเข้าฝืนขอร้อง ก็ปรากฏว่าได้พบงูจงอางแตกบั้นแบนจำนวนมากมาย ถูกงูจงอางที่ยังไม่ทันเกิดมาดูโลกก็เลยตายกันหมดสิ้นแล้วใคร ๆ ก็พากันลืมเรื่องนี้ไปตามกาลเวลา แต่ทว่าเมื่อทางหลวงหมายเลข 35 สร้างเสร็จและเปิดใช้แล้ว อุบัติเหตุได้เกิดขึ้นตรงสี่แยกแห่งนี้ ผิดปรกติเกิดอย่างไม่น่าจะเป็นไปได้ก็มีมากมาย คนตายไปที่ละคนตรงสี่แยกปากทางเข้าเมืองสมุทรสาคร

ส่วนถนนช่วงอื่น ๆ ก็มีอุบัติเหตุมากผิดปรกติเช่นกัน ชีวิตผู้คนจำนวนมากไม่น้อย ที่ไม่น่าจะตายก็ต้องตายคราวนี้เอง ใคร ๆ ก็เลยมารู้กันถึงเรื่องราวที่พญางูจงอางมาเข้าฝืนนายช่างคนคุมงานอีกครั้ง พร้อม ๆ กับความเชื่อที่ติดตามมาว่าวิญญาณงูจงอางคงอาฆาตเค้นที่ทำให้มันและลูกต้องตาย จึงตามล้างผลาญชีวิตนักเดินทางที่ผ่านเข้ามาบนทางหลวงสายนี้อย่างไม่เลือกหน้า จนกว่าจะครบเท่าจำนวนลูกของมันที่ตายไปในครั้งก่อน¹

เรื่องวันวานของเมืองตราด

ตลอดระยะเวลาถึง 2 ปีเศษนั้น ฝรั่งเศสกระทำแก่ชาวตราดในลักษณะของเจ้าผู้เข้าครอง ซึ่งชาวตราดแสนที่จะชอกช้ำในหัวอก เพราะแม้แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ พากันไปกราบไหว้ขอความคุ้มครองให้พ้นจากอำนาจป่าเถื่อนของทหารฝรั่งเศสที่กระทำแก่ชาวเมืองคือ เจ้าพ่อหลักเมืองนั้น

นายทหารฝรั่งเศสผู้ยึดครองเมืองตราดอยู่นั้น เห็นชาวเมืองพากันไปกราบไหว้เสาหลักเมืองก็ไม่พอใจ ตั้งถอนทำลายเสาหลักเมืองตราดทันที!

ครับ...แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของไทยนั้นมีอยู่

ทหารฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งได้รับคำสั่งให้มาทุบเสาหลักเมืองทิ้ง ปรากฏว่าทุบลงไปลึกเท่าไรก็ถอนเสาหลักเมืองไม่ขึ้น เป็นที่มหัศจรรย์อย่างยิ่ง แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ละความพยายามไปนำช่างมาเชือกหนึ่งเอาโซ่ล่ามติดเสาหลักเมือง แล้วให้ช่างออกแรงดึงเสาหลักเมืองขึ้นมา

¹ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. "ทางหลวงสายมรณะ 419 ล้านบาท," ใน เที่ยวทั่วไทยชุด ที่ 3, 2521. หน้า 49 - 50.

คราวนี้ฝรั่งเศสก็ได้ประจักษ์ในความศักดิ์สิทธิ์ของเสาหลักเมืองตราด เพราะแม้แต่ช้างก็ยังดึงเสาหลักเมืองไม่ขึ้น เพียงแต่ทำให้เสาหลักเมืองเอียงมาหน่อยหนึ่งเท่านั้น

ในที่สุดก็หมดความพยายาม ปล่อยให้เสาหลักเมืองตราดเอียงอยู่เช่นนั้น จนกระทั่งเมื่อฝรั่งเศสถอนทหารออกจากเมืองตราดแล้ว พระยาวิชชาธิปดี สมุหเทศาภิบาลมณฑลจันทบุรี ได้เป็นหัวแรงชักชวนชาวเมืองซ่อมแซมศาลและเสาหลักเมืองขึ้นใหม่

ความมหัศจรรย์ก็ปรากฏอีกครั้งหนึ่ง เพราะคราวนี้ใช้คนเพียง 2-3 คนเท่านั้น ก็สามารถผลักเสาหลักเมืองขึ้นใหม่

ความมหัศจรรย์ก็ปรากฏอีกครั้งหนึ่ง เพราะคราวนี้ใช้คนเพียง 2-3 คนเท่านั้น ก็สามารถผลักเสาหลักเมืองที่เอียงอยู่กลับเข้าที่เดิมได้!

ครับ...นี่คือเรื่องจริงที่เกิดขึ้นที่เมืองตราด

คุณเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในเรื่องราวของไสยศาสตร์หรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อเป็นนักท่องเที่ยวแปลกหน้าไปถึงเมืองตราด ก็อย่าลืมแวะไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองเสียก่อน คุณจะพบว่าศาลเทพารักษ์หลักเมืองตราดนี้มีลักษณะเป็นศาลเจ้าจีน มีเสาหลักเมืองประดิษฐานอยู่ 2 เสา ด้านหนึ่งสูงด้านหนึ่งต่ำ ด้านสูงนั้นแหละที่เกิดเรื่องมหัศจรรย์ที่ชาวเมืองเล่ากันสืบมา

จะเห็นได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้แทรกคุณค่าทางด้านคติชนวิทยาไว้อย่างมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องความฝัน เป็นต้น

สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ให้คุณค่าต่าง ๆ มากมาย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นทั้ง 7 ประการด้วยกันคือ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ผู้อ่านจะได้รับความรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต คุณค่าทางด้านโบราณคดี ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุ โบราณสถานต่าง ๆ ที่มีมาตั้งแต่อดีต คุณค่าทางด้านภูมิศาสตร์ ผู้อ่านได้ทราบถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ของแต่ละสถานที่ คุณค่าทางด้านขนบประเพณี ผู้อ่านจะได้ทราบถึงประเพณี วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ คุณค่าทางด้านอารมณ์ขัน ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน และอยากติดตามอ่านต่อไป คุณค่าด้านวรรณคดี ทำให้รู้จักวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และคุณค่าทางด้านคติชนวิทยา ทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงวิถีชีวิตของคน ซึ่ง

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, “วันวานของเมืองตราด,” ใน รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย, 2523, หน้า 80.

อาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งคุณค่าต่าง ๆ ทั้ง 7 ด้านนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และส่งผลให้สังคมมีคุณค่ายิ่งขึ้น

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีจุดมุ่งหมาย ขั้นตอน และผลสรุปในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ต่อไปนี้

1. กลวิธีการนำเสนอ
2. การใช้สำนวนโวหาร
3. คุณค่า

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้กำหนดตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสารคดีท่องเที่ยว ตลอดจนแนวทางในการศึกษา
 - 1.2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลงานของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ
 - 1.3 รวบรวมสารคดีท่องเที่ยวทุกเรื่องของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

นำสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มาศึกษาอย่างละเอียดแล้ววิเคราะห์ กลวิธีการนำเสนอ การใช้สำนวนโวหาร และคุณค่าที่ปรากฏในงานเขียน

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จำนวน 324 เรื่อง มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ การใช้สำนวนโวหาร และคุณค่า สรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอ

กลวิธีการนำเสนอของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ผู้วิจัยได้ศึกษาการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ซึ่งจะได้กล่าวถึงแต่ละด้านดังนี้

1.1 การเปิดเรื่องของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีกลวิธีในการเปิดเรื่อง 4 ลักษณะ คือ ให้คำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียน กล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง กล่าวถึงชื่อบุคคลที่จะกล่าวถึง และใช้วิธีการเล่าเกร็ด ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร ผู้เขียนใช้วิธีการเปิดเรื่อง ด้วยการกล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึงมากที่สุด และที่ผู้เขียนใช้รองลงมาก็คือใช้วิธีการเล่าเกร็ด ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร

1.2 การดำเนินเรื่องของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีทั้งหมด 3 ลักษณะ คือ การแทรกเรื่องเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดาร การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ และการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ผู้เขียนใช้วิธีการดำเนินเรื่องด้วยการแทรกเรื่องเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงสาวดารมากที่สุด และที่ผู้เขียนใช้รองลงมาก็คือใช้วิธีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

1.3 การปิดเรื่องของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ พบว่ามี 4 ลักษณะ คือ การตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด การย้ำความประทับใจ การแสดงข้อคิดเห็นของผู้เขียน และการแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไป ผู้เขียนใช้วิธีการปิดเรื่องด้วยการแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไปมากที่สุด และที่ผู้เขียนใช้รองลงมาก็คือ การตั้งคำถามทิ้งท้ายให้คิด

2. การใช้สำนวนโวหาร

2.1 การใช้สำนวนของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ พบว่ามี 8 ลักษณะคือ สำนวนที่เกิดจากการกระทำ สำนวนที่เกิดจากธรรมชาติ สำนวนที่เกิดจากความประพจน์ สำนวนที่เกิดจากเครื่องแวดล้อม สำนวนที่เกิดจากอุบัติเหตุ สำนวนที่เกิดจากการเล่นหรือกีฬา สำนวนที่เกิดจากลักษณะนิสัย และสำนวนที่เกิดจากความเชื่อ ผู้เขียนใช้สำนวนที่เกิดจากการกระทำมากที่สุด และที่ผู้เขียนใช้รองลงมาก็คือ สำนวนที่เกิดจากธรรมชาติ

2.2 การใช้โวหารของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีทั้งหมด 5 ประเภทคือ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหาร และสาธกโวหาร พบว่าปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้บรรยายโวหารมากที่สุด รองลงมาก็คือ สาธกโวหาร

3. คุณค่า

ด้านคุณค่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้เสนอคุณค่าไว้ 7 ด้านคือ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านโบราณคดี ด้านภูมิศาสตร์ ด้านขนบประเพณี ด้านอารมณ์ขัน ด้านวรรณคดี และด้านคติชนวิทยา ผู้เขียนเสนอคุณค่าทางด้านคติชนวิทยามากที่สุด รองลงมาก็คือ ทางด้านประวัติศาสตร์

อภิปรายผล

กลวิธีการนำเสนอในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณนั้นมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองอย่างเห็นได้ชัด การเปิดเรื่องที่ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้มากที่สุดคือ กล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง วิธีเปิดเรื่องแบบนี้ได้ผลมากที่สุดในการสร้างความสนใจของผู้อ่านให้อยากติดตามเนื้อหาของเรื่อง ซึ่งผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าผู้เขียนจะกล่าวถึงสิ่งใด ผู้เขียนมักจะเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ผู้อ่านจึงให้ความสนใจสารคดีท่องเที่ยวนี้เป็นพิเศษ

ด้านการดำเนินเรื่องพบว่าปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการเปิดเรื่องคือ ดำเนินเรื่องโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว และให้ความรู้สถานที่ท่องเที่ยวที่วันนั้น ๆ โดยการแทรกเรื่องเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และพงสาวดาร ผู้เขียนใช้วิธีการเหล่านี้จากประสบการณ์ส่วนตัวที่มีอยู่ตลอดเวลาเขียน เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจผู้อ่าน ทั้งยังเป็นส่วนสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้ง่ายขึ้น

การปิดเรื่องนั้น ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จะใช้วิธีการแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไปมากที่สุด ผู้เขียนจะกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวและเรื่องที่จะเล่า ซึ่งเป็นการแนะนำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจสถานที่ท่องเที่ยว และติดตามเรื่องที่จะเล่าในครั้งต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ต่าง ๆ ความสนุกสนานเพลิดเพลินเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่วันนั้น ๆ และทราบรายละเอียดของเรื่องราวที่จะนำมาเล่าได้ดียิ่งขึ้น

ในด้านสำนวนปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้สำนวนที่เกิดจากการกระทำมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีสำนวนอื่น ๆ อีก จากการที่ผู้เขียนนำสำนวนมาใช้ในเนื้อเรื่องทำให้ผู้อ่านชวนติดตามอ่านเรื่องจนกระทั่งจบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เขียน ผู้เขียนใช้สำนวนเหล่านี้เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าคนในสังคมมีความสามารถในการคิดหาถ้อยคำสั้น ๆ ขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบ อบรมสั่งสอนให้ผู้อ่านได้คิด ได้รู้สึก และเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

โวหารที่ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้มากที่สุดคือ บรรยายโวหาร เพราะสารคดีท่องเที่ยวที่เสนอสู่สายตาผู้อ่านนั้น ผู้เขียนมุ่งเสนอความรู้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญก่อนที่จะแทรกความเพลิดเพลิน จึงต้องมีการอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ชัดเจน นอกจากบรรยายโวหารแล้วผู้เขียนยังใช้สาธกโวหารมากเป็นอันดับต่อมาด้วยทั้งนี้ เพราะการเล่าเรื่องที่ได้พบเห็นมาด้วยตนเองนั้น ผู้เขียนจำเป็นต้องยกตัวอย่างขึ้นมาประกอบเพื่อให้ข้อความมีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจะเพิ่มความเข้าใจแก่ผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น

ส่วนคุณค่าที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มากที่สุดคือ คุณค่าด้านคติชนวิทยา ซึ่งผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า คุณค่าทางด้านนี้มีประโยชน์ต่อบุคคลในสังคม

เป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เขียนในด้านการเขียนสารคดีท่องเที่ยว เนื่องจากปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ เป็นนักเขียนที่น่าเอาประสบการณ์ที่เกิดจากการสั่งสมมาใช้เป็นวัตถุดิบในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว ได้อย่างน่าสนใจ และเป็นบุคคลที่มีความสามารถในทางภาษาผู้หนึ่งด้วยการใช้กลวิธีการเขียน การใช้สำนวนโวหาร เป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิด ความรู้สึก และอารมณ์คล้อยตามผู้เขียนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งผู้เขียนได้สอดแทรกคุณค่าทางด้านต่าง ๆ ไว้อย่างมากมาย ผู้อ่านจึงได้รับประโยชน์ด้านสาระคุณค่าพร้อม ๆ กับได้รับความเพลิดเพลินในขณะที่อ่านอีกด้วย จึงกล่าวสรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ เป็นงานเขียนที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ดังต่อไปนี้

1. นำผลการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ
2. นำความรู้ที่ได้ในการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ไปใช้เป็นแนวทางในการเขียนสารคดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ขอบประเพณีที่สะท้อนทางด้านสังคม วัฒนธรรมของแต่ละภาคในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ
2. วิเคราะห์การสร้างคำในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ

บรรณานุกรม

- กระแสร มลายากรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, 2529.
- เจือ สตะเวทิน. หลักการเขียนร้อยแก้ว. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ฉนวน สุรสิทธิ์. ศิลปะการเขียน. กรุงเทพฯ : พีระพินา, 2533.
- ฉวีชัย มาศจรัส. สารคดีและการเขียนสารคดี. กรุงเทพฯ : มิติใหม่, 2538.
- ทวิศักดิ์ ญาณประทีป. การเขียนสารคดี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- ธรรมเกียรติ กันอริ. "การท่องเที่ยวกับวรรณกรรมไทย," ศิลปวัฒนธรรม. 8 (1) : 73 - 74 ; พฤษภาคม, 2529.
- รัช ปุณโณทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- นพรัตน์ คงมาลา. การใช้ภาษาในสารคดีของวณิช จรุงกิจอนันต์ ระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2529. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.
- บัญญัติ สุตะมุข. "คำแถลงของผู้จัดทำ," ใน ของดีเมืองไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาธิการพิมพ์, 2530.
- บุญยงค์ เกศเทศ. ตลอดศตวรรษวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- _____. วรรณกรรมวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- เบญจมาศ พลอินทร์. พื้นฐานวรรณคดีไทยและวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, 2526.
- ประกาศ วัชรารักษ์. "อาลัยปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ นักเขียนสารคดีท่องเที่ยวผู้จากไป," สกุลไทย. 43 (2198) : 52 - 53 ; ธันวาคม 2539.
- ประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์. "จากบรรณาธิการ," สกุลไทย. 24 (1234) : 9 ; มิถุนายน 2521.
- _____. "จากบรรณาธิการ," สกุลไทย. 6 (1507) : 9 ; กันยายน 2526.
- _____. "จากบรรณาธิการ," สกุลไทย. 31 (1602) : 11 ; กรกฎาคม 2528.
- ประสิทธิ์ กายักกลอน. การเขียนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. ของดีเมืองไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาธิการพิมพ์, 2530.
- _____. เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2519.
- _____. เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2520.
- _____. เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2521.
- _____. เที่ยวเมืองนอก. กรุงเทพฯ : เดือนสยาม, 2521.

ปราโมทย์ ทัศนาศุวรรณ. รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์, 2523.

_____. อีสานเล่ม 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

_____. อีสานเล่ม 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

_____. อีสานเล่ม 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

ปรีชา หิรัญประดิษฐ์. "แนวทางการอ่านวรรณกรรมปัจจุบันประเภทร้อยแก้ว," เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527.

พิสมัย ศรีอนุพันธ์. "วรรณกรรมปัจจุบัน : สารคดี," วัฒนธรรมไทย. 22 (7) : 4-15 ; กรกฎาคม 2526.

มาลี บุญศิริพันธ์. การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์. กรุงเทพฯ : เจริญผล, 2535.

рінฤทัย สัจจพันธ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524.

เล็ก ลือนาม. "คำปรารภจากสำนักพิมพ์," ใน เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2520.

"สนทนาวาที," สกุลไทย. 24 (1232) : 47 ; พฤษภาคม 2521.

_____. สกุลไทย. 29 (1509) : 52 ; กันยายน 2526.

สนิท ตั้งทวี. การใช้ภาษาเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, 2529.

สมศักดิ์ เดชะเอราวัณ และคนอื่น ๆ. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพปราโมทย์ ทัศนาศุวรรณ วันอังคารที่ 19 พฤศจิกายน 2539. ม.ป.ท., 2539.

สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์. "จากบรรณาธิการ," สกุลไทย. 30 (1540) : 1 ; เมษายน 2527.

_____. "จากบรรณาธิการ," สกุลไทย. 31 (1581) : 9 ; กุมภาพันธ์ 2528.

_____. "จากบรรณาธิการ," สกุลไทย. 31 (1603) : 9 ; กรกฎาคม 2528.

สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2537.

สุริวงส์ พงศ์ไพบูลย์. การเขียน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

เสริมแสง พันธุ์มสุต. "การเขียนสารคดี," เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.

อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2522.

ภาคผนวก

ประวัติชีวิตและการทำงานของปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ และคนอื่นๆ¹ ได้กล่าวถึงประวัติและการทำงานของปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ สรุปได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2483 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดอยุธยา อายุ 8 ขวบ เขาเรียนหนังสือระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนเทศบาล I (วัดเขียน) จากนั้นเรียนต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย การเรียนในระดับมัธยมศึกษาเขาทำคะแนนได้ดีมาก โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย อังกฤษ และประวัติศาสตร์ แต่ปราโมทย์อ่อนวิชาคำนวณ

ในปี พ.ศ. 2499 ในขณะที่เขาเรียนอยู่ชั้น ม.5 เขาได้สมัครเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ในเครือธนาคารพิมพ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปราโมทย์ได้ทำข่าวใหญ่ของอยุธยาคือ ข่าวการขุดกรุหาสมบัติของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ม.7 เขาได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียนของอยุธยาวิทยาลัย เขาทำกิจกรรมด้านกีฬาและท่องเที่ยว ตลอดเวลาที่ผ่านมาเขาได้รับทุนการศึกษาปีละ 1,200 บาท และเริ่มงานเขียนสารคดีมากขึ้น ช่วงนี้ชีวิตของเขาฟุ้งเฟ้อมาก และมีรายได้ดี สิ้นปีปราโมทย์จึงสอบม.8 ตก ปราโมทย์ไปเอ็นเข้าอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ได้ แต่สอบม.8 ตก เลยต้องเรียนซ้ำชั้น ม.8 ในปีนั้นเององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ได้เปิดดำเนินงานขึ้นเมื่อวันที่ 15 มี.ค. 2503 โดยมีพันเอกเฉลิมชัย จารุวัตร เป็นผู้อำนวยการได้มีการประกวดภาพถ่าย ปราโมทย์ส่งรูปเข้าประกวดด้วย และได้รับรางวัลด้วยรูป “แกะช้างไม้เขี้ยวใหม่” ปราโมทย์เป็นคนรักการเดินทางท่องเที่ยวมาตั้งแต่เด็ก ๆ นอกเหนือจากการเดินทาง เขายังรักการถ่ายภาพเป็นชีวิตจิตใจ เพราะความรักในกิจกรรมทั้งสองอย่างเขาจึงไปสมัครเข้าทำงานที่องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พันเอกเฉลิมชัย จารุวัตรสนใจในตัวเขาแต่เมื่อรู้ว่าเขายังไม่จบการศึกษา จึงขอให้กลับไปเรียนให้จบ กระทั่งจบการศึกษาแล้ว ปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ ก็ได้รับการบรรจุให้เข้าเป็นพนักงานของ อ.ส.ท. ในตำแหน่งช่างภาพ และนักเขียนอนุสาร อ.ส.ท. อนุสาร อ.ส.ท. เป็นหนังสือที่สร้างความโด่งดังให้แก่ปราโมทย์จนคนรู้จักเขาทั่วประเทศ เขาทำงานเรื่อยมาโดยไม่คิดถึงเรื่องเรียนอีก งานของเขาก้าวหน้ามาเรื่อย ๆ จนได้เป็นผู้อำนวยการกองวารสารในปี พ.ศ. 2524 ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้ง

¹สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ และคนอื่นๆ. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพปราโมทย์ ทัศนสุวรรณ วันอังคารที่ 19 พฤศจิกายน 2539. ม.ป.ท., 2539.

มหาวิทยาลัยเปิดรามคำแหงเป็นปีแรกนั้นทำให้ปราโมทย์ตัดสินใจเรียนต่ออีกครั้ง เขาไปสมัครเรียนในคณะมนุษยศาสตร์ เลือกเรียนวิชาเอกภาษาไทย เขาเรียนและสอบได้คะแนนดีมากทุกวิชา จนถึงปีที่ 3 เหลืออีกไม่กี่หน่วยกิตเขาจะได้รับปริญญา แต่ช่วงนั้นงานเขาย่างมากจนต้องทิ้ง เพราะมีงานเขียนถึง 14 ฉบับ ในรอบสัปดาห์ เขียนหนังสือตั้งแต่ 3 ทุ่มถึงตี 2 ทุกคืน จนในที่สุดก็ไม่จบปริญญา งานเขียนของปราโมทย์ถือได้ว่าเป็นเอกสารทางด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ของรูปโฉมแผ่นดินไทย ซึ่งสามารถจะใช้เป็นหลักฐาน เพื่อการยืนยันในความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองรวมถึงเพื่อประกอบในการศึกษาของเยาวชนรุ่นหลัง

ชีวิตครอบครัวของปราโมทย์ ทัศนาวุฒินั้น เขาได้แต่งงานกับสาวชุมแสง นครสวรรค์ ที่โรงแรมนารายณ์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2520 มีพลเอกเฉลิมชัย จารุวัตร เป็นเจ้าภาพ มีบุตร 2 คน เป็นชายและหญิง อยู่ต่อมาเขาก็ป่วยด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองตีบที่ข้างขวาเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2531 ผลจากโรคนี้อันเกิดจากความดันโลหิตสูง ทำให้ร่างกายซีกซ้ายของเขาเป็นอัมพฤกษ์ มือซ้ายใช้ไม่ได้โดยสิ้นเชิง ขาซ้ายไม่มีแรง ปราโมทย์ได้รับการรักษาทั้งแพทย์แผนปัจจุบัน และหมอพื้นบ้านมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จนในที่สุดต้องเสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2539

ผลงานทางด้านวรรณกรรมของปราโมทย์ ทัศนาวุฒิน

ปี พ.ศ.	ผลงาน	ประเภท
2519	เทียวทั่วไทยชุดที่ 1	สารคดีท่องเที่ยว
2519	ทุ่งช้างยังเป็นไท	สารคดีประวัติศาสตร์
2520	เทียวทั่วไทยชุดที่ 2	สารคดีท่องเที่ยว
2521	เทียวทั่วไทยชุดที่ 3	สารคดีท่องเที่ยว
2521	เทียวเมืองนอก	สารคดีท่องเที่ยว
2522	โฉมหน้ากรุงศรีอยุธยา	สารคดีประวัติศาสตร์
2523	รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย	สารคดีท่องเที่ยว
2523	เรื่องเมืองไทย	สารคดีประวัติศาสตร์
2524	อภินิหารสมเด็จพระพุทธเจ้าองค์โต พรหมรังสี	สารคดีชีวประวัติ
2530	ของดีเมืองไทย	สารคดีท่องเที่ยว
2533	อีสานเล่ม 1	สารคดีท่องเที่ยว
2533	อีสานเล่ม 2	สารคดีท่องเที่ยว

2533 อีสานเล่ม 3

สารคดีท่องเที่ยว

2535 จังหวัดของเรา 17 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สารคดีประวัติศาสตร์

ผลงานสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทักษาสวรรณ

1. ของดีเมืองไทย มีทั้งหมด 59 เรื่องคือ สงกรานต์นั้นใครคืออะไร? ตำนานสงกรานต์มหาสงกรานต์เชียงใหม่ ไปกัมพูชาดิน กินข้าวซอย ขึ้นดอยสุเทพ ลมหายใจใหม่ของสันกำแพง - ป่าช้าง เพ็ญเดือน 12 รุ่งอรุณแห่งความสุข สองร้อยปีของกรุงสุโขทัย เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหงอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วัน 700 ปีลายสือไทย หอมกลิ่นทุเรียน ปิฎกนิพนธ์ คุยกความหลังเรื่องเมืองระยอง จากบ้านเพถึงแหลมแม่พิมพ์ เมืองเชิงเขาสะพานปวันฝนน้ำฟ้าที่เขาสะพานปนาที่เศร้าที่แหลมสิงห์ บ้านที่กสุดท้ายจากท่าใหม่ กรุงเก่า พระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระนางสร้อยดอกหมาก กรุงศรีอยุธยา อภินิหารหลวงพ่อดโต วิญญาณพระเจ้าสายน้ำผึ้ง เหตุร้ายเมื่อรัชกาลที่ 7 งานทิ้งกระจาดวัดเชิง หลวงพ่อดโตปิดลูกกระเบิด หลวงพ่อดโตกรุงเก่า พระพุทธรูปพูดได้ พระนอนป่าโมกพูดได้ พิสูจน์พระนอนพูดได้ เหนืออภินิหารพระนอนป่าโมก ถิ่นแห่งที่ราบสูง นี่คือนีสาน ปากประตูสู่ที่ราบสูง พระโตเขาสีเสียดอำ ตำนานรักจากพิมาย พระธาตุขามแก่น คำวันหนึ่งที่ริมฝั่งโขงหนองคาย พระยืนสูงที่สุดในโลกที่ร้อยเอ็ด ชาติก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่ยโสธร บ้านที่กสุดท้ายจากเมืองอุบล เทียวบินตะวันตกฟ้า ชุมพรในวันแห่งความเป็นไป ฝนแรกที่หาดอรุโณทัย พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ วันหนึ่งที่หาดทรายรี ร.ล. ชุมพร เจ้าพ่อกรมกลวงชุมพร หมอพรผู้วิเศษ พระสยามเทวาธิราชของลัทธิ 11 อาภากร ของดีเมืองชุมพร การเดินทางของเวลา วันคืนแห่งความเป็นไป อุทยานแห่งชาติตะรุเตา พันตะมะละกา โลกเร้นลับของทะเล และสุดขอบฟ้าตะรุเตา

2. เที่ยวทั่วไทยชุดที่ 1 มีทั้งหมด 39 เรื่องคือ กำเนิดกรุงเทพฯ สนามหลวง หลัการเมือง - วัดพระแก้ว พระบรมมหาราชวัง ของดีรอบสนามหลวง ราชดำเนินกลาง โลหปราสาท เขาหิน มนต์รักในไร่ฝ้าย ห้ามไม่ให้เข้าไปเมืองสุพรรณ สารพัดเรื่องในเมืองสุพรรณ มหาอุทธที่ดอนเจดีย์ ความลับของดอนเจดีย์ ไหว้พระองค์ใหญ่ที่สุดในโลก ไปไหว้หลวงพ่อดโตอยุธยา บางแสนแดนสุขี เจ้าแม่สามมุก อ่างศิลา สุดสัปดาห์ที่เชียงใหม่ ลำพูน เมืองแห่งดอกทองกวาว ริมฝั่งลำน้ำเมย เมียวดี บนยอดดอยมูเซอร์ สารพัดอย่างที่เขาถลางนครเหนือสุดประเทศที่แม่สาย วันว่างบนถนนมิตรภาพ ผ่านดงพระยาเย็น นครราชสีมาประตูอีสาน บนทางหลวงหมายเลข 24 ผ่านบุรีรัมย์ สุรินทร์ เขาพระวิหาร เมืองแห่งดอกบัว โขงเจียม ช้าง ช้าง ช้าง...ที่สุรินทร์ จากถลางถึงภูเก็ต ตระเวนภูเก็ต ท่องทะเลอ่าวพังงา ความลับจากเมืองนคร และมนต์เสน่ห์สหมิลา

3. เทียวทั่วไทยชุดที่ 2 มีทั้งหมด 55 เรื่องคือ ฝนกลางวันที่เมืองโบราณ สรรเพชญ์ ปราสาท ของดีทั่วภาคกลาง ลานนาไทยในเมืองโบราณ อีสานในครึ่งวัน ตามรอยสุนทรภู่ บ้านกร่ำ เมืองแกลง มีอะไรดีที่ระยอง? เสน่ห์จันทบูร อนุสรณ์แห่งความรักที่น้ำตกพลิว ราชรี จันทบูร เขาพลอยแหวน สุดขอบฟ้าตะวันออก มุ่งหน้าสู่ชายแดนคลองใหญ่ คลองใหญ่ ความหลังจากแม่น้ำน่าน ของดีเมืองน่าน ล่องแก่งแม่น้ำน่าน ดอกฝิ่นโรยที่กุ่ม ลีชอปางแปก พิชญ์โลก แพร่ อุดรดิตต์ ตามรอยขอม ศูนย์เจ้าพ่อพระยาแล ประวัติศาสตร์ชัยภูมิ เหตุเกิดที่หนองปลาเฒ่า ถึงศักดิ์สิทธิ์ชัยภูมิ นรกที่ภูเขียว ภาพลันธุ์ มหาสารคาม อุดรธานี ชุมพรเสน่ห์ เลื่อม ชุมพรเมืองคาบสมุทร เจ้าพ่อกรมหลวงชุมพร พบกันที่หลังสวน กระบุรี สวัสดิ์คอคอด กระ ของดีกระบุรี มุ่งหน้าสู่ปลายพระยา ปาล์มน้ำมัน ในป่าปาล์มของปลายพระยา ปาล์มน้ำมัน พืชเศรษฐกิจใหม่ของภาคใต้ เมืองเชิงเขาอกทะลุ เทียวไปในพัทลุง ภาพประทับใจจากบ้านเขา จันทร ชุมทางหาดใหญ่ สงขลาที่น่ารัก แก้วเส็ง ราชรีราย ๆ ที่หาดใหญ่ สุดได้ชายแดนไทย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

4. เทียวทั่วไทยชุดที่ 3 มีทั้งหมด 39 เรื่องคือ นครสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า พระราชวัง สนามจันทร์ ยาเหล หม่าผู้มีอนุสาวรีย์ พระยาภัก พระยาพาน ถ้ำจอมพลที่จอมบึง ทางหลวงสาย มรณะ 419 ล้านบาท เหตุเกิดที่คลองโคกขาม หลังเพลที่แม่กลอง ของดีบางกะป้อม ราชินีลูก บางช้างแห่งอัมพวา ฟังเรื่องเมืองลับแลที่ถ้ำกลบ แล้วขึ้นเขาวัง โอ...อนิจจาวัดใหญ่ ตะวันลาที่ หาดเจ้า พระราชวังไกลกังวล หัวหิน สวัสดิ์นครนายก ปราจีนบุรีที่รัก อุทยานธรรมชาติที่สระบุรี ธารทองแดง ธารอโศก สุดสัปดาห์ที่พระพุทธฉาย พระนารายณ์ราชินีเวศน์ บ้านหมีแดนคนงาม ห้วยซับเหล็ก ชัยนาทเมื่อวานและวันนี้ มโนรมย์ เส้นทางศูนย์รวมสวรรค์ อาณาจักรสุโขทัย ไป ไหว้หลวงพ่อบุญที่พิจิตร จังหวัดที่ 72 ของไทย แวดวงเขื่อนแก่น สายธารกันประเทศที่ หนองคาย เลย เลย เลย ที่นี่...ร้อยเอ็ด ชมโคมสกลนคร ริมฝั่งโขงนครพนม ปรากฏสามยอดที่ เมืองศรีสะเกษ เจ้าคุณเทศาฯ แห่งเมืองศรีฯ กันตัง และอุทยานแห่งชาติตะรุเตา

5. เทียวเมืองนอก มีทั้งหมด 47 เรื่องคือ อโลฮ่า ฮาวายอี ราชรีฮอโนลูลู เพิร์ลฮาร์เบอร์ ภูเขาไฟฮาวาย ตะลุยดงเหม่ม ศูนย์วัฒนธรรมโพลีเนเซียน รู้จักชาวโพลีเนเซียน อโลฮ่า... ลาก่อนฮาวาย ฮัลโหล...ลอสแอนเจลิส ฮอลลีวู้ด กรุงเทพฯ ในแอล.เอ. เยี่ยมโรงถ่ายยูนิเวอร์แซล ตะลุยราชรีแอล.เอ. ตะลุยคิสนีย์แลนด์ ซานดิเอโก! ซีเวิร์ลด์และทีฮัวน่า พงสาวดารฮอลลีวูด บาร์ สาวเปลือยอก วิคตอเรียพีค อาเบอร์ดีน อ่าวโลกลีห์ หาดสาวร้อนที่ฮอลลีวูด โลกเก่าที่มาเก๊า เกาะ หมายด คือเซียมที่ปิ่นง พม่าเปิดเมือง เวียดนามมีส ฮอซพิแทลลิต! อภินิหารเอ๋อวไห่ ลีซัวโง ในไซ่ง่อน ดาลัดที่รัก ไม่มีสงครามที่ดาลัด ราชรีดาลัด กลับมาหาลูกเมียเกิดทุนหัว กำเอ๋อว...เขา หัววันบนแผ่นดินเปอร์เซีย ตามซัวโงในไฮเดลเบิร์ก รีเพอร์บาห์น ฮัมบูร์ก รีมฝั่งไรน์ที่

กรุงบอนน์ กลับสาวสวีเดนที่มัลโม เทียวไปในมัลโม ลันด์เมืองมหาวิทยาลัย ชั่วโมงสุดท้ายที่สวีเดน พระอาทิตย์เที่ยงคืนที่นอร์เว วันคืนที่ขั้วโลกเหนือ แผ่นดินที่พระเจ้าซาป ความหลังของออสโล และ พิพิธภัณฑ์ไวคิง

6. รักเมืองไทย เทียวเมืองไทย มีทั้งหมด 66 เรื่องคือ กรุงเทพมหานครมรดกโลกสินทร์ฯ หัวใจกรุงรัตนโกสินทร์ วัดและวัดบนเกาะรัตนโกสินทร์ ปิคนิคที่น้ำตก สาริกาหน้าฝน ริมธารนางรอง ในอุทยานวังตะไคร้ การเดินทางของฤดูร้อน วันวานของเมืองตราด ชายทะเลเชิงเขาบรรทัด ความจริงจากคลองใหญ่ สุดเขตทะเลที่หาดเล็ก ตะวันสุริยปราสาทที่แหลมออบจากอ่าวซอถึงเกาะแรด ในทะเลบริสุทธิ์ของเกาะแรด คำน้าจากเมืองสามหมอก หุ่นบัวตองที่แม่เหาะ เมืองแห่งหมอกสามฤดู ตะวันแสงสุดท้ายที่ขุนขวม แม่ฮ่องสอน แม่ฮ่องสอน ฌอนอดเขาแห่งคอกกอกมู ลำแม่ละมาดที่ผาบ่อง ถ้ำปลาแห่งห้วยผา ความหลังจากเมืองปาย แม่ยะ น้ำตกใหญ่ที่สุดของไทย อุทยานแห่งชาติอินทนนท์ พิชิตอินทนนท์ เสียงโหยไห้จากแผ่นดินที่ราบสูงคุณที่รัก นี่คือนี่ อีสาน คู่ประสูติอีสาน ขอนแก่น 2523 วันคืนแห่งอดีตของขอนแก่น ความสวยที่ราบเรียบ จุดเริ่มต้นแห่งความฝันที่สวนสาธารณะ โลกของคนกลางคืน แนวทางไปสู่ดวงดาว ในตะวันเหนือหนองหารหลวง ปราสาทผึ้งเมืองสกลนคร ก่อนคืนที่เรณูนคร เรารักนครพนม คืนไหลเรือไฟ วันคืนแห่งความสุขที่ภูเก็ต ปลายฝนและดิมปรดที่อ่าวฉลอง ปรัชญาจากชาวเล เหตุเกิดที่เมืองกลาง ใหม่แต่เก่าของภูเก็ต หลวงพ่อแช่ม วัดฉลอง ตะวันครึ่งดวงที่ป่าตอง หาดเปลือยชีวิตที่ในหาน อีกโลกหนึ่งที่หาดกะตะ จันท์แรม 6 ค่ำ ที่กะตะน้อย พังงา เมืองภูผางาม ในดงลำพูที่ท่ากระโสม ถ้ำลอด บลูกรูดใต้แห่งอ่าวพังงา วันแห่งความสับสนของเกาะปันหยี บ้านทีกสุดท้ายจากอ่าวพังงา วันหนึ่งของหาดใหญ่ ผู้ถิ่นสมิหลา สามชั่วโมงในเมืองสงขลาบ่อยาง โลกของกอแระที่แก่งสั้ง ทะเลสาบสงขลาแห่งความหลัง ผู้ถิ่นหลวงปู่ทวดแห่งสทิงพระ ตามรอยหลวงปู่ทวด และโลกของนกที่บ้านคูขุด

7. อีสานเล่ม 1 มีทั้งหมด 6 เรื่องคือ ภูมิศาสตร์อีสาน ประวัติศาสตร์อีสาน ฮีตสิบสอง นครราชสีมา กาฬสินธุ์ และขอนแก่น

8. อีสานเล่ม 2 มีทั้งหมด 8 เรื่องคือ ชัยภูมิ นครพนม หนองคาย บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย

9. อีสานเล่ม 3 มีทั้งหมด 5 เรื่องคือ ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ อุตรธานี อุบลราชธานี

วิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

บทคัดย่อ
ของ
บุษกร แพบำรุง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กันยายน 2542

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ การใช้สำนวนโวหารและคุณค่าในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ จำนวน 324 เรื่อง โดยเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

ในด้านกลวิธีการนำเสนอ พบว่าปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ นิยมเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง ดำเนินเรื่องโดยการแทรกเกร็ด ตำนาน นิยาย นิทาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร และปิดเรื่องโดยการแนะนำเรื่องที่จะเขียนถึงในครั้งต่อไปเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนอได้อย่างน่าสนใจด้วยการใช้ศิลปะในการเขียนเพื่อดึงดูดใจผู้อ่านเป็นสำคัญ

ในด้านสำนวนโวหาร พบว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ใช้สำนวนที่เกิดจากการกระทำมากที่สุด ซึ่งสำนวนที่ผู้เขียนนำมาใช้นั้นจะเป็นถ้อยคำสั้น ๆ และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างรวดเร็ว ส่วนโวหารจะนิยมใช้บรรยายโวหารมากกว่าโวหารชนิดอื่น ซึ่งโวหารที่ผู้เขียนนำมาใช้นั้นเหมาะสมกับเหตุการณ์และเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อเป็นการชักจูงความสนใจให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวต่อไปจนจบ

ในด้านคุณค่า พบว่าปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ ได้ให้คุณค่าทางด้านคติชนวิทยามากที่สุด ซึ่งคุณค่าทางด้านนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาของคนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง ส่วนคุณค่าทางด้านวรรณคดีแม้ว่าจะปรากฏน้อยแต่ก็ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวครั้งนี้ปรากฏว่า สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ มีลักษณะเด่นในด้านกลวิธีการนำเสนอ การใช้สำนวนโวหาร และมีคุณค่าสาระที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านผู้ศึกษา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ เป็นนักเขียนสารคดีท่องเที่ยวที่ดีเด่นคนหนึ่งในวงวรรณกรรมไทยปัจจุบัน

AN ANALYSIS OF TRAVELOGUES OF PRAMOTH THATSANASUWAN

Presented in partial fulfillment of the requirements for Master

of Education degree in Thai

At Thaksin University

September 1999

The purpose of this thesis is to analyze the methods of presentation, the use of diction, and values in Pramoth Thatsanasuwan's 324 travelogues. The research results are presented in a descriptive analysis. The results are as follows.

Regarding the methods of presentation, Pramoth Thatsanasuwan opens a story by stating the setting and he continues by supplying bits of experiences, legends, novels, tales, historical anecdotes, and historical records. Each story usually ends with an introduction of a new log. The writer uses interesting presentations by utilizing writing rhetoric to attract the readers' attention.

Concerning diction and language use, Pramoth Thatsanasuwan uses phrases and idioms, which are results of people's actual actions. They are short and brief sayings reflecting comparative meaning, aiming to help readers read quickly. He also uses flowery language or ornate diction in a descriptive style, which is appropriate for the event and the story, to retain the readers' interest so that they continue reading to the end.

Pramoth Thatsanasuwan's stories reflect mostly folklore, which is very useful in helping to educate people in the society. Even though there are only few literal values, they give readers good knowledge about literature.

The analysis of such documents reveals that Pramoth Thatsanasuwan's logs consist of prominent characteristics in the methods of presentation, the use of diction and language, and the values that are useful to readers and people who study them. Therefore, it can be said that Pramoth Thatsanasuwan is one of the great writers of travel documentaries in the current Thai literary world.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อนางสาวบุษกร ชื่อสกุลแพบารุง

เกิดวันที่ 9 เดือนมีนาคม พุทธศักราช 2517

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 22/1 หมู่ที่ 2 ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมือง
จังหวัดตรัง 92000

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน -

สถานที่ทำงานปัจจุบัน -

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2529

ประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนพรสิริกุล

พ.ศ. 2535

มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสภาราชนี

พ.ศ. 2539

ค.บ.วิชาเอกภาษาไทย จากสถาบันราชภัฏสงขลา

พ.ศ. 2542

กศ.ม.วิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยทักษิณ

